

Handlingsplan för en giftfri vardag 2011-2014

Delredovisning 2011-2012

Rapport från ett regeringsuppdrag

Skydda barnen bättre

Handlingsplan för en giftfri vardag 2011-2014

Delredovisning 2011-2012

Rapport från ett regeringsuppdrag

ISSN: 0284 -1185

Best.nr. 361 083

Sundbyberg, januari 2013

Utgivare: Kemikalieinspektionen©

Beställningsadress: CM-Gruppen, Box 11063, 161 11 Bromma

Tel: 08-5059 33 35, fax 08-5059 33 99, e-post: kemi@cm.se

Rapporten finns som nedladdningsbar pdf på www.kemikalieinspektionen.se

Förord

Regeringen gav i december år 2010 Kemikalieinspektionen i uppdrag att ta fram och genomföra en handlingsplan för en giftfri vardag för åren 2011–2014. Vi presenterade i början av år 2011 handlingsplanen för regeringen.

Regeringens satsning på handlingsplanen för en giftfri vardag har gjort det möjligt för Kemikalieinspektionen att kraftigt utöka insatserna nationellt, inom EU och internationellt. Vårt arbete har främst varit inriktat på åtgärder för att skydda barns och ungdomars hälsa. Baserat på den inriktningen har vi under åren 2011–2012 prioriterat arbetet med EU:s kemikalielagstiftning, tillsyn av farliga ämnen i varor och dialoger med näringslivet för att minska riskerna med farliga ämnen i varor. Vi har samarbetat med andra myndigheter inom handlingsplanens olika delprojekt.

Denna rapport är en delredovisning till regeringen av Kemikalieinspektionens arbete med handlingsplanen för åren 2011 och 2012. I rapporten blickar vi även framåt med förslag för åren 2013–2018. Vi kommer att lämna ytterligare en delredovisning nästa år och sedan en slutredovisning som täcker hela perioden 2011–2014. Slutredovisningen kommer att innehålla en beskrivning av genomförda åtgärder och en bedömning av hur handlingsplanens olika mål har uppnåtts.

Innehåll

Sammanfattning	6
Summary	14
1 Genomförandet av handlingsplanen Giffri vardag	15
1.1 Ökad kunskap om kemiska hälsorisker	15
1.2 Ökad satsning på EU:s kemikalielagstiftning	18
1.3 Minska riskerna från hälsofarliga ämnen i livsmedel	23
1.4 Bättre information om farliga kemiska ämnen i varor	25
1.5 Företags eget arbete med att byta ut farliga ämnen	27
1.6 Ökad tillsyn av farliga ämnen i varor	30
1.7 Ökat internationellt arbete	33
1.8 Nya lagstiftningsinitiativ	34
1.9 Andra styrmedel än lagstiftning	36
2 Förslag för åren 2015–2018.....	37
2.1 Läget idag.....	37
2.1.1 Konsumtionen av varor ökar kraftigt.....	37
2.1.2 ... vilket medför att människa och miljö utsätts mer för farliga kemikalier	38
2.1.3 Kunskapen om kemikaliers hälso- och miljörisker är låg	39
2.1.4 Barn och unga är särskilt utsatta	39
2.1.5 Risker från hälsofarliga ämnen i livsmedel och dricksvatten	40
2.1.6 Kemikalielagstiftning är inte tillräckligt	42
2.2 Åtgärder som krävs	42
2.2.1 EU:s kemikalier regler är grunden för att skydda människa och miljö	43
2.2.2 Internationellt arbete får allt större betydelse.....	45
2.2.3 Tillsynen av varor behöver stärkas i Sverige och i EU	46
2.2.4 Företag och andra upphandlare bör gå längre än lagstiftningens krav	47
2.2.5 Myndigheternas samarbete är viktigt	49
3 Bilagor	51
3.1 Genomförda åtgärder.....	51
3.2 Tabell över ämnen med förslag till Echa 2011-2012	69
3.3 Publikationer (rapporter, PM, kunskapssammanställningar, och broschyrer) framtagna inom ramen för Giffri vardag 2011–2102	70
3.4 Uppdraget	

Sammanfattning

Kemikalieanvändningen har starkt bidragit till ökad välfärd runt om i världen men även orsakat allvarliga skador på människa och miljö, inte minst i utvecklingsländerna. En ny FN-rapport pekar på att världsekonomins ökande beroende av kemikalieproduktionen kan innebära att det blir svårt att nå nationella och internationella miljömål¹.

Förslag för åren 2015–2018

Kemikalieinspektionen har identifierat tre särskilda utmaningar fram till år 2018:

- Farliga ämnen i varor är ett växande problem.
- Våra livsmedel och dricksvattnet behöver skyddas bättre.
- Barn och unga är särskilt känsliga för påverkan av kemikalier.

Utveckling och tillämpning av EU:s kemikalielagstiftning är enskilt det viktigaste området när det gäller att möta ovanstående utmaningar. Det är angeläget att få Reach att fungera som det var tänkt. Nu finns det klara brister både vad det gäller att företagen och att medlemsländerna ska ta sitt ansvar.

- Kemikalieinspektionen föreslår att regeringen efter år 2014 permanentar den satsning i handlingsplanen för en giftfri vardag som gjort det möjligt för Sverige att tillhöra den grupp medlemsländer som arbetar mest aktivt med tillämpningen av Reach.

Utvecklingen av globala konventioner och överenskommelser kommer att få allt större betydelse. Varor som konsumeras i Sverige är till stor del tillverkade i andra länder, ofta utanför EU. I takt med att kemikaliefrågorna blir alltmer globala ökar vikten av att även hitta globala lösningar för att begränsa spridningen av farliga ämnen och för att förmedla information om vilka farliga ämnen som finns i olika varor.

- Kemikalieinspektionen ska aktivt stödja regeringen i det internationella arbetet. Vi anser att det är viktigt att fler särskilt farliga ämnen förbjuds eller begränsas genom Stockholmskonventionen. Kvicksilverkonventionen behöver efterhand utvecklas vidare. Ytterligare globala diskussioner behövs om behovet av att hantera gränsöverskridande problem med farliga ämnen för att skapa förutsättningar för ett nytt legalt ramverk. Sverige bör verka för att SAICMs högnivåmöte år 2015 beslutar om ett globalt program för information om farliga ämnen i varor.

Kemikalieinspektionen anser att *tillsynen av farliga kemiska ämnen i varor behöver öka*, eftersom den i förhållande till det stora antalet varor och förekomsten av farliga ämnen är klart underdimensionerad både i Sverige och i EU som helhet.

- Kemikalieinspektionen föreslår att regeringen efter år 2014 permanentar den satsning i handlingsplanen för en giftfri vardag som gjort det möjligt att öka varutillsynen. På sikt bör varutillsynen ytterligare öka allt eftersom nya varuregler tillkommer.

Även andra styrmedel än lagstiftning behöver utvecklas och användas för att minska riskerna med farliga ämnen i vardagen. Det är exempelvis viktigt att samhället agerar i högre utsträckning för att *underlätta för företag, myndigheter och andra upphandlare att undvika*

¹ Global Chemical Outlook. Towards Sound Management of Chemicals. UNEP 2012.

ämnen som kan medföra hälso- och miljörisker i varor. Det inte möjligt utveckla en lagstiftning som i varje detalj reglerar hur risker ska undvikas. Myndigheterna behöver därför fortsatt stödja företagen i deras strävan att minska riskerna.

Värdet av upphandlingspliktiga varor och tjänster i Sverige har beräknats till cirka 500 miljarder kronor per år, vilket år 2006 motsvarade över 15 procent av BNP². En hållbar upphandling skulle därför kunna bli ett kraftfullt komplement till lagstiftning för att minska kemiska hälso- och miljörisker. Den skulle även kunna driva på innovationer och produktutveckling.

Miljöskatter har i liten utsträckning används på kemikalieområdet. Rätt utformade miljöskatter kan vara effektiva för att minska försäljningen av varor som innehåller farliga kemiska ämnen.

- Kemikalieinspektionen avser att fortsätta dialogen med näringslivet för att främja och underlätta för företag att byta ut farliga ämnen. Kemikalieinspektionen föreslår att regeringen inrättar ett Näringslivsråd knutet till KemI, bland annat för dialog om strategiska frågor med syfte att främja och underlätta utbyte av farliga ämnen.
- Kemikalieinspektionen anser att Sverige bör satsa betydligt mer på att kemikaliekrav införs vid upphandling. Det innebär att Miljöstyrningsrådet bör stärkas för att både kunna utveckla det pågående arbetet med kemikaliekrav vid upphandling och för att ge ett helhetsstöd till olika sektorer i syfte att initiera och stödja arbetet med utbyte av farliga ämnen i varor.
- Kemikalieinspektionen anser att miljöskatter i större omfattning bör prövas på kemikalieområdet.

Kemikalieinspektionen välkomnar Miljömålsberedningens förslag på åtgärder när det gäller dricksvatten. Det är viktigt att samtliga berörda myndigheter deltar i detta arbete. Arbetet bör även omfatta råvattenkvaliteten och den möjliga påverkan som klimatförändringar kan medföra.

Kemikalieinspektionen anser att *kunskapen om hur farliga ämnen förekommer i livsmedel behöver öka*. Denna kunskap är viktig som grund för åtgärder inom ramen för livsmedelslagstiftningen, men även som underlag för åtgärder inom Reach och bekämpningsmedelslagstiftningen för att begränsa risker med enskilda kemiska ämnen.

- Kemikalieinspektionen anser att Sverige bör satsa mer på att följa hur människor utsätts för farliga ämnen i livsmedel. Viktiga exempel på detta är Livsmedelsverkets så kallade matkorgsundersökningar, biomoniteringsdata med kopplad kostregistrering och även deras lagring av livsmedelsprover från livsmedelskontrollen för att möjliggöra framtida retrospektiv övervakning av tidstrender av främmande kemiska ämnen i livsmedel.

Arbetet med en giftfri vardag förutsätter en aktiv medverkan från andra myndigheter, framför allt Livsmedelsverket och Naturvårdsverket, för att fullt ut bli effektivt. Det är därför viktigt att dessa myndigheter har de resursmässiga förutsättningarna för att inom sina ansvarsområden kunna bidra till målet.

² Offentlig upphandling och offentliga inköp – omfattning och sammansättning. Mats Bergman, Södertörns högskola. 2008.

Förslag för åren 2013–2014

Kemikalieinspektionen har löpande under arbetet med handlingsplanen lämnat förslag till regeringen på åtgärder³. Dessa förslag och några ytterligare förslag som gäller för åren 2013–2014 sammanfattas nedan.

Forskning och annat kunskapsbygge är en grundbult i kemikaliekontrollen. Kunskapen är fortfarande bristfällig inom områden som är avgörande för att det ska vara möjligt att besluta om åtgärder. Det gäller kunskap om till exempel enskilda ämnens farlighet, hur kemiska ämnen påverkar varandras farlighet och risker med hormonstörande ämnen. Det behövs även bättre kunskap om risker med nya tekniker, till exempel nanomaterial, samt ökad kunskap om källor till kemiska ämnen vars halter ökar i människa och miljö, likväl som ökad kunskap om de tekniska förutsättningarna för att byta ut olika farliga ämnen. Kemikalieinspektionen föreslår bland annat:

- En kraftfull satsning på miljötoxikologisk forskning i Sverige. Satsningen bör vara inriktad på skydd av barns hälsa och människans fortplantning.
- Att Kemikalieinspektionen ges ett särskilt undersökningsanslag för att kunna etablera långsiktiga samarbeten med forskarsamhället till stöd för arbetet med miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö.
- Att regeringen ska låta utreda hur ett nationellt centrum för riskbedömning och toxikologi kan byggas upp vid ett befintligt lärosäte för att säkerställa tillräcklig kompetensförsörjning inom riskbedömning som stöd till myndigheter och näringsliv.
- En ökad satsning på hälsorelaterad miljöövervakning med fokus på farliga ämnen i blod, navelsträngsblod och bröstmjölk för att få fram underlag för åtgärder i Sverige och för förslag på regelförändringar på EU-nivå.
- Ett nationellt kunskapscentrum för ökad substitution bör utredas och inrättas. Kunskapscentret syftar till att stödja företagen i deras arbete med att byta ut farliga ämnen samtidigt som det ska underlätta för företagen att uppfylla kraven i Reach och övrig kemikalielagstiftning.

Under det senaste årtiondet har EU:s kemikalier regler blivit betydligt mer omfattande med en klart ökad skyddsnivå. **Tillämpning och utveckling av EU:s kemikalier regler** är enskilt det viktigaste området när det gäller att få till stånd en effektiv kemikaliekontroll. Det krävs stora insatser från alla inblandade, näringsliv, den centrala kemikaliemyndigheten och de nationella myndigheterna för att Reach i praktiken ska fungera som det var tänkt.

Kemikalieinspektionen föreslår bland annat att:

- Sverige aktivt medverkar i de översyner som görs av Reach för att bland annat verka för ökade kunskapskrav för lågvolymsämnena och stränga regler för hormonstörande ämnen.
- Sverige verkar för att EU-reglerna utvecklas så att barn inte utsätts för särskilt farliga ämnen, inklusive hormonstörande ämnen, från kemiska ämnen och produkter. Leksaksdirektivet är ett exempel på regelverk där skyddsnivån behöver höjas. För att bättre skydda barnens hälsa behöver även de vägledningsdokument som ska underlätta tillämpningen av EU-regler utvecklas vad det gäller testmetoder, teststrategier och metodik för riskbedömning.

³ Bättre EU-regler för en giftfri miljö – rapport från ett regeringsuppdrag. KemI-rapport nr 1/12.

⁴ Handlingsplan för en giftfri vardag – förslag på åtgärder. PM 2012-06-12. Dnr 342-H10-01497.

- Sverige verkar för att EU-regler om kemikalier i textilier införs.

Formellt omfattar Reach nanomaterial, men utformningen av lagstiftningen gör att den i praktiken inte ger tillräcklig skyddsnivå.

- Kemikalieinspektionen avser att under år 2013 lämna in ett förslag till regeringen om hur en EU-förordning om nanomaterial kan utformas, inklusive bestämmelser om rapportering.

Människor, inte minst barn, tillbringar en stor del av livet inomhus. Det innebär att de under lång tid kan utsättas för sådana **farliga ämnen i byggprodukter och byggmaterial** som avges till inomhusluften. Kemikalieinspektionen föreslår:

- Att regeringen låter utreda behovet av nationella begränsningar när det gäller användningen av farliga ämnen i byggprodukter och byggnader.
- Att regeringen låter utreda ett system för dokumentation av farliga ämnen i byggnader, en så kallad loggbok.

Både **den svenska tillsynen och EU-tillsynen** behöver stärkas i förhållande till det stora antalet varor på marknaden, produktions- och konsumtionsmönster samt förekomsten av farliga ämnen i varor. Kemikalieinspektionen föreslår bland annat:

- Sverige bör verka för en stärkt tillsyn på EU-nivå för en bättre efterlevnad av avfalls- och kemikaliereglerna.

Vissa **hälsofarliga föroreningar i livsmedel** ökar eller ligger nära de nivåer som kan skada människor. Kemikalieinspektionen föreslår bl. a:

- Att Kemikalieinspektionen i samarbete med Livsmedelsverket identifierar källor till de perfluorerade ämnen som ökar i människors blod eller i andra djurarter för att sedan stimulera svenska företag att byta ut sådana ämnen i sina varor.
- Att regeringen verkar för att kommissionen tar fram en handlingsplan inom EU för poly- och perfluorerade ämnen
- Att Kemikalieinspektionen i samverkan med berörda myndigheter tar fram en nationell strategi för att minska riskerna med kadmium.
- Att Sverige fortsatt agerar för att få till stånd en ny, kraftfull kadmiumstrategi på EU-nivå.
- Det finns ett behov att se över regler för förpackningsmaterial för livsmedel, till exempel papper, bland annat med hänsyn till förekomst av tryckfärgskomponenter, perfluorerade ämnen och mineralolja. Gränsvärdet för bly i keramikglasyrer behöver sänkas. Diskussioner om keramikdirektivets gränsvärde för bly pågår på EU-nivå.

Sverige driver sedan flera år ett **internationellt utvecklingsarbete** för att stödja andra länder i att utveckla lagstiftning och institutioner för kemikaliekontroll för att minska hälso- och miljöproblem. I förlängningen påverkas också Sverige av förbättrad kemikaliekontroll i andra länder genom minskade utsläpp och mindre farliga varor i internationell handel och på den svenska marknaden.

- Kemikalieinspektionen anser att utvecklingsarbetet för att stödja länder med bristande kemikalielagstiftning och kemikaliekontroll behöver fortsätta.

Kemikalieinspektionens bedömning är att kemikalieregleringar utgör grunden för att skydda människor och miljö från att skadas av kemiska ämnen. **Andra styrmedel än lagstiftning kan dock vara viktiga komplement.**

- Kemikalieinspektionen avser att starta ett samarbete med Miljöstyrningsrådet inriktat på hur förskolor och skolor kan undvika farliga kemiska ämnen vid upphandling.
- Kemikalieinspektionen avser att till regeringen redovisa fullständiga förslag på några miljöskatter inom kemikalieområdet. I det fortsatta arbetet med att ta fram detaljerade förslag kommer samråd att ske med berörda myndigheter och andra aktörer.

Kemikalieinspektionens arbete åren 2011–2012

Kemikalieinspektionens arbete i handlingsplanen är inriktat på åtgärder för att skydda barns och ungdomars hälsa. I detta ingår även att kemikalier inte ska skada våra möjligheter att få barn. Baserat på den inriktningen har följande områden särskilt prioriterats åren 2011–2012:

- Skärpta krav i såväl utveckling som tillämpning av EU:s kemikalielagstiftning för att begränsa förekomsten av farliga ämnen.
- Ökad tillsyn av farliga ämnen i varor.
- Dialoger med näringslivet för att minska riskerna med farliga ämnen i varor.

Delområde 1: Ökad kunskap om kemiska hälsorisker

Kemikalieinspektionen har genomfört en rad aktiviteter med syftet att stärka myndighetens vetenskapliga underlag för att bättre kunna påverka utvecklingen av EU:s lagstiftning. Forskare har på uppdrag av Kemikalieinspektionen tagit fram underlagsrapporter för hormonstörande ämnen och nanomaterial. Ett antal möten har genomförts med forskare och experter både från andra svenska myndigheter och från myndigheter i andra medlemsländer.

Det vetenskapliga underlaget har bidragit till att vi både i OECD- och i EU-arbetet medverkat till en ökad skyddsnivå. I OECD-arbetet har vi påverkat utformningen av testmetoder och vägledningsdokument för hormonsstörande ämnen samt utformningen av testmetoder för nanomaterial. I EU-arbetet har vi i hög grad bidragit till arbetet med att ta fram kriterier för att identifiera hormonstörande ämnen och verkat för skärpningar i texten under pågående revidering av EU:s strategi för hormonstörande ämnen.

Regeringens satsning på handlingsplanen för en giftfri vardag har gjort det möjligt för Kemikalieinspektionen att etablera mer omfattande kontakter med svenska forskare för att stärka det vetenskapliga underlaget. Därigenom har vi fått en ökad genomslagskraft i arbetet inom OECD och EU med testmetoder, kriterier och vägledningsdokument för hormonstörande ämnen, kombinationseffekter och nanomaterial.

Delområde 2: Ökad satsning på EU:s kemikalielagstiftning

Efter uppstartsåret 2011 har Kemikalieinspektionen under år 2012 sammanlagt lämnat in två ämnesutvärderingar, fyra förslag på ämnen till kandidatförteckningen, två förslag på begränsningar av ämnen samt förslag på harmoniserad klassificering för fyra ämnen. Förslagen gäller bland annat bly, kadmium och en ftalat. Avsikten är att förslag på motsvarande antal ämnen ska lämnas in även under de återstående åren av handlingsplanen.

Regeringens satsning på handlingsplanen för en giftfri vardag har gjort det möjligt för Kemikalieinspektionen att kraftigt öka antalet förslag på reglering av hälso- och miljöfarliga ämnen. Utan regeringens satsning på handlingsplanen hade endast enstaka förslag kunnat lämnas in.

Delområde 3: Minska riskerna från hälsofarliga ämnen i livsmedel

Kemikalieinspektionen har tidigare i en rapport redovisat att många svenskar utsätts för så mycket kadmium att det bidrar till en ökad risk för benbrott och för påverkan på njurarna. Vi har i en ny rapport bedömt de samhällsekonomiska kostnaderna som mycket höga. Höga kadmiumhalter i maten beräknas grovt orsaka kostnader som i Sverige uppgår till över 4 miljarder kronor. Arbetet med att ta fram ett förslag till en nationell kadmiumstrategi pågår.

Regeringens satsning på en giftfri vardag har, utöver det som annars skulle ha genomförts, gjort det möjligt för Kemikalieinspektionen att utreda och redovisa kadmiums samhällsekonomiska kostnader. Dessutom har satsningen gjort det möjligt att delfinansiera vissa av Livsmedelsverkets analyser av farliga ämnen i livsmedel och bröstmjök.

Delområde 4: Bättre information om farliga kemiska ämnen i varor

Kemikalieinspektionen har aktivt deltagit i FN:s miljöprogram (UNEP) globala projekt om information om kemiska ämnen i varor, bland annat som ordförande i projektets styrgrupp. I samarbete med EU:s ordförandeskap har Kemikalieinspektionen förhandlat för EU, både inför och på SAICM⁵s högnivåmöte i september 2012. Högnivåmötet beslutade att till år 2015 utveckla ett förslag till internationellt program för information om farliga ämnen i varor.

Kemikalieinspektionen är inom ramen för handlingsplanen drivande i det globala arbetet om information om ämnen i varor. Detta har haft en stor betydelse för att det nu finns förutsättningar att på global nivå utveckla ett informationssystem för farliga kemiska ämnen i varor.

Delområde 5: Företags eget arbete med att byta ut farliga ämnen

Kemikalieinspektionen har genomfört dialoger med företag från leksaksbranschen och textilbranschen samt med företag som säljer kosmetika och hygienprodukter. De företag som medverkar i dialogerna har formulerat mål för hur de ytterligare kan minska riskerna med kemiska ämnen. Vissa mål handlar om information och utbildning för att öka kunskapen om farliga ämnen och om lagstiftning hos företag i de tre branscherna. Andra mål handlar om att byta ut farliga ämnen i varor.

Regeringens satsning på handlingsplanen för en giftfri vardag har gjort det möjligt för Kemikalieinspektionen att samtidigt genomföra dialoger med flera branscher som sträcker sig över flera år. Tidigare har Kemikalieinspektionen genomfört enstaka branschdialoger med ett antal års mellanrum. Ett viktigt resultat av branschdialogerna är att deltagande företag har formulerat mål inriktade på ämnen med de farliga egenskaper som har lyfts fram i handlingsplanen.

Delområde 6: Ökad tillsyn av farliga ämnen i varor

Kemikalieinspektionen har kraftigt utökat tillsynen över farliga ämnen i varor. Detsamma gäller för provtagning och analyser av farliga ämnen. Kemikalieinspektionen, Konsument-

⁵ The Strategic Approach to International Chemicals Management.

verket och Elsäkerhetsverket driver ett gemensamt tillsynsprojekt inriktat på leksaker och varor för barn.

Inspektioner på plats ger normalt, jämfört med brevinspektioner, kontroll av ett större antal varor och en bättre granskning av företagens egen kemikaliekontroll. Antalet inspektioner på plats hos företagen som säljer varor har ökat från 12 (cirka 7 procent av totalantalet inspektioner) år 2010 till 70 (cirka 35 procent) år 2012.

Betydligt fler kemiska analyser utförs för att kontrollera att företagen följer regler om farliga ämnen i varor. År 2010 skickades 70 varor till laboratorieanalys. Det ökade till drygt 170 varor år 2011 och till knappt 300 varor år 2012. Det har varit möjligt att utföra kemiska analyser av farliga ämnen som är kostsamma och komplicerade att analysera, till exempel ftalater, Pfos och bromerade flamskyddsmedel. Kemikalieinspektionen har även ökat användningen av det egna analysinstrumentet (XRF-instrument) för att systematiskt kunna identifiera behov av vidare analyser.

Ett stort antal överträdelser som har lett till åtalsanmälningar har hittats i tillsynen. Andelen åtalsanmälningar har varit störst för leksaker (31 av 260 analyserade varor) och enklare hemelektronik (14 av 128). Det har främst gällt halter över gränsvärdena för bly, ftalater och bromerade flamskyddsmedel.

Regeringens satsning på handlingsplanen har inneburit en kraftigt ökad tillsyn av farliga ämnen i varor med både högre effektivitet och större genomslag, fler företag och varor kontrolleras och även mer komplicerade kemiska analyser används.

Delområde 7: Ökat internationellt arbete

Med undantag för kortkedjiga klorparaffiner har alla uppsatta mål kopplade till Stockholmskonventionen uppnåtts. Det innebär bland annat att EU, med underlag från Sverige, har nominerat hexaklorbutadien (HBCD), polyklorerade naftalener (PCN:er) och pentaklorfenol för upptag i konventionen. Konventionens expertkommitté har, baserat på underlag som Sverige bidragit till, rekommenderat att hexabromcyclododekan (HBCDD) ska fasas ut.

Det avslutande förhandlingsmötet om en ny bindande konvention för kvicksilver hölls i Genève i januari 2013 och den slutliga konventionstexten blev klar. Den överenskomna texten innehåller regler om användning av kvicksilver i både produkter och i industriella processer, genom begränsningar och förbud.

En viktig del av handlingsplanen är att Kemikalieinspektionen ger regeringen ett bra stöd i det internationella arbetet.

Delområde 8: Nya lagstiftningsinitiativ

Kemikalieinspektionen har överlämnat en rapport⁶ till regeringen om EU-arbetet och internationellt arbete. Rapporten har utarbetats i en nära samverkan med flertalet centrala myndigheter i Sverige med ansvarsområden som kopplar till handlingsplanen för en giftfri vardag. Samråd har också skett med näringsliv, konsument- och miljöorganisationer.

⁶ Bättre EU-regler för en giftfri miljö – rapport från ett regeringsuppdrag. KemI rapport nr 1/12.

Analysen visar att det finns luckor och behov av regelutveckling. Exempel på detta är:

- Reach är inte anpassad för att analysera och åtgärda grupper av ämnen.
- Informationskraven i Reach för kemikalier som hanteras i låga volymer är otillräckliga.
- EU-reglerna är otillräckliga när det gäller läkemedels miljöpåverkan.
- Särskilda regler behövs för kemikalier i vissa varor, till exempel textilier.
- Kemikaliereregler, varuregler och avfallsregler behöver integreras bättre i ett livscykelperspektiv.
- EU-reglerna behöver utvecklas för att bättre ta hänsyn till barns exponering för kemikalier och till deras särskilda känslighet och sårbarhet.

Regeringens satsning på handlingsplanen för en giftfri vardag har gjort det möjligt för Kemikalieinspektionen att i samverkan med andra myndigheter göra en bred analys av EU-arbetet och annat internationellt arbete och därigenom identifiera var det behövs ytterligare utvecklingsarbete.

Delområde 9: Andra styrmedel än lagstiftning

Kemikalieinspektionen framhåller i en rapport⁷ bland annat behovet av att bredda användningen av styrmedel i kemikaliekontrollen. Kemikalieinspektionen har också utrett om ekonomiska styrmedel i högre utsträckning kan användas för att skydda människa och miljö⁸. Utredningen visar att nationella ekonomiska styrmedel kan vara ett viktigt komplement till EU:s kemikaliereregler. Vi har identifierat ett antal tänkbara miljöskatter och avser att gå vidare med fullständiga förslag på några områden.

Kemikalieinspektionen har i samarbete med Konsumentverket genomfört en konsumentundersökning för att ta reda på allmänhetens attityder till och kunskap om kemikalier i vardagen. Undersökningen visar bland annat att allmänheten, och särskilt föräldrar, vill ha bättre information om farliga ämnen i produkter.

Regeringens satsning på handlingsplanen för en giftfri vardag har gjort det möjligt för Kemikalieinspektionen att påbörja ett systematiskt arbete för att identifiera hur EU:s kemikaliereregler kan kompletteras med andra styrmedel för att minska riskerna med kemiska ämnen.

⁷ Kemikalier i varor – strategier och styrmedel för att minska riskerna med farliga ämnen i vardagen. KemI rapport 3/11

⁸ När kan ekonomiska styrmedel komplettera regleringar inom kemikalieområdet. KemI rapport 1/13

Summary

In December 2010 the Swedish Government instructed the Swedish Chemicals Agency to produce and conduct a national action plan for a toxic-free everyday environment. The action plan is to apply between 2011 and 2014.

In this interim report the Swedish Chemicals Agency has identified three specific challenges up to the year 2018:

- Hazardous substances in articles are a growing problem.
- Our food and drinking water need to be better protected.
- Children and young people are particularly sensitive to the effects of chemicals.

The implementation and further development of Reach and other relevant EU-legislation are considered the most important instruments to deal with these challenges. The development of global conventions and agreements will also become increasingly important. The supervision of hazardous substances in articles needs to increase, since enforcement in relation to the large number of articles containing hazardous substances is clearly undersized in Sweden and in the EU as a whole.

It is not possible to develop legislation that in every detail regulates how risks should be avoided. Therefore, to reduce the risks of hazardous substances in everyday life, other instruments than regulations need to be developed and used. Some examples are environmental taxes, environmentally sustainable procurement and policy instruments to encourage companies to substitute hazardous substances even if they are not yet regulated.

Knowledge is still inadequate in areas that are crucial when it comes to decide on actions. This applies to knowledge about the hazard of individual substances, how substances affect each other and the risks of endocrine disruptors. Better understanding of the risks of new technologies, such as nanomaterials, is needed as well as increased knowledge of the sources of those chemical substances whose levels are increasing in humans and in the environment, as well as increased knowledge of the technical possibilities for the substitution of dangerous substances.

In this interim report the Swedish Chemicals Agency proposes a range of measures in the above mentioned areas in order to reduce the risks of hazardous substances in everyday life.

The action plan for a toxic-free everyday environment has made it possible for the Swedish Chemicals Agency during the first two years of the plan to significantly increase activities within the framework of Reach, such as develop proposals for harmonised classification of hazardous substances and proposals regarding substances of very high concern. The Chemicals Agency has also significantly increased the supervision of hazardous substances in articles. The interim report describes these activities and other activities within the framework of the action plan.

1 Genomförandet av handlingsplanen Giffri vardag

I detta kapitel redovisar vi samlat hur arbetet inom ramen för handlingsplanen för åren 2011 och 2012 fortskridit. Vi redovisar också vår bedömning av arbetet inklusive förslag på åtgärder för åren 2013 och 2014. I bilaga 3.1 listas samtliga insatser som genomförts relaterat till åtgärderna i handlingsplanen.

Redovisning av kostnader och prestationer för genomförandet återfinns i Kemikalieinspektionens årsredovisning enligt återrapporteringskrav i regleringsbrevet. I årsredovisningen för 2012 kommer kostnaderna hittills att redovisas, det vill säga både för 2011 och 2012, för att ge läsaren möjlighet till god överblick.

1.1 Ökad kunskap om kemiska hälsorisker

Handlingsplanens mål

Till 2014 tar EU:s olika rättsakter, med hög skyddsnivå, hänsyn till hormonstörande effekter, samverkans effekter samt hälso- och miljörisker med nanomaterial vid riskbedömning och vid beslut om åtgärder.

Insatser åren 2011 - 2012

Kemikalieinspektionen har under åren 2011 och 2012 inom ramen för handlingsplanen genomfört en rad aktiviteter med syftet att stärka myndighetens vetenskapliga underlag för att bättre kunna påverka utvecklingen av EU:s rättsakter. Forskare har på uppdrag tagit fram underlagsrapporter för hormonstörande ämnen och nanomaterial. Ett antal workshops har genomförts med forskare och experter både från andra svenska myndigheter och från myndigheter i andra medlemsländer. Det till Kemikalieinspektionen kopplade Toxikologiska rådet har genomfört ett seminarium om hormonstörande ämnen med internationella föreläsare.

Kemikalieinspektionen har kartlagt hur barns säkerhet hanteras i de EU-lagstiftningar som berör risker med kemikalier. Vi har även kartlagt befintliga internationella aktiviteter som syftar till att skydda barn från att utsättas för farliga kemikalier.

Inom ramen för OECD:s arbete med att utveckla internationellt erkända *testmetoder* och *vägledningsdokument*, både för bedömning av kemikaliers hormonstörande egenskaper och för nanomaterial, har vi aktivt deltagit på möten och lämnat skriftliga synpunkter.

EU ska besluta om kriterier för hormonstörande ämnen senast i slutet av år 2013. Dessa kriterier ska ingå i Reach, men även i andra relevanta EU-regelverk. Kemikalieinspektionen har aktivt deltagit i olika planerings- och arbetsgrupper bland annat för att påverka vilka vetenskapliga aspekter kommissionen bör ta hänsyn till vid utformningen av kriterierna. I förberedelserna för arbetet har vi inhämtat synpunkter från Livsmedelsverket, Läkemedelsverket, Arbetsmiljöverket och Naturvårdsverket. Målet med Kemikalieinspektionens deltagande är att få kriterier som identifierar hormonstörande ämnen baserat på inneboende egenskaper utan att väga in ämnenas effektnivåer, och att regleringen av olika hormonstörande ämnen bedöms ämne för ämne i ett senare skede. Kommissionen ska revidera EU:s strategi för hormonstörande ämnen där kriterierna och de regulatoriska aspekterna är viktiga delfrågor. Kemikalieinspektionen har i det arbetet bland annat lyft fram att:

- Informationskraven i Reach bör omfatta hormonstörande egenskaper.
- Åtgärder krävs för att stimulera utveckling och validering av testmetoder.
- Tidsgränser bör sättas för när kriterier för hormonstörande ämnen, och lämpliga åtgärder för ämnen som betraktas som hormonstörande, ska vara införda i relevanta EU-lagstiftningar.

Kommissionens arbete med kombinationseffekter går långsamt. I avvaktan på kommissionens rapport, som kom i slutet av maj år 2012, har Kemikalieinspektionen analyserat vilka förändringar som behöver göras i Reach för att lagstiftningen med en hög skyddsnivå ska ta hänsyn till samverkan mellan olika kemiska ämnen.

Kunskapen om kemikaliernas påverkan på Östersjöns känsliga ekosystem är eftersatt. Kemikalieinspektionen har genomfört ett projekt (BaltSens) i syfte att relevanta lagstiftningar på sikt ska kompletteras med riktlinjer för riskbedömning av kemikaliers påverkan på Östersjön. Projektet avslutades med en workshop med deltagare från Sverige, Finland, Lettland, Litauen och Polen. Mötet var överens om att Östersjöns miljö är särskilt känslig och att det är viktigt att ta hänsyn till detta i riskbedömningar.

Kemikalieinspektionen har analyserat vilka regelförändringar som behövs i EU-lagstiftningen för att riskerna med nanomaterial ska omfattas med en hög skyddsnivå (se avsnitt 1.2 Ökad satsning på EU:s kemikalielagstiftning).

Publicerade rapporter, genomförda workshoppar, aktuella vägledningsdokument m.m. redovisas i bilaga 3.1.

Bedömning av genomförda insatser

Regeringens satsning på handlingsplanen för en giftfri vardag har gjort det möjligt för Kemikalieinspektionen att etablera betydligt mer omfattande kontakter med svenska forskare för att stärka det vetenskapliga underlaget. Därigenom har vi fått en ökad genomslagskraft i arbetet inom OECD och EU med testmetoder, kriterier och vägledningsdokument för hormonstörande ämnen, kombinationseffekter och nanomaterial.

Handlingsplanen för en giftfri vardag har bland annat bidragit till att Kemikalieinspektionen har kunnat:

- Öka samverkan med svenska forskare för att bland annat identifiera pågående hormonrelaterad forskning i Sverige och för att få en bättre bild av vilka kända effekter på människa och miljö som kan kopplas till påverkan på hormonssystem.
- Etablera ett svenskt nätverk med forskare och myndigheter för arbetet med hormonstörande ämnen.
- I OECD-arbetet i högre grad påverka utformningen av testmetoder och vägledningsdokument för hormonsstörande ämnen samt utformningen av testmetoder för nanomaterial för att därmed åstadkomma en ökad skyddsnivå.
- I EU-arbetet bidra i kommissionens pågående revidering av EU:s strategi för hormonstörande ämnen.
- I EU-arbetet i hög grad bidragit till arbetet med att ta fram kriterier för att identifiera hormonstörande ämnen.
- Föra en diskussion med forskare och myndighetspersoner från länder kring Östersjön om Östersjöns särskilda känslighet, utifrån ett vetenskapligt underlag.

Kemikalieinspektionen bedömer att genomförda insatser gett ett bra vetenskapligt underlag för pågående och kommande insatser i EU och OECD. Kemikalieinspektionens kunskapsuppbyggande åtgärder kommer att vara av mindre omfattning åren 2013–2014. Arbetet med att få en hög skyddsnivå i EU:s olika rättsakter vad det gäller hormonstörande ämnen, kombinationseffekter och nanomaterial är beroende av kommissionens tidplan och kommer inte vara färdigt till slutet av år 2014, utan behöver fortgå ytterligare flera år. Genom fortsatt myndighetssamverkan och internationellt utbyte inom Östersjöregionen kommande år kan synen på riskbedömning harmoniseras och riktlinjer etableras som tar hänsyn till Östersjöns särskilda känslighet.

Förslag för åren 2013–2014

Kemikalieinspektionen har löpande under arbetet med handlingsplanen lämnat förslag till regeringen på åtgärder⁹¹⁰. Nedan sammanfattas tidigare lämnade förslag som gäller för åren 2013–2014 kopplade till handlingsplanens delområde 1. *Ökad kunskap om kemiska hälsorisker.*

Kunskap om kemiska ämnens hälso- och miljöegenskaper är en viktig förutsättning för att kunna arbeta förebyggande och effektivt med att minimera riskerna med farliga ämnen. Idag är okunskapen stor och därmed går myndigheters och företags riskminskningsarbete alltför långsamt. Kunskapen om kemikaliers farliga egenskaper och deras kombinationseffekter behöver öka i samhället.

- Vi föreslår att Formas får ett samordnande ansvar för den miljötoxikologiska forskningen.
- Vi föreslår en kraftfull satsning på miljötoxikologisk forskning på 15 miljoner kronor per år under sex år. Satsningen ska ha en inriktning mot att skydda barnen bättre och därmed fokusera på områden som hormonstörande ämnen, kombinationseffekter och risker med nanomaterial.

Kemikalieinspektionen saknar, till skillnad från andra miljömyndigheter, särskilda anslagsmedel för forskning till stöd för sitt arbete med miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö.

- Vi föreslår att Kemikalieinspektionen ges ett särskilt undersökningssanslag på 10 miljoner kronor per år för att kunna etablera långsiktiga samarbeten med forskarsamhället. Syftet med anslaget är att kunna lägga ut uppdrag exempelvis för att göra undersökningar inriktade på förekomst av farliga ämnen eller ta fram vetenskapligt underlag som stöd för Kemikalieinspektionens arbete i EU.

Det är viktigt att säkerställa tillgången på en högkvalitativ utbildning i toxikologi och riskbedömning i Sverige. Detta är en förutsättning för att myndigheter ska kunna genomföra sina uppdrag och för att näringslivet ska kunna ta sitt ansvar enligt regelverken. Metodutveckling och behov av nya och mer effektiva angreppssätt i riskbedömningen ger utrymme för innovation.

- Vi föreslår att regeringen låter utreda hur ett nationellt centrum för riskbedömning och toxikologi kan byggas upp vid ett befintligt lärosäte för att säkerställa tillräcklig kompetensförsörjning inom toxikologisk riskbedömning.

⁹ Bättre EU-regler för en giftfri miljö – rapport från ett regeringsuppdrag. KemI-rapport nr 1/12.

¹⁰ Handlingsplan för en giftfri vardag – förslag på åtgärder. PM 2012-06-12. Dnr 342-H10-01497

Den hälsorelaterade miljöövervakningen behöver stärkas och bli bättre på att fånga upp okända hälso- och miljöproblem i form av tidig identifiering av ökad förekomst av farliga ämnen.

- Ökad satsning på en utvecklad och systematisk hälsorelaterad miljöövervakning (ytterligare 10 miljoner kronor,) behövs, med särskilt fokus på förekomst av farliga ämnen i blod, navelsträngsblod och bröstmjolk samt i inomhusmiljöer (där barn och mödrar vistas)
- Ökad satsning på screening, dels så att även inomhusmiljön omfattas, dels för att få igång ett EU-gemensamt program (ytterligare 10 miljoner kronor)
- Större satsning på att ta hand om, sammanställa, tillgängliggöra och utnyttja de resultat som tas fram inom forskning och miljöövervakning

1.2 Ökad satsning på EU:s kemikalielagstiftning

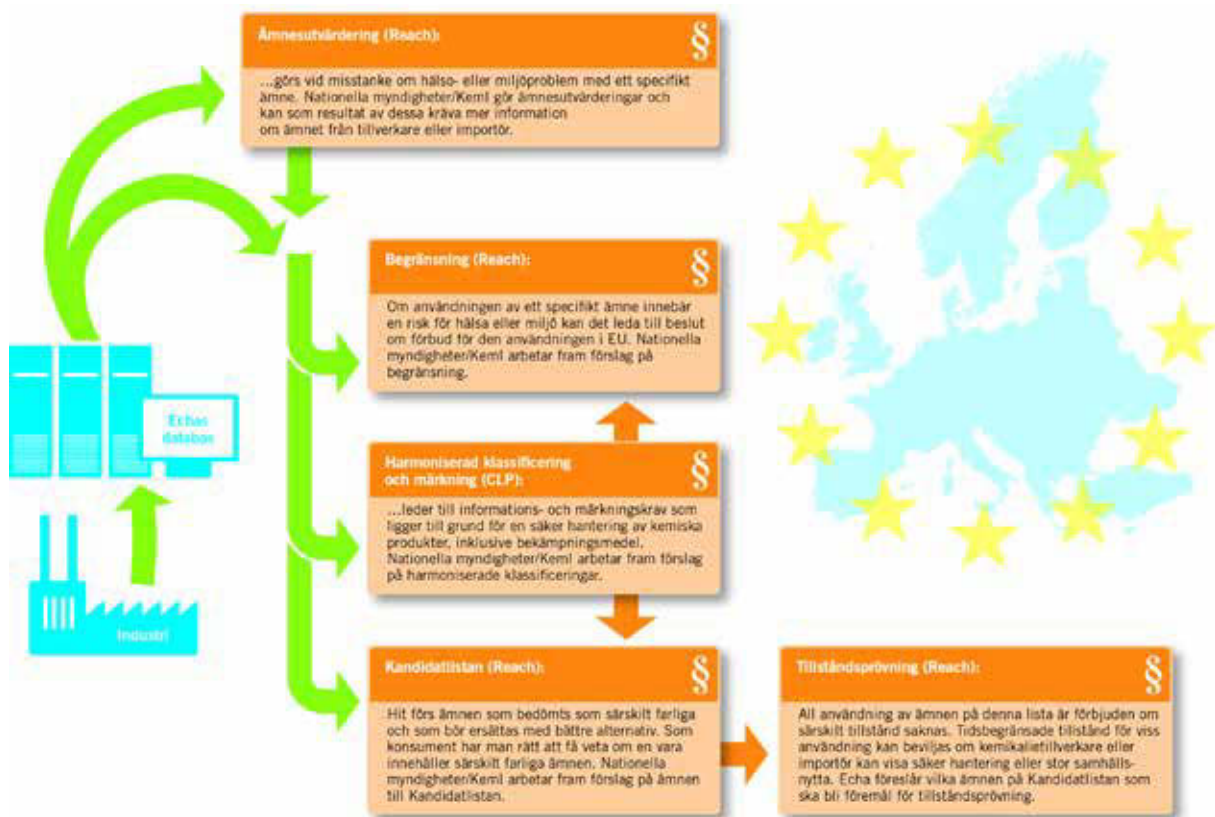
Handlingsplanens mål

Sverige ska vara ett av de ledande medlemsländerna i EU när det gäller att ge underlag till regler som förhindrar att människor i sin vardag utsätts för hälsofarliga kemikalier. Det innebär att Kemikalieinspektionen i genomsnitt per år ska föreslå att totalt cirka 10 kemiska ämnen klassificeras som farliga (2-3 ämnen), får begränsad användning (2-3 ämnen) eller förs upp på kandidatförteckningen för tillståndssystemet (4-5 ämnen). Kemikalieinspektionen ska också i snitt göra tre ämnesutvärderingar per år.

Läkemedelsverket och Kemikalieinspektionen har gemensamt identifierat vilka kemiska ämnen i kosmetiska och hygieniska produkter som kan medföra risker i människors vardag och har påbörjat åtgärder inom respektive myndighets ansvarsområde.

Insatser åren 2011–2012

Om ett kemiskt ämne har farliga egenskaper kan ett medlemsland föreslå att klassificeringen blir harmoniserad, det vill säga att den gäller för hela EU. Främst gäller det ämnen som kan orsaka genetisk skada, cancer, skada på fortplantningen eller luftvägsallergi. Klassificeringen är en grundsten i kemikaliekontrollen som reglerar förekomst och användning av farliga ämnen i en rad andra lagstiftningar som gäller till exempel barnsäkerhet, arbetsmiljö, kosmetika, bekämpningsmedel, avfall och transporter. Klassificeringen har också stor betydelse för vilka ämnen som ska betraktas som särskilt farliga och därmed kunna föreslås komma upp på kandidatförteckningen (figur 1). Ämnen på kandidatförteckningen kan sedan föras upp på bilaga 14 med krav på tillstånd enligt Reach-lagstiftningen. Klassificeringen har också direkt betydelse för förbud mot användning av kemiska ämnen med vissa farliga egenskaper i kemiska produkter avsedda för konsumenter och även stor indirekt betydelse för förbud mot farliga ämnen i varor.

Figur 1. Bilden visar hur regleringen av kemikalier kan påverka människors vardag och hur olika regleringar hänger ihop. Reach och klassificering enligt CLP har stor betydelse för kemikaliekontrollen i EU. Harmoniserad klassificering av kemiska ämnen ligger till exempel till grund för fortsatt arbete med att föra upp särskilt farliga ämnen på kandidatförteckningen och till eventuella ytterligare riskbegränsande åtgärder i EU. Klassificeringen av farliga ämnen påverkar också Reach och andra regelverk i EU. Konsumentskyddet förstärks på så sätt direkt, genom att många av de ämnen som får en harmoniserad klassificering blir förbjudna i kemiska produkter tillgängliga för konsumenter samt i vissa varor som till exempel leksaker. Tillverkare och importörer av kemikalier är skyldiga att ta fram och lämna information om bland annat hälso- och miljöegenskaper för sina ämnen till Echa.

Efter startåret 2011 har Kemikalieinspektionen under år 2012 till Echa lämnat in två ämnesutvärderingar, förslag på harmoniserad klassificering för fyra ämnen, fyra förslag på ämnen till kandidatförteckningen samt förslag på två begränsningar av ämnen.

Två ämnesutvärderingar har lämnats in till Echa, lysmeral som misstänks kunna skada fortplantningsförmågan och diisononyl ftalat (DINP) som misstänkts vara svärnedbrytbart i miljön och bioackumulerande.

Kemikalieinspektionen har föreslagit att bly och diisoohexyl ftalat (DIPH) ska klassificeras som skadliga för fortplantningsförmågan eller för det ofödda barnet. Vidare har Kemikalieinspektionen föreslagit att linalool och HICC ska klassificeras som hudallergener.

Kemikalieinspektionen har föreslagit att kadmium, metoxyättiksyra, dimetylformamid och dibutyltenn ska betraktas som särskilt farliga ämnen och föras upp på kandidatförteckningen. Vidare har Kemikalieinspektionen föreslagit att användningen av bly i ett antal konsumentartiklar ska förbjudas. Bly kan redan vid mycket låga doser påverka hjärnan och nervsystemets utveckling. Tvätt av textilier orsakar cirka hälften av utsläppet av nonylfenol

till miljön. Vi har föreslagit ett förbud för nonylfenol i textilier *importerade* till EU för att komplettera gällande förbud.

Leksaker kan vara tillverkade av rad olika material som plast, trä, metall, gummi, textil eller papper. De olika materialen är dessutom ofta blandade. Kemikalieinspektionen har deltagit i ett antal möten när det gäller uppdateringen av leksaksdirektivet. Vi har bland annat lagt fram förslag att bisfenol A ska begränsas i leksaker. Vi har även föreslagit att leksaksdirektivet ska reglera biociders förekomst i leksaker.

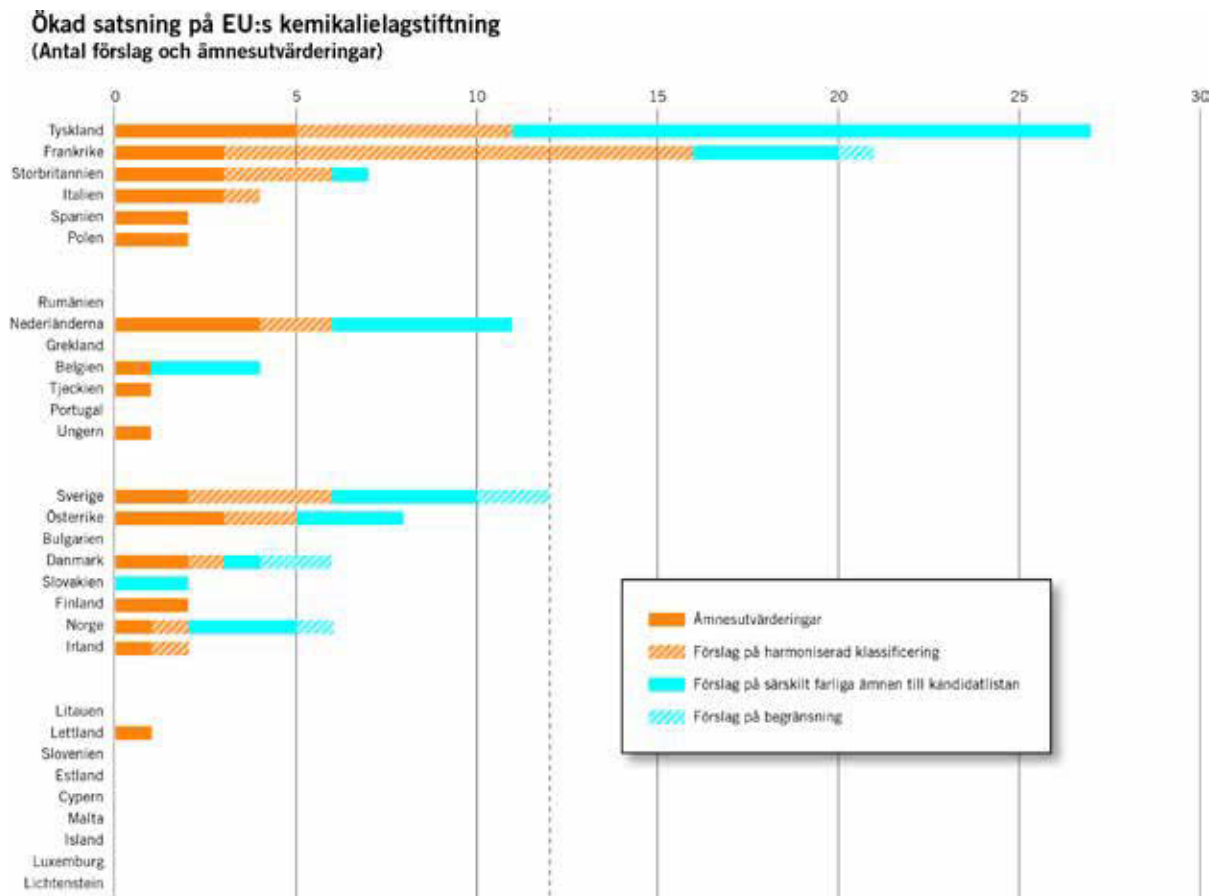
Kemikalieinspektionen och Läkemedelsverket har under perioden utökat sitt samarbete för att effektivt kunna åtgärda risker från kemiska ämnen som förekommer i kosmetika och hygienprodukter. Arbetet har främst varit inriktat på parfymämnen. Myndigheterna har gemensamt tagit fram informationsmaterial för att öka kunskapen om att hårfärgning kan innebära risk för allergi (se även *delområde 5: Företags eget arbete med att byta ut farliga ämnen*).

Inlämnade förslag till Echa på reglering av enskilda ämnen redovisas i bilaga 3.2.

Bedömning av genomförda insatser

Regeringens satsning på handlingsplanen för en giftfri vardag har, utöver det som annars skulle ha genomförts, gjort det möjligt för Kemikalieinspektionen att kraftigt öka antalet förslag på reglering av hälso- och miljöfarliga ämnen. Utan regeringens satsning på handlingsplanen hade endast enstaka förslag kunnat lämnas in till Echa.

En stor del av år 2011 gick till förberedande arbete som rekryteringar, prioritering av ämnen m.m. Produktionen av underlag till regler för enskilda ämnen var fullt ut igång i slutet av år 2011. Sverige tillhör nu genom insatserna i handlingsplanen de mest aktiva medlemsländerna när det gäller att lämna förslag på åtgärder mot enskilda hälso- och miljöfarliga ämnen. Kemikalieinspektionen bedömer att detta även kommer att gälla för handlingsplanens två återstående år.

Figur 2. Medlemsländers bidrag till arbetet inom ramen för Reach och CLP. Antal förslag och ämnesutvärderingar som lämnats till Echa.

Kostnaderna för att ta fram underlag för beslut om enskilda ämnen är betydligt högre än den uppskattning som gjordes i handlingsplanen. Innan arbetet med att ta fram ett underlag till förslag om riskminskande åtgärder för ett kemiskt ämne kan börja ska i Reach-processen först göras en analys för att klargöra om det finns behov av riskminskande åtgärder och därefter en analys av vilka åtgärder som är mest effektiva. Dessa förberedande analyser har i genomsnitt kostat cirka 250 tusen kronor per ämne (kandidatförteckningen) och cirka 650 tusen kronor (begränsning). Dessa kostnader har lagts utanför handlingsplanen. Kostnaderna för att sedan ta fram förslag har i genomsnitt per ämne varit cirka 4-500 tusen kronor (klassificering), cirka 2 400 tusen kronor (begränsning) och cirka 270 tusen kronor (kandidatförteckningen). Dessa kostnader har lagts inom ramen för handlingsplanen.

Kemikalieinspektionen bedömer att det är fortsatt viktigt åren 2013–2014 att prioritera genomförandet av Reach. Kostnaderna för att ta fram förslag på åtgärder för enskilda kemiska ämnen har varit högre än den bedömning som gjordes innan arbetet startade.

Kemikalieinspektionen har lyft ut åtgärden *samverkan med Läkemedelsverket i frågor som gäller antibiotikaresistens* ur handlingsplanen, eftersom detta ska redovisas enligt särskilt regeringsuppdrag. KemI har prioriterat insatser för att stärka leksaksdirektivet inom ramen för handlingsplanen. Åtgärden bör fortsätta år 2013–2014.

Förslag för åren 2013 - 2014

Kemikalieinspektionen har löpande under arbetet med handlingsplanen lämnat förslag till regeringen på åtgärder för åren 2013–2014. Nedan sammanfattas tidigare lämnade förslag kopplade till handlingsplanens delområde 2. *Ökad satsning på EU:s kemikalielagstiftning*. Dessutom lämnas ett nytt förslag om nanomaterial.

Det krävs stora insatser från alla inblandade, näringsliv, den centrala kemikaliemyndigheten (Echa) och nationella myndigheter för att Reach i praktiken ska fungera på det sätt som var tänkt. Arbetet är långsiktigt och sträcker sig flera år bortom år 2014.

- Sverige bör verka för att översynen av Reach leder till att EU startar ett arbete med att utveckla ett angreppssätt baserat på alternativa metoder till djurförsök för att göra det möjligt att prioritera insatser mot sådana lågvolymsämnen som kan innebära risker för människa och miljö.
- Sverige bör verka för en sträng syn på hormonstörande ämnen både när det gäller vilka ämnen som ska betraktas som särskilt farliga ämnen och hur hanteringen av ämnena ska begränsas till exempel i tillståndsprövningen enligt Reach.
- Informationen i Reach-databaser kan utnyttjas bättre om den bearbetas på EU-nivå och görs tillgänglig för allmänhet, yrkesmässiga användare och avfallshanterare. Det skulle även underlätta för länder utanför EU att kunna använda informationen i sin kemikaliekontroll.

Reach omfattar nanomaterial, men utformningen av lagstiftningen gör att den i praktiken inte ger tillräcklig skyddsnivå. Reach skulle behöva vissa övergripande förändringar för att kunna hantera nanomaterial på ett från skyddssynpunkt bra sätt. Nanomaterial passar dåligt in i vissa av de fundament som Reach bygger på, till exempel ämnesidentifiering och de volymbaserade reglerna för informationskrav.

Kemikalieinspektionen anser att det är ett bättre alternativ att ta fram en särskild EU-förordning om nanomaterial än att göra relativt omfattande förändringar av Reach. En sådan lösning skulle ge företagen en tydlig bild av vilka särskilda regler som gäller för nanomaterial. Dessutom är det oklart om Reach kommer att öppnas för en så omfattande revidering som skulle krävas de närmaste åren.

Flera medlemsländer har infört eller diskuterar att införa ett rapporteringssystem för vilka nanomaterial som förekommer på marknaden, till exempel Frankrike, Nederländerna, Belgien och Italien. Kemikalieinspektionen menar att ett rapporteringssystem behövs och att det är bättre att bygga upp ett EU-gemensamt. Inte minst är det en fördel för företagen som slipper att lämna in information till en rad olika nationella register med varierande krav. För att undvika alltför omfattande rapporteringskrav på företagen anser Kemikalieinspektionen att informationskraven för ett EU-gemensamt rapporteringssystem främst bör begränsas till kemisk identitet, partikelstorlek, användning och volym.

- Kemikalieinspektionen tänker under år 2013 lämna in ett förslag till regeringen om hur en EU-förordning om nanomaterial kan utformas, inklusive bestämmelser om rapportering.

1.3 Minska riskerna från hälsofarliga ämnen i livsmedel

Handlingsplanens mål

Livsmedelsverket och Kemikalieinspektionen har gemensamt identifierat viktiga källor till förorening av livsmedel med farliga kemiska ämnen och har påbörjat åtgärder inom respektive myndighets ansvarsområde.

Förutsättningarna ska finnas för att kadmiumhalten i svensk åkermark på sikt minskar. Detta innebär ett kraftigt sänkt nationellt gränsvärde för kadmium i mineralgödsel och att EU har antagit stränga gränsvärden för kadmium i mineralgödsel. Även andra åtgärder har beslutats på EU-nivå för att minska tillförseln av kadmium till åkermark.

Insatser åren 2011–2012

Kemikalieinspektionen har tidigare i en rapport redovisat att många svenskar idag utsätts för så mycket kadmium att det bidrar till en ökad risk för benbrott och för påverkan på njurarna¹¹. Vi har tagit fram ett utkast till en nationell kadmiumstrategi som ska diskuteras med andra myndigheter under år 2013. Vi har även föreslagit i EU att kadmium ska föras upp på den så kallade kandidatförteckningen (se även delmål 2: *Ökad satsning på EU:s kemikalielagstiftning*). Kemikalieinspektionen deltar i Naturvårdsverkets regeringsuppdrag om hållbar återföring av fosfor. Där ska bland annat föreslås gränsvärden för kadmium i organiska gödselmedel. Vi samarbetar även med Naturvårdsverket inom regeringsuppdrag om Östersjöstrategin där vi försöker få genomslag hos länderna kring Östersjön, bland annat genom förslag om kartläggning av luftutsläpp av kadmium från småskalig förbränning inom regionen.

De samhällsekonomiska kostnaderna för den benskörhet som kadmium bidrar till kan vara mycket höga¹². Den andel av frakturerna som beror på att vi har kadmium i maten uppskattas till 13 procent för kvinnor och sju procent för män. De samhällsekonomiska kostnaderna för frakturer hos personer över 50 år beräknas uppgå till 39 miljarder kronor per år i Sverige. Höga kadmiumhalter i maten beräknades grovt orsaka kostnader som uppgår till 4,2 miljarder kronor per år. Av dessa beräknas vårdkostnaderna uppgå till 1,5 miljarder kronor medan övriga kostnader beror på sänkt livskvalitet och förtidig död hos personer som drabbats av en fraktur.

Kemikalieinspektionen har delfinansierat analyser av klorparaffiner i bröstmjolk¹³ och hur förekomsten av perfluorerade alkylsyror i ägg, mjölk och odlad fisk har förändrats över tiden¹⁴. Analyserna visar att klorparaffiner förekommer i bröstmjolk i halter som är av samma storleksordning som har hittats vid motsvarande analyser i Tyskland och Storbritannien. Halterna är relativt låga, men tillgängliga data är alltför begränsade för att möjliggöra en tillförlitlig riskbedömning.

Halterna i livsmedel av perfluorerade ämnen mot vilka åtgärder har genomförts (PFOS och PFOA) minskar. Även om det inte syns någon ökning i livsmedel i förekomsten av vissa andra perfluorerade ämnen (PFHxS), så har undersökningar visat att unga kvinnor i Uppsala i

¹¹ Kadmiumhalten måste minska - för folkhälsans skull. KemI-rapport nr 1/11.

¹² Samhällsekonomisk kostnad för frakturer orsakade av kadmiumintag via maten. KemI, PM 12/12

¹³ Chlorinated paraffins in Swedish breast milk. KemI PM 18/12.

¹⁴ Temporal trends of perfluorinated alkyl acids in eggs, milk and farmed fish from the Swedish food production. KemI PM 17/12.

ökad utsträckning utsatts för dessa ämnen. Analyserna av livsmedel talar för att födan inte är orsaken till detta. Senare undersökningar har däremot visat att vissa brunnar som försörjer delar av Uppsala med dricksvatten har förorenats med perfluorerade ämnen. Matkorgsundersökningar tyder på att allmänhetens intag av perfluorerade ämnen (PFCA) med längre kolkedjor har ökat åren 1999 till 2010. Det beror sannolikt på att halterna nu är högre i fisk och att fiskkonsumtionen dessutom har ökat.

Genomförda insatser, publikationer etc. återfinns i bilaga 3.1

Bedömning av genomförda insatser

Regeringens satsning på handlingsplanen för en giftfri vardag har, utöver det som annars skulle ha genomförts, gjort det möjligt för Kemikalieinspektionen att utreda och tydligt redovisa kadmiums effekter. Tidigare riskbedömning av kadmium visar att kadmium är ett möjligt hot mot folkhälsan. Riskbedömningen har kompletterats med en bedömning av den samhällsekonomiska kostnaden som kan vara mycket hög. Sammantaget visar utredningarna tydligt att det är viktigt att få ner kadmiumhalten i åkermarken både av hälsomässiga och samhällsekonomiska skäl. Vi har även kunnat starta ett arbete med en nationell kadmiumstrategi för att minska riskerna med kadmium.

Samarbetet med Livsmedelsverket har gett ytterligare underlag bland annat om förekomsten av perfluorerade ämnen i livsmedel.

Kemikalieinspektionen bedömer att genomförda åtgärder gett en bra grund för kommande insatser för att minska riskerna med kadmium. Vi anser att det är viktigt att åren 2013 och 2014 fortsätta arbetet med att ta fram en nationell strategi för kadmium och att i EU föreslå ytterligare begränsningar av kadmiumföreningar. Samarbetet med Livsmedelsverket bör också fortsätta de kommande åren bland annat när det gäller perfluorerade ämnen.

Förslag för åren 2013–2014

Kemikalieinspektionen har löpande under arbetet med handlingsplanen lämnat förslag till regeringen på åtgärder för åren 2013–2014. Nedan sammanfattas tidigare lämnade förslag kopplade till handlingsplanens delområde 3. *Minska riskerna från hälsofarliga ämnen i livsmedel.*

Vi är oroade över att halterna av vissa perfluorerade ämnen ökar i människan och i miljön. Det kan finnas en risk för allvarliga långsiktiga hälso- och miljöproblem om halterna fortsätter att stiga.

- Vi avser att i samarbete med bland annat Livsmedelsverket identifiera källor till de perfluorerade ämnen som ökar i människors blod eller i andra djurarter. Avsikten är att med information och andra medel stimulera svenska företag att byta ut sådana ämnen i sina varor.
- Vi föreslår att regeringen verkar för att kommissionen tar fram en handlingsplan inom EU för poly- och perfluorerade ämnen. Handlingsplanen kan behandla allt från behovet av forskning, utveckling av riskbedömningsmetodik och miljöövervakning till behovet av åtgärder och hur tillämplig kemikalielagstiftningen i EU är för att kunna genomföra dessa åtgärder.

Kadmium är på väg att bli ett folkhälsoproblem. Många svenskar får idag i sig så mycket kadmium att det kan bidra till benskörhet och påverka njurarna.

- Vi tänker kontakta andra berörda myndigheter med syftet att ta fram ett förslag till en nationell strategi för att minska riskerna med kadmium.
- Sverige bör fortsatt agera för att få till stånd en ny, kraftfull kadmiumstrategi på EU-nivå.

Kemikalieinspektionen har i nära samarbete med andra berörda centrala myndigheter, bland annat Livsmedelsverket, tagit fram en rapport¹⁵ med förslag på hur EU-regler och andra internationella regler kan utvecklas och förbättras (se även handlingsplanens delområde 8. *Nya lagstiftningsinitiativ*). I rapporten har sju områden som gäller farliga ämnen i livsmedel och dricksvatten identifierats där det finns behov av ytterligare åtgärder. Ett till exempel på åtgärd gäller material i kontakt med livsmedel:

- Det finns ett behov att se över regler för förpackningsmaterial för livsmedel, till exempel papper, bland annat med hänsyn till förekomst av tryckfärgskomponenter, perfluorerade ämnen och mineralolja. Gränsvärdet för bly i keramikglasyrer behöver sänkas. Diskussioner om keramikdirektivets gränsvärde för bly pågår på EU-nivå.

1.4 Bättre information om farliga kemiska ämnen i varor

Handlingsplanens mål

Utökade informationskrav införs i relevant EU-lagstiftning. Detta förbättrar informationen till berörda företag och kunder om de miljö- och hälsofarliga ämnen som ingår i material och varor under en varas livscykel, inklusive avfallsledet.

Reglerna i EU:s kemikalielagstiftning Reach som gäller information om särskilt farliga ämnen i varor ska tillämpas på ett sätt som leder till bra informationsspridning. Detta ger ökad kunskap om vilka farliga ämnen som finns i vilka varor och ökar därmed kraven på leverantörerna att byta ut ämnena till mindre farliga.

Förutsättningar ska finnas för att det på global nivå kan utvecklas informationssystem för farliga kemiska ämnen i varor. Detta innebär bland annat att det på SAICM:s högnivåmöte 2012 fattas beslut om att gå vidare med att utarbeta ett informationssystem för någon eller några viktiga varugrupper från risksynpunkt, till exempel leksaker, textilier, elektronik eller byggprodukter.

Konsumenternas kunskap är bättre om hur barn kan utsättas för farliga ämnen och hur vi vuxna kan skydda dem. Förskole- och skolpersonal har bättre kunskap för att kunna göra medvetna val så att barn inte i onödan utsätts för farliga kemikalier.

Insatser åren 2011–2012

Enligt Reach (artikel 33) är den som tillverkar, importerar eller säljer en vara som innehåller 0,1 procent eller mer av ett särskilt farligt ämne skyldig att lämna information om detta till konsumenter som begär det. Kemikalieinspektionen har fortsatt samarbetet med myndigheter i de medlemsländer som har samma syn som Sverige om hur företagen ska tillämpa kravet i

¹⁵ Bättre EU-regler för en giftfri miljö – rapport från ett regeringsuppdrag. KemI-rapport 1/12

Reach att lämna information till kunder om innehållet i varor av särskilt farliga ämnen. Ett projekt som vi, med stöd av medel från Nordiska kemikaliegruppen (NKG), har drivit med dessa medlemsländer har år 2012 resulterat i underlag till en alternativ vägledning till företagen hur denna informationsregel ska tolkas. Kemikalieinspektionen har på webben publicerat en blankett för att underlätta för konsumenter att begära information om särskilt farliga ämnen förekommer i en vara.

Kemikalieinspektionen har varit drivande i det globala projektet om information om ämnen i varor som leds av UNEP, bland annat som ordförande i projektets styrgrupp. Kemikalieinspektionen ansökte och beviljades nordiska medel till en internationell workshop som UNEP arrangerade, vid vilken förslag på önskvärda nästa steg för projektet togs fram.

Kemikalieinspektionen har tillsammans med ordförandeskapet förhandlat för EU, både inför och på SAICM:s högnivåmöte i september 2012 (ICCM3). Inför högnivåmötet tog Kemikalieinspektionen fram och förankrade ett kompromissförslag som fick brett stöd av andra regioner, industrin och miljöorganisationer, och som med mindre ändringar beslutades av mötet. Högnivåmötet beslutade att till år 2015 utveckla ett förslag till internationellt program för information om ämnen i varor som bland annat ska innehålla vägledning om vilken information som bör överföras till aktörer i leverantörskedjan och genom varans hela livscykel. Därmed finns förutsättningar för att på global nivå utveckla informationssystem för farlig kemiska ämnen i varor, och det kommer sannolikt att inledas aktiviteter i några av de prioriterade branscherna för att införa informationssystem.

Kemikalieinspektionen framhåller i en rapport¹⁶ bland annat behovet av att bredda användningen av styrmedel för att minska hälso- och miljöriskerna med kemikalier. Kopplingarna mellan farliga ämnen i varor och effektiv användning av material från uttjänta varor tydliggörs i rapporten. Även behovet av och möjligheterna för en ökad information om farliga ämnen i varor är centralt i rapporten. Strategierna har presenterats för en rad intressenter vid olika seminarier och konferenser. Rapporten utgjorde också ett underlag för Miljömålsberedningens arbete med en strategi för Giftfri miljö.

Kemikalieinspektionen har tagit fram en broschyr med tips och råd om ohyra och hantering av bekämpningsmedel i hemmiljö. Under år 2013 kommer informationen om ohyra och bekämpningsmedel att spridas till bland andra hyresvärdar och studentkårer.

KemI har bland annat deltagit i program med särskild inriktning på konsumentinformation i både radio och TV och berättat om hur man kan undvika risker med kemikalier i varor och vilken information man har rätt att kräva som konsument. Intresset och uppmärksamhet från samhället och media för KemI:s arbete med Giftfri vardag har varit stort. Även i sociala medier och bloggvärlden märks våra frågor och hänvisningar görs till KemI:s arbete och information. Särskilt uppmärksammat har vårt arbete med leksaker, kläder och textilier samt bisfenol A varit.

Insatser, publicerade rapporter etc. återfinns i bilaga 3.1

¹⁶ Kemikalier i varor. Strategier och styrmedel för att minska riskerna med farliga ämnen i vardagen. KemI-rapport 3/11.

Bedömning av genomförda insatser

Kemikalieinspektionen är inom ramen för handlingsplanen drivande i det globala arbetet om information om ämnen i varor. Detta har haft en stor inverkan på att det nu finns förutsättningar att på global nivå utveckla ett informationssystem för farliga kemiska ämnen i varor.

Kemikalieinspektionen bedömer att fortsatta insatser behövs från Kemikalieinspektionen i det globala arbetet åren 2013–2015 för att delta i utformning av förslaget till program och inför beslutet på högnivåmötet under SAICM år 2015. Därefter behövs insatser för att stötta implementeringsprocessen. Fortsatta insatser under åren 2013–2014 behövs också för att få ytterligare genomslag för den alternativa tolkningen av artikel 33 i Reach.

Förslag för åren 2013–2014

Byggprodukter tillverkas i stora volymer. Alla människor utsätts för kemiska ämnen från produkterna i sin vardag, såväl hemma som på arbetsplatsen. Produkternas livscykel kan spänna över 50–100 år, vilket medför särskilda utmaningar bland annat när det gäller att ta reda på vilka farliga ämnen som fanns i de byggprodukter som användes när huset byggdes.

- Vi föreslår att regeringen låter utreda behovet av nationella begränsningar när det gäller användningen av farliga ämnen i byggnader och byggprodukter.
- Vi föreslår att regeringen låter utreda ett system för dokumentation av farliga ämnen i byggnader, en så kallad loggbok för byggnader. Utredningen bör ske i samarbete mellan berörda myndigheter, näringsliv och forskning.

1.5 Företags eget arbete med att byta ut farliga ämnen

Handlingsplanens mål

Dialoger har genomförts med näringslivet. Prioriterade branscher är leksaks-, kosmetika-, elektronik, textil- och byggbranschen. Minst två av branscherna har satt uppföljningsbara mål för sitt arbete med att minska riskerna genom byte av farliga ämnen i sina varor. Det gäller särskilt förekomsten av ämnen som kan orsaka cancer, ärftliga genetiska skador eller skador på fortplantningen, men också ämnen som kan orsaka allergi, misstänks vara hormonstörande eller kan ansamlas i miljön.

Kemikalieinspektionen har bra kunskap om biocidanvändning i varor. Kunskapen om när biocider fyller en rimlig funktion är bättre hos företag, kommuner och konsumenter. Onödig användning av biocider har minskat.

Konsumenter är mer medvetna om riskerna med egen användning av växtskyddsmedel. Onödig användning har minskat. KemI har bättre kunskap om hur växtskyddsmedel används på allmänna platser och har vid behov genomfört åtgärder för att minska användningen.

Insatser åren 2011–2012

Kemikalieinspektionen har genomfört branschdialoger med företag från leksaksbranschen och textilbranschen samt med företag som säljer kosmetika och hygienprodukter. De företag som medverkar i dialogerna är positiva till frivilliga åtaganden.

Vissa mål gäller utbildning och information för att öka kunskapen om farliga ämnen i varor hos företag i de tre branscherna. Behovet av utbildning handlar till exempel om gällande lagstiftning, om kunskap om farliga ämnen och om metoder för företag att arbeta mer förebyggande med kemiska risker. Behovet av information handlar till exempel om en kampanj riktad till frisörer om allergirisker med hårfärgningsprodukter och att produkterna inte bör användas av personer under 16 år.

Andra mål handlar om att byta ut farliga ämnen i varor. För medverkande företag i leksakerbranschen gäller målen att byta ut ämnen som är uppsatta på kandidatförteckningen för tillståndsprovning i Reach-lagstiftningen och att så långt möjligt ersätta ämnen som är cancerframkallande, kan skada fortplantningen eller skada arvsmassan. För företag som säljer kosmetika och hygienprodukter handlar målen om att ta bort allergiframkallande doftämnen och begränsa användningen av konserveringsmedel i produkter riktade till barn och ungdomar. För företag i textilbranschen handlar målen om att ta fram en gemensam minimilista över oönskade ämnen för att företagen ska kunna ställa krav på sina leverantörer. Vidare vill företagen bidra med sin kompetens om Sverige agerar i EU för att få till stånd nya regler om farliga ämnen i textilier.

Läkemedelsverket, med delfinansiering från Kemikalieinspektionen, har analyserat förekomst och halt av 24 allergiframkallande parfymämnen i 50 olika kosmetika och hygienprodukter som uppfattades rikta sig till barn och ungdomar. Parfymämnena som analyserades är deklareringspliktiga, det vill säga ämnena måste anges på förpackningen om de förekommer i halter som överskrider bestämda gränsvärden.

Analysen visade att i 24 av produkterna förekommer inte de deklareringspliktiga parfymämnena över huvud taget.

I deodoranter/doftprodukter förekom flest deklareringspliktiga parfymämnen per produkt, upp till 14 olika. Tolv av fjorton deodoranter/doftprodukter (86 procent) innehöll något eller några av ämnena. I hudkrämer/lotioner fanns ett eller flera ämnen i 6 av 14 produkter (48 procent). I tvål/dusch/badprodukter påträffades ett eller flera ämnen i 8 av 22 produkter (36 procent).

Eftersom närmare hälften av produkterna riktade till barn och ungdomar inte innehåller de allergiframkallande parfymämnena kan man konstatera att de bör vara möjligt att fasa ut de deklareringspliktiga parfymämnena från fler kosmetiska produkter som riktar sig till barn och ungdomar.

Vi har även låtit genomföra undersökningar av kemikalier i leksaker¹⁷, analys av innehåll och avgivande av bisfenolA (BPA) i leksaker¹⁸, genomgång av förekomst av ämnen och material i elektronik¹⁹ samt analys av vissa kemikalier i textilier. Resultaten av undersökningarna kommer att användas inom myndigheternas dialog med branscherna.

Kemikalieinspektionen arrangerade år 2011, inom ramen för handlingsplanen för en giftfri vardag, konferensen Forum för giftfri miljö under temat ”Skydda barnen bättre”. Totalt deltog 286 personer från näringsliv, myndigheter, forskning och intresseorganisationer. I en enkät efter konferensen uttryckte 94 procent av deltagarna bland annat att de var nöjda eller mycket

¹⁷ Literature survey of chemicals in toys. KemI PM 5/12

¹⁸ Kemisk karakterisering av plastdetaljer i leksaker och barnartiklar. KemI PM 7/12

¹⁹ Kemiska ämnen i elektroniska komponenter. En kartläggning av den kemiska sammansättningen i elektronikkomponenter. KemI PM 3/12

nöjda med konferensen och att de fick med sig sådant från dagen som är värdefullt för deras fortsatta arbete. 99 procent av deltagarna ville att konferensen skulle återkomma.

Kemikalieinspektionen har genomfört en förstudie²⁰ med bland annat en internet- och litteratursökning om biocidbehandling av material som ingår i konsumentvaror. Förstudien visar att det finns tekniska möjligheter att behandla de flesta material med biocider och även på en omfattande marknadsföring av varor behandlade med biocider.

Vi har även låtit undersöka hur mycket importföretag, kommuner och miljö- och konsumentorganisationer vet om förekomst av biocider i konsumentprodukter²¹. Kunskapsnivån varierade mycket bland företagen. Åtta av trettio tillfrågade företag visste inte om de importerade behandlade produkter eller inte och menade dessutom att de hade otillräcklig kunskap. I kommunerna var normalt miljökontorens representanter väl medvetna om risker med biocidbehandlade produkter, medan de kommunala konsumentvägledarna var mindre insatta. Miljö- och konsumentorganisationer hade god kunskap om biocidbehandling av konsumentprodukter.

Allt fler kläder och andra textilier behandlas med biocidämnen i syfte att förhindra dålig lukt. Kemikalieinspektionen har låtit analysera förekomst och mängd biocidämnen som tvättas ut från 30 biocidbehandlade textilier, främst kläder. Analyserna visar att biocidämnen frisläpps från samtliga analyserade produkter, i vissa fall i hög grad. Studien illustrerar att kemikalier kan spridas från varor då de används och att de kan spridas till miljön så att människor kan exponeras indirekt via vatten och föda²². Resultaten av studien fick stort genomslag i media.

Insatser, publikationer etc. återfinns i bilaga 3.1

Bedömning av genomförda insatser

Regeringens satsning på handlingsplanen för en giftfri vardag har gjort det möjligt för Kemikalieinspektionen att samtidigt genomföra dialoger med flera branscher som sträcker sig över flera år. Tidigare har Kemikalieinspektionen genomfört enstaka branschdialoger utan uppföljningsbara mål med ett antal års mellanrum.

Branschdialogerna har uppnått målet med att företagen sätter upp åtaganden inriktade på ämnen med de farliga egenskaper som har lyfts fram i handlingsplanen. Dialogerna har begränsats till ungefär 10–15 företag per bransch. För att öka genomslaget i respektive bransch är en möjlighet att kommande år utvidga dialoggrupperna med ytterligare företag.

De företag som medverkar i branschdialoger ser ett stort värde i att fortsätta dialogerna även efter år 2014. Företagen har uttryckt att de vill att Kemikalieinspektionen ska fortsätta att delta i dialogerna även på sikt. Deltagande företag, liksom Kemikalieinspektionen, uppskattar den möjlighet till utbyte av erfarenheter och kunskap som branschdialogerna har gett mellan företag, forskning, myndigheter och branschorganisationer.

Kemikalieinspektionen bedömer att branschdialogerna är viktiga som stöd till företag som vill byta ut farliga kemiska ämnen i sina varor. Vi avser därför att fortsätta dialogerna åren 2013 och 2014 och påbörja ytterligare dialog med elektronikbranschen.

²⁰ Biocide treated articles – an Internet survey. KemI PM 2/12.

²¹ Biocide treated articles - assessing knowledge levels. KemI PM 10/12

²² Antibakteriella ämnen läcker från kläder vid tvätt. Analys av silver, triklosan och triklokarban i textilier före och efter tvätt. PM 4/11

Förslag för åren 2013–2014

Utvecklingen av regelverket på kemikalieområdet, särskilt Reach, ställer ökade krav på företagen och på deras kunskap om hur de ska hantera sina varors hälso- och miljörisker. Regelverkets krav är en utmaning för i synnerhet mindre företag med begränsad tillgång till egna experter på hälsa och miljö.

- Vi anser att ett nationellt kunskapscentrum för ökad substitution bör inrättas. Kunskapscentrumet ska stödja företagen i deras arbete med att byta ut farliga ämnen samtidigt som det ska underlätta för företagen att uppfylla kraven i Reach och övrig kemikalielagstiftning.
- Vi anser att regeringen bör låta utreda de närmare förutsättningarna kring centrets organisation, finansiering och inriktning.

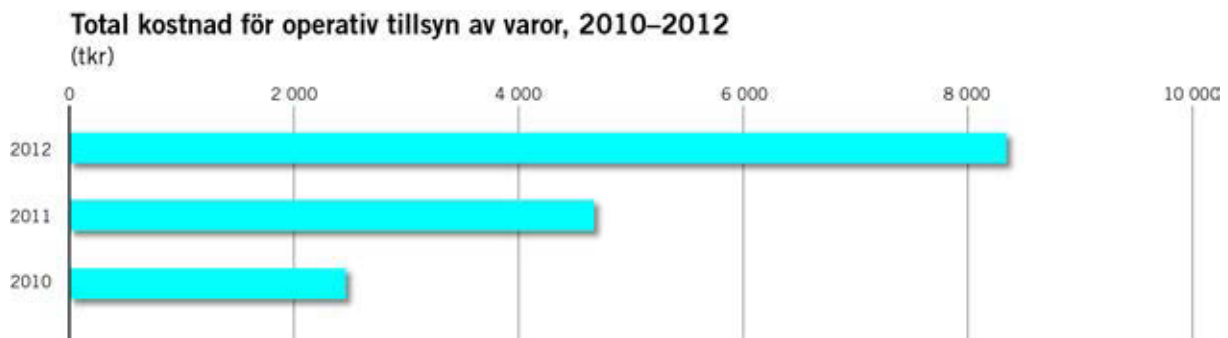
1.6 Ökad tillsyn av farliga ämnen i varor

Handlingsplanens mål

Tillsynen över farliga ämnen i varor är kraftigt utökad. Analyser av innehållet i varor visar på en ökad regelefterlevnad för de ämnen som tillsynen gäller.

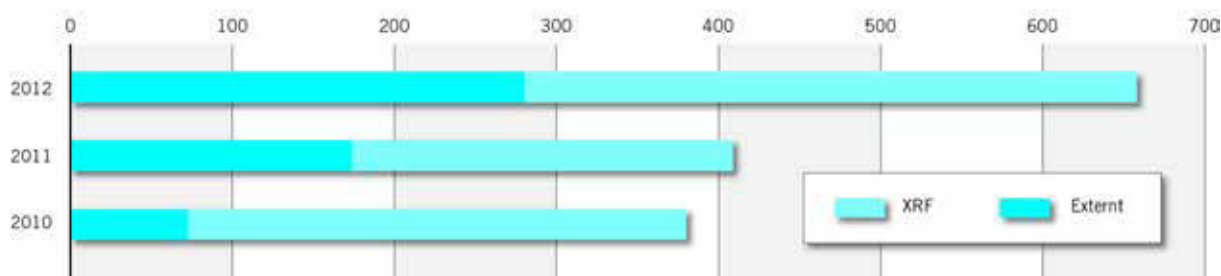
Insatser åren 2011–2012

Kemikalieinspektionen har kraftigt utökat de resurser som läggs på operativ tillsyn (figur 3) och tillsynsvägledning samt på kemiska analyser för kontroll av hur företagen följer regler om farliga ämnen i varor (figur 4). Fler inspektioner utförs på plats hos företagen.

Figur 3. Kemikalieinspektionens totala kostnader för operativ tillsyn av varor under åren 2010–2012.

Antal analyserade varor, 2010–2012

Figur 4. Antal analyserade varor i tillsynen under åren 2010–2012. Kemikalieinspektionen gör dels egna analyser på plats med hjälp av ett så kallat XRF-instrument, dels skickas varor iväg för extern analys.

Kemikalieinspektionen driver tillsammans med Konsumentverket och Elsäkerhetsverket ett tillsynsprojekt inriktat på leksaker och varor för barn.

Under hösten 2011 och våren 2012 genomfördes ett inspektionsprojekt inriktat på informationskraven i Reach. Information och blankett till allmänheten om hur man utnyttjar sin rätt att få information om förekomst av särskilt farliga ämnen i varor har tagits fram och finns nu på www.kemikalieinspektionen.se. Varuinspektioner har genomförts inriktade på bland annat golv (plast och textilier för användning i offentlig miljö), leksaker, barnvagnar, bilbarnstolar, blöjor och andra varor för barn, plastskor samt hemelektronik. Kemiska analyser har genomförts för att kontrollera hur företagen följer regler för farliga ämnen i varor, bland annat när det gäller användningen bromerade flamskyddsmedel, perfluorerade ämnen, ftalater, tungmetaller, organiska tennföreningar och relevanta ämnen på kandidatförteckningen i Reach-lagstiftningen.

Företagen har ansvaret för att deras produkter är säkra och uppfyller reglerna. Tillsyn av varor har skett genom ungefär 500 inspektioner på företag som tillverkar, importerar eller säljer varor i Sverige. Kemikalieinspektionen uppskattade år 2011 antalet sådana företag i Sverige till ungefärligt 32 000²³. Det är därför inte möjligt att ge någon heltäckande bild av hur företagen följer reglerna.

Tabellen nedan visar översiktligt resultaten från Kemikalieinspektionens varutillsyn åren 2011–2012. Tabellen visar antal varor där resultatet leder till åtalsanmälan. Antalet faktiska åtalsanmälningar är lägre, eftersom endast en anmälan har lämnats då fler varor från samma företag har brister. Proverna har tagits för att kontrollera hur företagen följer reglerna, inte för att kartlägga marknaden. Resultaten ger därför inte en representativ bild av respektive varugrupp på den svenska marknaden.

²³ Se behovsutredningen i KemI:s Tillsynsplan 2011. KemI, Tillsyn 2/11.

Varugrupp	Antal analyserade varor	Antal där åtalsanmälan gjorts	Andel där åtalsanmälan gjorts	Vanligaste typ av brist
Leksaker	260	31	12 %	förbjudna ftalater över gränsvärde, bly i lödpunkter över gränsvärde
Barnvagnar	18	0	0	-
Blöjor	11	0	0	-
Bilbarnstolar	12	ej avslutat		?
Golv	44	3	7 %	ej fullgjort informationsskyldighet
Plastskor	30	1*	3 %	kadmium över gränsvärde
Enklare hemelektronik	128	14	11 %	bly i lödpunkter över gränsvärde, bromerade flamskyddsmedel över gränsvärde
Övriga	127	24	19 %	
Total	630	73	12 %	

* Flera innehöll ämnen som innebär informationsskyldighet för säljaren, denna skyldighet kontrollerades inte i projektet

Tillsynen visar på en relativt hög frekvens överträdelse av reglerna inom två varugrupper, nämligen leksaker och hemelektronik. Eftersom barn och unga är mer sårbara än vuxna är det särskilt beklagligt från risksynpunkt att just leksaker innehåller förbjudna halter av farliga ämnen.

Publicerade rapporter m.m. redovisas i bilaga 3.1.

Bedömning av genomförda insatser

Regeringens satsning på handlingsplanen för en giftfri vardag har, utöver det som annars skulle ha genomförts, gjort det möjligt för Kemikalieinspektionen att:

- Ha ett omfattande tillsynssamarbete med Konsumentverket inriktat på leksaker, inklusive gemensamma informationsinsatser (seminarier, trycksaker) till företagen.
- Kraftigt öka antalet inspektioner på plats hos företagen från tolv (cirka sju procent av totala antalet inspektioner) år 2010 till 70 (cirka 35 procent) år 2012. Inspektioner på plats görs normalt högre upp i leverantörskedjan vilket innebär att ett större antal produkter kontrolleras vid varje inspektion och att ev. överträdelser upptäcks redan i första försäljningsledet. Det ger även bättre förutsättningar att granska företagets egen kontroll.
- Kraftigt öka antalet kemiska analyser för att kontrollera att företagen följer regler om farliga ämnen i varor. År 2010 skickades 70 varor till laboratorieanalys. Det ökade till drygt 170 varor år 2011 och till knappt 300 varor år 2012. Det har varit möjligt att utföra kemiska analyser av farliga ämnen som är kostsamma och komplicerade att analysera, till exempel ftalater, Pfos och bromerade flamskyddsmedel. Även användningen av Kemikalieinspektionens eget analysinstrument (XRF-instrument) har ökat.
- Införa ett mer strukturerat och förebyggande arbetssätt genom att fokusera på en hel bransch eller produktgrupp på den svenska marknaden, till exempel golv eller leksaker. Det ger en rad fördelar som en högre grad av likabehandling, bättre förutsättningar för uppföljning och en effektivare informationsöverföring.

KemI bedömer att det är viktigt att åren 2013–2014 fortsatt prioritera tillsynen av farliga ämnen i varor och fortsätta att utveckla samverkan med andra myndigheter.

Förslag för åren 2013–2014

Det finns miljontals varor på den globala marknaden. Den snabbt ökande tillverkningen av varor är en förklaring till den kraftiga produktionsökningen av kemikalier under de senaste 50 åren. Kunskapen om vilka ämnen som ingår i alla dessa varor är dålig och leverantörskedjorna är komplexa. För många varugrupper är omsättningen dessutom snabb. Det gäller till exempel elektronik, kläder och leksaker. Varor importeras i allt större utsträckning från länder utanför EU. Tillverkningen sker ofta i länder med svagare kemikaliekontroll än i EU-länderna. Det är i de flesta fall svårt att avgöra om en vara innehåller farliga ämnen utan avancerade kemiska analyser och god kunskap om bland annat material och användning. Mer än en av tio av de varor som inspekterats under 2011 och 2012 följde inte gällande regler.

- Tillsynen behöver stärkas genom insatser på EU-nivån för att främja ett bättre genomförande av EU:s kemikalielagstiftningar och angränsande lagstiftningar.

1.7 Ökat internationellt arbete

Handlingsplanens mål

En global kvicksilverkonvention har beslutats som på ett så heltäckande sätt som möjligt omfattar varor som innehåller kvicksilver.

Beslut har fattats om upptag i Stockholmskonventionen för de kemiska ämnena HBCD, kortkedjiga klorparaffiner och endosulfan. EU har nominerat minst tre ytterligare ämnen för upptag i konventionen.

Insatser åren 2011–2012

Förhandlingar om en ny global kvicksilverkonvention pågår sedan år 2010 och åren 2011 och 2012 hölls det andra, tredje och fjärde mötet, där Kemikalieinspektionen bistod Miljödepartementet med att ta fram underlag och ståndpunkter inför förhandlingarna. Kemikalieinspektionen deltog också i mötet tillsammans med Miljödepartementet och Naturvårdsverket. Kemikalieinspektionen har särskilt bidragit med underlag kring varor som innehåller kvicksilver. Kemikalieinspektionens generaldirektör ingår i styrgruppen för förhandlingarna. Det avslutande femte förhandlingsmötet hölls i Genève i januari 2013 och den slutliga konventionstexten blev klar. Den överenskomna texten innehåller regler om användning av kvicksilver i både produkter och i industriella processer, genom begränsningar och förbud. Som exempel kan nämnas att användningen av kvicksilver ska minska vid tillverkning av elektronik, batterier och bekämpningsmedel. De flesta reglerna kommer att gälla från 2020. För första gången i ett globalt miljöavtal inkluderades en specifik artikel om hälsa, och en mekanism för att kontrollera att konventionen genomförs.

Kemikalieinspektionen har gett stöd till regeringen inför och under Stockholmskonventionens partsmöte i maj 2011 där parterna enades om att fasa ut endosulfan.

I oktober 2011 beslutade Stockholmskonventionens expertkommitté, som förbereder upptag av nya ämnen i konventionen, en riskhanteringsplan för hexabromcyclododekan (HBCDD), som Kemikalieinspektionen bidragit med underlag till. I oktober 2012 fattade expertkommittén beslut om att rekommendera HBCDD för listning i Stockholmskonventionen bilaga för utfasning. Beslut om upptag i konventionen ska tas av parterna i maj 2013.

EU nominerade under 2011 tre ämnen för upptag i konventionen. Kemikalieinspektionen har bidragit med underlag. De tre ämnena är hexaklorbutadien (HBCD), polyklorerade naftalener (PCNs) och pentaklorfenol.

Insatser, publikationer etc. i bilaga 3.1

Bedömning av genomförda insatser

En viktig del av handlingsplanen är att Kemikalieinspektionen ger regeringen ett bra stöd i det internationella arbetet. Med undantag för kortkedjiga klorparaffiner har alla uppsatta mål kopplade till Stockholmskonventionen uppnåtts. Det innebär bland annat att EU, med underlag från Sverige, har nominerat hexaklorbutadien (HBCD), polyklorerade naftalener (PCN:er) och pentaklorfenol för upptag i konventionen. Konventionens expertkommitté har, baserat på underlag som Sverige bidragit till, rekommenderat att hexabromcyclododekan (HBCDD) ska fasas ut.

Förhandlingarna om en ny bindande konvention för alla delar i kvicksilvers livscykel beräknas vara klara i början av år 2013.

I takt med att marknaden för kemikalier och varor blir alltmer global blir det allt viktigare att hitta globala lösningar för att begränsa risker. Kemikalieinspektionen bedömer därför att det fortsatt är viktigt att ge regeringen ett bra stöd i det internationella arbetet.

Förslag för åren 2013–2014

Varor som konsumeras i Sverige är till stor del tillverkade i andra länder, ofta utanför EU. De internationella produktions- och handelskedjorna är ofta långa och komplexa. I många länder är den förebyggande kemikaliekontrollen mycket svagt utvecklad eller saknas helt. I takt med att kemikaliefrågorna blir alltmer globala ökar vikten av att finna globala lösningar för att begränsa spridningen av farliga ämnen. Det behövs därför effektivare verktyg på global nivå än ämnesspecifika konventioner för att hantera gränsöverskridande problem med farliga ämnen

- Vi anser att Sverige bör verka för ett nytt legalt ramverk som hanterar gränsöverskridande problem med farliga ämnen. Ramverket bör om möjligt också omfatta frågor som kunskapsframtagning och kunskapsspridning

Lagstiftning och institutioner för kemikaliekontroll saknas och behöver utvecklas i många länder.

- Vi anser att utvecklingssamarbetet för att stödja länder i denna utveckling behöver fortsätta.
- Nya samarbetsformer behöver utvecklas för att stödja länder som fasas ut från biståndet.

1.8 Nya lagstiftningsinitiativ

Handlingsplanens mål

Förutsättningar finns år 2012 för att bedöma hur EU:s rättsakter på sikt kan utvecklas för att ytterligare bidra till det svenska miljömålet Giftfri miljö.

Insatser åren 2011–2012

Kemikalieinspektionen har genomfört en bred analys av EU-arbetet och annat internationellt arbete på kemikalieområdet. En rapport²⁴ med förslag har överlämnats till regeringen. Rapporten har utarbetats i en nära samverkan med flertalet centrala myndigheter i Sverige som berörs av miljömålet Giftfri miljö. Samråd har också skett med näringsliv, konsument- och miljöorganisationer. Rapporten har också utgjort underlag till miljömålsberedningens arbete med utveckling av miljökvalitetsmålet Giftfri miljö.

EU:s regler om kemikalier är omfattande och har i stort sett förnyats helt under den senaste tioårsperioden. Analysen visar dock att det fortfarande finns luckor och behov av regelutveckling. Exempel på detta är:

- Reach är inte anpassad för att analysera och åtgärda grupper av ämnen.
- Informationskraven i Reach för kemikalier som hanteras i låga volymer är otillräckliga.
- EU-reglerna är otillräckliga när det gäller läkemedels miljöpåverkan.
- Särskilda regler behövs för kemikalier i vissa varor, till exempel textilier.
- Kemikalier regler, varuregler och avfallsregler behöver integreras bättre i ett livscykelperspektiv.
- EU-reglerna behöver utvecklas för att bättre ta hänsyn till barns exponering för kemikalier och till deras särskilda känslighet och sårbarhet.

Insatser och publikationer återfinns i bilaga 3.1.

Bedömning av genomförda insatser

Regeringens satsning på handlingsplanen för en giftfri vardag har gjort det möjligt för Kemikalieinspektionen att göra en bred analys av EU-arbetet och annat internationellt arbete.

Kemikalieinspektionen bedömer att målsättningen för handlingsplanens delområde *nya lagstiftningsinitiativ* har nåtts. Förutom ovan nämnda exempel på behov av regelutveckling lämnas i rapporten till regeringen ytterligare ett antal förslag om hur EU:s regelverk bör utvecklas för att bidra till Giftfri miljö.

Kemikalieinspektionen bedömer att målet för handlingsplanens delområde 8 är uppnått. Åtgärden om att verka för EU-regler om en hållbar användning av biocider fortsätter utanför ramen för Giftfri vardag.

Förslag för åren 2013–2014

Kemikalieinspektionen har i tidigare förslag lyft fram några områden från den till regeringen redovisade rapporten om EU-lagstiftningen. Det gäller regler som syftar till att skydda barn och behovet av regler om farliga ämnen i textilier.

Barn och ungdomar är mer sårbara än vuxna för påverkan från kemikalier. EU:s regelverk behöver utvecklas för att det bättre ska skydda människans fortplantning och barns hälsa.

²⁴ Bättre EU-regler för en giftfri miljö – rapport från ett regeringsuppdrag. KemI rapport nr 1/12.

- För att bättre skydda barnens hälsa behöver de vägledningsdokument som ska underlätta tillämpningen av EU-regler utvecklas vad det gäller testmetoder, teststrategier och metodik för riskbedömning.
- Vi anser att det är viktigt att EU-reglerna utvecklas så att barn inte utsätts för särskilt farliga ämnen, inklusive hormonstörande ämnen, från kemiska produkter och varor. Det är viktigt att så långt det är möjligt även undvika att allergiframkallande ämnen förekommer i varor avsedda för barn. Leksaksdirektivet är ett exempel på ett regelverk där skyddsnivån behöver höjas.

Textilier är en varugrupp för vilken det är uppenbart att barn utsätts för hälsofarliga ämnen, inte minst allergiframkallande ämnen. Textilier kan, förutom allergiframkallande ämnen, innehålla kemikalier som har andra hälso- eller miljöfarliga egenskaper. Det kan vara ämnen som är cancerframkallande eller skadliga för vattenmiljön. I dialogarbete med företrädare inom textilbranschen har framkommit att enhetliga regler efterfrågas som delvis kan ersätta olika kriterier i miljömärkningssystem och frivilliga begränsningslistor som finns idag.

- Vi föreslår att Sverige arbetar för att EU-regler om kemikalier i textilier införs.

1.9 Andra styrmedel än lagstiftning

Handlingsplanens mål

Andra styrmedel än kemikaliereregler och produktregler ska i ökad omfattning användas för att minska riskerna med farliga ämnen i varor.

Kemikalieinspektionens arbete åren 2011–2012

I Sverige är användningen av ekonomiska styrmedel mycket liten på kemikalieområdet. Kemikalieinspektionen har utrett om ekonomiska styrmedel i högre utsträckning kan användas för att skydda människa och miljö²⁵. Vi anser att nationella ekonomiska styrmedel kan vara ett viktigt komplement till EU:s kemikaliereregler genom att bidra till en minskad användning av vissa farliga kemiska ämnen. De kan även på ett kostnadseffektivt sätt stimulera innovation

Vi har identifierat ett antal tänkbara miljöskatter som kan utredas vidare. Några exempel är skatt på:

- Byggvaror och inredningar med plast som innehåller ftalater.
- Kläder och skor som innehåller ftalater, antibakteriella ämnen eller perfluorerade ämnen.
- Kadmium i handelsgödsel
- Ljuskällor som innehåller kvicksilver.

Vi har i samarbete med Konsumentverket genomfört en webbenkät om konsumenters kunskap om och attityder till kemikalier. En stor majoritet av de som svarade tycker att det är svårt att sätta sig in i kemikaliefrågorna och att det är viktigt att få information om hälsan kan påverkas av det man tänker köpa. Särskilt föräldrar är intresserade få lättillgänglig information. Kemikalieinspektionen har dessutom under år 2012 genomfört en utvärdering

²⁵ När kan ekonomiska styrmedel komplettera regleringar inom kemikalieområdet. KemI-rapport 1/13.

av inspektionens webbplats vad gäller struktur och innehåll, bland annat ur ett konsumentperspektiv. Bägge undersökningarna ligger till nu grund för fortsatt utvecklingsarbete.

Insatser, publikationer m.m. redovisas ytterligare i bilaga 3.1.

Bedömning av genomförda insatser

Regeringens satsning på handlingsplanen för en giftfri vardag har gjort det möjligt för kemikalieinspektionen att starta ett systematiskt arbete för att identifiera hur EU:s kemikalier regler kan kompletteras med andra styrmedel för att minska riskerna med kemiska ämnen.

Kemikalieinspektionen bedömer att det är viktigt att arbetet med att ta fram konkreta förslag till regeringen om ekonomiska styrmedel på kemikalieområdet fortsätter åren 2013 och 2014. Under år 2013 fortsätter vi arbetet med att utveckla myndighetens webbplats, bland annat genom att konsumentinformationen kommer att utvecklas och tydliggöras.

Förslag för åren 2013–2014

Det inte möjligt utveckla en lagstiftning som i varje detalj reglerar hur risker ska undvikas. Krav från kunder kan i vissa fall vara en stark drivkraft för företag att ta bort farliga ämnen från sina varor. För att kunder ska kunna ställa välgrundade krav krävs att de har kunskap och en hög medvetenhet om möjligheter med ett aktivt miljöarbete.

- Kemikalieinspektionen avser att påbörja ett samarbete med Miljöstyrningsrådet inriktat på hur förskolor och skolor kan undvika farliga kemiska ämnen vid upphandling.
- Kemikalieinspektionen avser att till regeringen redovisa helt färdiga förslag på några miljöskatter inom kemikalieområdet. I det fortsatta arbetet med att ta fram detaljerade förslag kommer samråd ske med berörda myndigheter och andra aktörer.

2 Förslag för åren 2015–2018

Kemikalieanvändningen har starkt bidragit till ökad välfärd runt om i världen men även orsakat allvarliga skador på människa och miljö, inte minst i utvecklingsländerna. En ny FN-rapport pekar på att världsekonomins ökande beroende av kemikalieproduktionen kan innebära att det blir svårt att nå nationella och internationella miljömål²⁶.

2.1 Läget idag

2.1.1 Konsumtionen av varor ökar kraftigt...

Konsumtionen av varor i västvärlden är hög och fortsatt växande. Efterfrågan på varor ökar kraftigt i länder som Kina, Indien, Brasilien och Sydafrika. Användningen av varor är starkt kopplad till människans livsstil.

Elektronik är ett område med snabb teknisk utveckling och kraftigt ökad produktion. Antalet sålda mobiltelefoner i världen under det första kvartalet år 2010 har beräknats till cirka 315 miljoner. Det innebär en nästan 20 procentig ökning jämfört med första kvartalet år 2009. Den

²⁶ Global Chemical Outlook. Towards Sound Management of Chemicals. UNEP 2012.

snabba tekniska utvecklingen gör att elektronik ofta byts ut långt innan varan är uttjänad. Avfallet från elektronik beräknas till cirka 40 miljoner ton per år²⁷.

I Sverige tillhör *kläder och skor* de konsumtionsområden som har ökat mest mellan åren 2000 och 2010. Svenskarnas utgifter för dessa varor var 50 procent högre år 2010 jämfört med tio år tidigare. Under samma period har priserna i genomsnitt ökat med 16 procent²⁸.

Även om det saknas direkt statistik talar det mesta för att dagens barn äger betydligt mer *leksaker* än tidigare generationers barn. År 2005 tillfördes det svenska samhället cirka 40 000 ton leksaker. Det innebär ungefär 30 kg leksaker per barn och år²⁹.

Byggprodukter tillverkas i stora volymer. Alla människor utsätts för kemiska ämnen från produkterna i sin vardag, såväl hemma som på arbetsplatsen. Produkternas livscykel kan spänna över 50–100 år, vilket medför särskilda utmaningar bland annat när det gäller att ta reda på vilka farliga ämnen som fanns i de byggprodukter som användes när huset byggdes. För befintliga byggnader saknas i stort statistik över vilka kemiska ämnen som avges från byggprodukter och inredningar. Det saknas även systematiska uppgifter över vilka kemiska ämnen som människor utsätts för i inomhusmiljön³⁰.

2.1.2 ... vilket medför att människa och miljö utsätts mer för farliga kemikalier

Den kemiska industrins produkter ersätter i allt större utsträckning naturmaterialerna i varor. Varor tillverkas idag framförallt med kemikalier. Trendanalyser förutser att försäljningen av kemikalier kommer att öka med cirka 3 procent per år fram till år 2050³¹.

En rapport³² från FN:s miljöprogram (UNEP) pekar på världsekonomins ökande beroende av kemikalieproduktionen i allt från bekämpningsmedel till tillverkning av elektronik, textilier och plastprodukter ("chemical intensification of economy"). Rapporten lyfter fram de allvarliga skador på människa och miljö som redan är kända. Vidare trycker rapporten på att det ökande beroendet av kemikalier kan hota möjligheten att nå internationella miljömål om kemikalier³³. UNEP menar att för att det ska vara möjligt att nå uppställda miljömål måste näringslivet ta ett större ansvar för säker hantering av kemikalier och myndigheterna måste utveckla strategier, lagstiftning och andra styrmedel.

Även de varor som vi använder i vår vardag framställs med kemikalier, vilket gör att vardagsvaror som många kommer i kontakt med kan innehålla farliga kemikalier. Kemikalier i kläder och skor kan till exempel orsaka livslånga allergiska besvär. Förutom att människor direkt utsätts för risker sker även ett läckage till miljö. Även om läckaget av ett farligt ämne från varje enskild vara, till exempel en mobiltelefon, kan förefalla så litet att det kan verka försumbart, så innebär de stora volymerna av varor att det totala läckaget till miljön kan vara betydande.

²⁷ Global Chemical Outlook. Towards Sound Management of Chemicals. UNEP 2012.

²⁸ Konsumtionsrapporten 2011. Centrum för konsumtionsvetenskap vid Handelshögskolan, Göteborgs universitet.

²⁹ Konsumentprodukter och produkter speciellt avsedda för barn. Komplexitet och nettoinflöde i Sverige 2005 (ton). Statistiska Centralbyrån, 2008.

³⁰ Bygg- och fastighetssektorns miljöpåverkan. Boverket, 2009.

³¹ Global Chemical Outlook. Towards Sound Management of Chemicals. UNEP 2012.

³² Global Chemical Outlook. Towards Sound Management of Chemicals. UNEP 2012.

³³ The Johannesburg Plan of Implementation, 2002.

Kemikalieinspektionen har lyft fram fyra varugrupper som särskilt viktiga när det gäller att människor kan utsättas för farliga kemikalier från varor³⁴. Varugrupperna är prioriterade bland annat för att det handlar om vardagsvaror som många kommer i kontakt med, inte minst barn

- byggprodukter och inredningar
- elektriska och elektroniska produkter
- kläder och skor
- leksaker och andra varor avsedda för barn

2.1.3 Kunskapen om kemikaliers hälso- och miljörisker är låg

En förutsättning för att kunna nå miljökvalitetsmålet Giftfri miljö är att det finns tillräcklig kunskap om kemiska ämnens hälso- och miljöfarlighet. EU:s kemikalielagstiftning (Reach) är ett stort framsteg när det gäller att tydligt lägga ansvar på företagen att ta fram kunskap. Ansvaret gäller dock främst kemiska ämnen som tillverkas i högre volymer. Antalet kemiska ämnen som tillverkas eller importeras i lägre volymer av enskilda företag, mellan 1-10 ton per år, beräknas vara cirka 20 000. För det stora flertalet av dessa ämnen är kraven på kunskap helt otillräckliga i Reach, vilket innebär att det näst intill helt kommer att saknas data om deras hälso- och miljöfarlighet.

Den tekniska och vetenskapliga utvecklingen är snabb. Det är viktigt att kemikalielagstiftningen också utvecklas snabbt för att kunna ta hand om nya eller tidigare okända risker.

Kunskapen är låg om nanomaterialens förekomst och risker för människa och miljö. Reach med nuvarande utformning kommer inte tillräckligt att bidra till att höja kunskapsnivån om nanomaterialens risker (se avsnitt 1.2 för förslag om ny EU-förordning).

Vi vet att kemiska ämnen i vissa fall kan samverka på ett sådant sätt att risken kraftigt ökar. Trots detta bedöms i dagens lagstiftning i regel risken utifrån ett kemiskt ämne i taget, utan att möjliga kombinationseffekter beaktas.

Det finns hundratals ämnen i gruppen poly- och perfluorerade ämnen. Ämnernas tekniska egenskaper, såsom vatten och fettavstötande samt värmetåligen, är orsaken till att de har många användningsområden. De perfluorerade ämnena är extremt svårnedbrytbara i miljön. För de flesta av dessa ämnen finns i övrigt mycket lite kunskap om deras hälso- och miljöfarlighet.

2.1.4 Barn och unga är särskilt utsatta

Det finns flera skäl till att barn och ungdomar kan vara mer sårbara än vuxna för påverkan från kemiska ämnen. En rad olika hormonella system samspekar för att säkra en normal utveckling. Samspelet är mycket komplext. Särskilt känsligt för störningar är den snabba utvecklingen hos det ofödda barnet. Men utvecklingen fortsätter fram till och under hela puberteten. Kroppens hormoner styr pubertetens start och utveckling.

Barn äter, dricker och andas mer än vuxna i förhållande till sin storlek. Vissa kemiska ämnen binds till damm. De mindre barnen utforskar världen krypande, de suger och tuggar på saker för att uppleva dem. Många leksaker och andra varor kan då avge små mängder av kemiska

³⁴ Kemikalier i varor. Strategier och styrmedel för att minska riskerna med farliga ämnen i vardagen. KemI Rapport nr 3/11

ämnen. Allt detta gör att barn i förhållande till sin vikt riskerar att få i sig högre halter av många kemiska ämnen än vad vuxna får.

Undersökningar från USA och Danmark rapporterar att barn visar tecken på pubertet betydligt tidigare³⁵. Undersökningar i Danmark tyder inte på något minskad spermieantal hos unga män under den senaste 15-årsperioden. Däremot noteras att endast 25 procent av de undersökta männen har en optimal spermiekvalitet. För 25 procent var spermiekvaliteten sådan att det kunde förväntas att det skulle ta lång tid att befrukta en kvinna och för ytterligare 15 procent kan det finnas behov av fertilitetsbehandling. Det innebär att sammanlagt 40 procent av de unga männen har mer eller mindre uttalade problem med spermiekvaliteten. Jämförelser med tidigare data tyder på att spermiekvaliteten har försämrats³⁶.

Det finns många faktorer till exempel sådana som är kopplade till livsstil, som kan påverka hormonsystemen och även fortplantningen. Till vilken del denna påverkan kan kopplas till exponering för kemiska ämnen är fortfarande oklar. Vi vet dock att de olika förlopp som styr utvecklingen, från befruktningen av ägget till vuxen ålder, kan störas av kemiska ämnen. Allt fler indicier tyder på att vissa kemiska ämnen, så kallade hormonstörande ämnen kan skada människans fortplantning, påverka det ofödda barnet och även påverka barnets senare utveckling.

2.1.5 Risker från hälsofarliga ämnen i livsmedel och dricksvatten

Det är av stor vikt för folkhälsan att skydda livsmedel och dricksvatten från att förorenas av främmande kemiska ämnen. Förorening av livsmedel kan ske direkt till exempel vid odling, förädling, distribution och tillagning. Föroreningen kan även ske indirekt till exempel genom att hälsofarliga kemikalier via diffus spridning från varor hamnar i miljön och sedan förorenar råvattnet eller tas upp i livsmedel.

Kadmium, kvicksilver och dioxin är klassiska exempel på miljöföroreningar som kan innebära sådana risker för konsumenter att Livsmedelsverket har gett ut råd att till exempel begränsa konsumtionen av vissa fiskarter. Dessa ämnen har även orsakat stora kostnader för samhället bland annat på grund av sanering och skador på människa och miljö³⁷. Många svenskar utsätts för så mycket kadmium att det finns risk för att det bidrar till skador på skelett och njurar. Den största delen av vårt födointag av kadmium är från spannmål och rotfrukter. För folkhälsan skall är det viktigt att kadmiumhalterna minskar³⁸. Den europeiska livsmedelsmyndigheten (European Food Safety Authority, Efsa) menar att både barn och vuxna i Europa ligger nära eller över det intag av kadmium som är acceptabelt.

Det kan även finnas resthalter av bekämpningsmedel i livsmedel. Resthalter finns främst i vegetabiliska livsmedel som har behandlats med bekämpningsmedel, till exempel frukt, grönsaker och spannmål. Även kött, mjölk och ägg kan innehålla rester av bekämpningsmedel, om djuren har behandlats eller om djurfodret innehåller växter som har besprutats med bekämpningsmedel. Klimatförändringen kan leda till ett ökat tryck att använda bekämp-

³⁵ Recent secular trends in pubertal timing: Implications for evaluation and diagnosis of precocious puberty. Kaspar Sorensen et al. Hormone research in pediatrics. April 12, 2012

³⁶ Human semen quality in the new millennium: a prospective cross-sectional population-based study of 4867 men. Niels Jorgensen et al. Reproductive medicine, obstetrics and gynaecology. 2 July 2012

³⁷ Samhällsekonomisk kostnad för frakturer orsakade av kadmiumintag via maten. KemI PM 12/12.

³⁸ Kadmiumhalten måste minska – för folkhälsans skull. KemI-rapport nr1/11.

ningsmedel mot skadeinsekter m.m. och därmed också en ökad risk i framtiden för förorening av livsmedel och råvattentäckter³⁹.

Livsmedelsverket har tagit fram en riskprofil för material som kommer i kontakt med livsmedel, främst livsmedelsförpackningar och husgeråd⁴⁰. Från riskprofilen framgår att det är svårt att uppskatta i vilken omfattning konsumenten utsätts för kemiska ämnen från material som kommer i kontakt med livsmedel. Det gäller särskilt förpackningsmaterial som är mycket komplexa med flera skikt som innehåller många kemiska ämnen. Riskprofilen identifierar ett antal förpackningsmaterial som kan innebära möjliga hälsorisker. Det gäller till exempel sammansatt förpackningar med flera skikt av tryckfärg, lim eller beläggningar som lack; sammansatta förpackningar som utsätts för högre temperaturer; livsmedelsförpackningar som innehåller returfibrer samt i vissa fall förpackningar med mjukgörare. Exempel på ämnen och ämnesgrupper som pekas ut i riskprofilen är ftalater, perfluorerade ämnen, tungmetaller och aromatiska aminer.

Dricksvatten är enskilt vårt viktigaste livsmedel. Det konsumeras av såväl barn som vuxna dagligen under hela livet. Bra dricksvatten är också en förutsättning för framställning av andra livsmedel, till exempel i bryggerier, mejerier och slakterier.

Länsstyrelsen i Skåne län har utvärderat den regionala provtagningen av grundvatten åren 2007–2010⁴¹. De provpunkter som ingått i undersökningen har främst varit kommunala dricksvattentäckter. I en tredjedel av proven hittades en eller flera bekämpningsmedels-substanser. Av 33 undersökta substanser återfanns 18 substanser i ett eller flera prov, varav hälften var förbjudna substanser. De vanligaste substanserna var BAM, bentazon och atrazin med nedbrytningsprodukter. I en fjärdedel av alla prov med fynd överskreds riktvärdet för minst en enskild substans.

Förekomst av perfluorerade ämnen upptäcktes år 2011 av en tillfällighet i dricksvattnet från Tullinge vattenverk, vilket medförde att verket stängdes. Ytterligare analyser har visat att även grundvattenbrunnar i området är förorenade av perfluorerade ämnen. I några av de brunnar i Uppsalaåsen som försörjer Uppsala stad med dricksvatten har perfluorerade ämnen upptäckts. De förorenade brunnar har tagits ur drift och ersatts med andra brunnar.

Livsmedelsverket har undersökt förekomsten av vissa perfluorerade ämnen i blodet hos unga kvinnor från Uppsala. Om dricksvattenhalterna av perfluorerade ämnen långsiktigt är på väg upp kan halterna i framtiden nå nivåer som innebär ökade hälsorisker för konsumenterna. Kunskapen om i vilken omfattning perfluorerade ämnen förekommer i dricksvatten i Sverige i övrigt är i det närmaste obefintlig⁴².

Dricksvatten kan förorenas av kemiska ämnen när det behandlas och distribueras till konsumenterna. Det gäller allt ifrån det material som används i ledningsnät, fastigheternas VA-installationer och armaturer till de kemikalier som används vid beredning av dricksvattnet i vattenverken och de material, inklusive färger, som används i kontakt med dricksvattnet i

³⁹ Kemikalier och klimat. Synergier och målkonflikter mellan miljömålen Giftfri miljö och Begränsad klimatpåverkan. KemI PM 4/10.

⁴⁰ Riskprofil för material i kontakt med livsmedel. Livsmedelsverket. Rapport 5 – 2011.

⁴¹ Grundvattenkvalitet i Skåne län. Utvärdering av regionalprovtagning 2007 – 2010. Länsstyrelsen i Skåne län. 2012:12.

⁴² Perfluorerade alkylsyror (PFAA) i Uppsalas dricksvatten. Riskvärdering. A.Glynn. Livsmedelsverket. Dnr 1192/2112. 2012-08-22.

vattenverk och vattenreservoarer. Det saknas idag lagstiftning som tydligt reglerar material i kontakt med dricksvatten, både inom EU och nationellt i Sverige.

2.1.6 Kemikalielagstiftning är inte tillräckligt

Enbart lagstiftning är inte, och kan heller aldrig bli, tillräcklig för att uppnå en säker hantering av kemikalier. Antalet kemiska ämnen som förekommer i samhället är mycket stort. Företagens rapportering till EU:s kemikaliemyndighet visar att över 100 000 kemiska ämnen används. Det saknas säkra siffror på hur många av dessa som är av kommersiell betydelse eller hur många ämnen konsumenterna i sin vardag kommer i kontakt med.

Antalet varor på världsmarknaden är betydligt större än antalet kemiska ämnen. Kombinationen av antalet ämnen som används i varuproduktionen och antalet varor som produceras gör att det är omöjligt att skapa en lagstiftning som detalj kan reglera alla kemiska hälso- och miljörisker. Dessutom har många varor en kort omsättningstid, och nya modeller utvecklas med, i vissa fall, andra kemikalier.

Myndigheterna kan främst åtgärda de större hälso- och miljöriskerna. Även i sådana fall kan det gå flera år mellan det att en kemisk hälso- och miljörisk har identifierats till dess att lagstiftningen har ändrats. Företagen har ansvaret att se till att deras varor inte skadar människa eller miljö. Ett sätt detta kan ske på är att företag byter ut farliga kemiska ämnen innan reglerna ställer krav.

Lagstiftningen ger även en grund som gör det möjligt för företagen att agera utöver vad lagstiftningen kräver eller kommer att kräva. Den grunden finns genom att lagstiftningen dels ställer krav på företagen att testa sina kemiska ämnens hälso- och miljöfarlighet, dels definierar vilka ämnen som ska betraktas som farliga eller särskilt farliga med kriterier och listor över farliga ämnen. Exempel på sådana listor är listan över farliga ämnen med harmoniserad klassificering och den så kallade kandidatförteckningen i Reach.

2.2 Åtgärder som krävs

Kemikalieinspektionen har utifrån läget idag identifierat tre särskilda utmaningar fram till år 2018:

- Farliga ämnen i varor är ett växande problem.
- Våra livsmedel och dricksvattnet behöver skyddas bättre.
- Barn och unga är särskilda känsliga för påverkan av kemikalier.

Vi anser att dessa utmaningar bäst kan mötas med åtgärder som inriktas på att skärpa kraven både *i utveckling och tillämpning av EU:s kemikalielagstiftning*. Det är angeläget att få Reach att fungera som det var tänkt. Nu finns det klara brister både vad det gäller att företagen och att medlemsländerna ska ta sitt ansvar.

Utvecklingen av globala konventioner och överenskommelser kommer att få allt större betydelse. Varor som konsumeras i Sverige är till stor del tillverkade i andra länder, ofta utanför EU. I takt med att kemikaliefrågorna blir alltmer globala ökar vikten av att även hitta globala lösningar för att begränsa spridningen av farliga ämnen.

Det stora antalet varuföretag och utvecklade regler gör att varutillsynen är komplicerad och resurskrävande. Många företag behöver mer kunskap för att få förutsättningar att förstå och följa reglerna. Det är därför viktigt att stegvis *öka tillsynen av farliga kemiska ämnen i varor*.

Det är inte möjligt att utveckla en lagstiftning som i varje detalj reglerar hur risker ska undvikas. Krav från kunder kan vara en stark drivkraft för företagets eget arbete med att minska riskerna. Samhället bör därför öka insatserna för att främja och *underlätta för företag, myndigheter och andra upphandlare att undvika ämnen som kan innebära hälso- och miljörisker i varor*.

Kunskapen om hur farliga ämnen förekommer i livsmedel behöver öka. Denna kunskap är viktig som grund för åtgärder inom ramen för livsmedelslagstiftningen, men i vissa fall även för att det ska vara möjligt att få till stånd åtgärder inom Reach och bekämpningsmedelslagstiftningarna.

2.2.1 EU:s kemikalieregler är grunden för att skydda människa och miljö

EU:s regelverk om kemikalier är omfattande och det har i stort förnyats helt under de senaste tio åren. De nya reglerna ger bättre förutsättningar för att ta viktiga steg mot riksdagens miljökvalitetsmål Giftfri miljö. Lagstiftningen innehåller fortfarande luckor på några områden, till exempel är EU-reglerna om läkemedel otillräckliga när det gäller miljöpåverkan. Kemikalieinspektionen har i en rapport till regeringen redovisat områden där EU:s regelverk behöver utvecklas⁴³. Tillämpning och utveckling av EU:s kemikalieregler är det enskilt viktigaste området när det gäller att få till stånd en effektiv och förebyggande kemikaliekontroll.

Det krävs stora insatser från alla inblandade, näringsliv, den centrala kemikaliemyndigheten och de nationella myndigheterna för att Reach i praktiken ska fungera som det var tänkt. Det finns indikationer på brister både vad det gäller att företagen och medlemsländer ska ta sitt ansvar. Grunden för att Reach ska fungera är att företagen redovisar tillräckliga data om ämnens hälso- och miljörisker vid registreringen. Företagen måste därför avsätta tillräckliga resurser för att testa sina ämnens hälso- och miljöfarlighet, utforma kemikaliesäkerhetsrapporter av god kvalitet m.m. Den information som lämnas in måste sedan användas av myndigheterna för att prioritera ämnen för utvärdering, begränsningar och tillståndsprövning. De nationella myndigheterna och EU:s kemikaliemyndighet (Echa) måste ha tillräckliga resurser för att kunna ta hand om redovisad information för att effektivt kunna genomföra Reach.

Även om EU:s kemikalieregler idag har en betydligt högre skyddsnivå än för tio år sedan, så behövs det ytterligare utveckling av reglerna. För det stora flertalet av de så kallade lågvolymsämnena är kraven på kunskap helt otillräckliga i EU:s kemikalielagstiftning (Reach), vilket innebär att det näst intill helt kommer att saknas data om deras hälso- och miljöfarlighet.

Med de testmetoder som finns idag är det inte rimligt, varken från djurskyddssynpunkt eller från ekonomisk synpunkt, att genomföra omfattande testning av alla lågvolymsämnena. Kemikalieinspektionen anser att Sverige bör verka för att EU startar ett arbete med att utveckla ett angreppssätt baserat på alternativa metoder till djurförsök för att göra det möjligt att identifiera vilka lågvolymsämnena som är hälso- och miljöfarliga.

⁴³ Bättre EU-regler för en giftfri miljö – rapport från ett regeringsuppdrag. Rapport nr 1/12.

Den tekniska och vetenskapliga utvecklingen är snabb. Det är viktigt att kemikalielagstiftningen också utvecklas snabbt för att kunna ta hand om nya eller tidigare okända risker. Vi vet att kemiska ämnen i vissa fall kan samverka på ett sådant sätt att risken kraftigt ökar. Trots detta bedömer dagens lagstiftning i regel risken utifrån ett kemiskt ämne i taget, utan att möjliga kombinationseffekter beaktas. Ökade vetenskapliga kunskaper om hormonstörande ämnen behöver omsättas i regler i form av kriterier och begränsningsåtgärder. Idag går utvecklingen av nanomaterial mycket snabbt, medan forskning och lagstiftning om nanomaterialens risker släpar efter.

Kemikalielagstiftningen behöver bli mer effektiv. En möjlig väg för att åstadkomma detta är att i högre grad riskbedöma och riskbegränsa kemiska ämnen gruppvis. Reach, liksom andra kemikalielagstiftningar runt om i världen, är främst inriktade på bedömning av enskilda ämnen. Det innebär att de till exempel inte är anpassade för att bedöma grupper av ämnen med liknande egenskaper, särskilt gäller detta ansvarsfrågan. Reach lägger ett tydligt ansvar på företagen när det gäller riskbedömning och riskhantering av enskilda kemiska ämnen. Det är viktigt att lagstiftningen säkerställer att ansvaret ligger kvar hos företagen även vid en förändring mot ett ökat antal bedömningar av ämnesgrupper.

Det finns redan idag exempel på effektiv riskbegränsning som baseras på gruppbedömningar av kemiska ämnen. Det viktigaste exemplet är EU:s harmoniserade klassificering som påverkar en rad lagstiftningar (se avsnitt 1.2 Ökad satsning på EU:s kemikalielagstiftning). En angelägen fråga är om klassificeringssystemet i ännu högre grad kan användas för skyddsåtgärder på varuområdet.

Det bör även med gällande lagstiftning vara möjligt att, till exempel vid begränsning av kemiska ämnen i Reach, i ökad utsträckning tillämpa gruppvis bedömning av ämnen med likartad kemisk struktur och misstänkt likartade farliga egenskaper. Det bör också vid ämnesutvärderingen (Reach) vara möjligt att utvärdera grupper av ämnen. De befintliga möjligheterna inom Reach lägger dock huvudsakligen arbete och ansvar på myndigheterna. I praktiken innebär detta en förskjutning av ansvar och en sådan arbetsbörda på myndigheterna att gruppbedömningar inte kan genomföras i stor skala.

Perfluorerade ämnen är ett exempel på en ämnesgrupp för vilken en gruppbedömning är angelägen. Den kunskap som finns om dessa ämnen tyder på att förmågan att skada levern och fortplantningen kan vara gemensamma egenskaper för många av ämnena. Förutom att vara ineffektivt, skulle det därför sannolikt även vara missvisande från risksynpunkt, att bedöma dessa ämnen var för sig. Ämnena används dessutom tillsammans i olika kombinationer och ersätter varandra i varor.

- Kemikalieinspektionen föreslår att regeringen efter år 2014 permanentar den satsning i handlingsplanen för en giftfri vardag som gjort det möjligt för Sverige att tillhöra den grupp medlemsländer som mest aktivt arbetar med tillämpningen av Reach.

EU har ett mycket komplicerat och omfattande regelverk om livsmedel och material som kan komma i kontakt med livsmedel. Det saknas dock lagstiftning, både inom EU och nationellt i Sverige, som tydligt reglerar material som kommer i kontakt med dricksvatten via distributionssystemen. Dricksvattenfrågan är komplex och en rad myndigheter är berörda. Det finns ett stort behov av att utreda hur Sverige långsiktigt kan säkra att dricksvattnet håller en hög kvalitet. Kemikalieinspektionen välkomnar därför Miljömålsberedningens förslag på åtgärder. Det är dock viktigt att även andra berörda myndigheter än de som nämns i betänkandet, som

Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten, deltar i detta arbete. Arbetet bör även omfatta råvattenkvaliteten och den möjliga påverkan som klimatförändringar kan medföra.

Kunskapen om hur farliga ämnen förekommer i livsmedel ger en direkt grund för åtgärder inom livsmedelslagstiftningen mot livsmedel som innebär en hälsorisk. Den är även viktig som underlag för åtgärder inom Reach och bekämpningsmedelslagstiftningen för att begränsa risker med enskilda kemiska ämnen.

- Kemikalieinspektionen anser att Sverige bör satsa mer på att följa hur människor utsätts för farliga ämnen i livsmedel. Viktiga exempel på detta är Livsmedelsverkets så kallade matkorgsundersökningar, biomonitoringsdata med kopplad kostregistrering och även deras lagring av livsmedelsprover från livsmedelskontrollen för att möjliggöra framtida retrospektiv övervakning av tidstrender av främmande kemiska ämnen i livsmedel.

2.2.2 Internationellt arbete får allt större betydelse

Produktionen av kemikalier i världen ökar ständigt. Särskilt stor är ökningen av produktion och användning i vissa tillväxtregioner. I Västeuropa och Nordamerika beräknas tillväxten i kemikalieproduktion 2012–2020 ligga på cirka 25 procent, medan den i Afrika och mellanöstern beräknas bli 40 procent och i Asien 46 procent. Sett till enskilda länder ligger Kina på 66 procent och Indien på 59 procent⁴⁴.

Varor som konsumeras i Sverige är till stor del tillverkade i andra länder, ofta utanför EU. De internationella produktions- och handelskedjorna är ofta långa och komplexa. I många länder är den förebyggande kemikaliekontrollen mycket svagt utvecklad eller saknas helt. I takt med att kemikaliefrågorna blir alltmer globala ökar vikten av att finna globala lösningar för att begränsa spridningen av farliga ämnen.

Flera internationella konventioner syftar till att begränsa riskerna med särskilt farliga ämnen. Stockholmskonventionen syftar till att förbjuda eller starkt begränsa användningen av mycket långlivade organiska ämnen (så kallade POPs-ämnen) och omfattar idag 22 ämnen. År 2013 kommer en ny internationell konvention för begränsning av kvicksilver att slutförhandlas. Rotterdamkonventionen möjliggör för länder att avslå import av ämnen som är förbjudna eller starkt begränsade i andra länder. Baselkonventionen täcker in farliga ämnen när de blir avfall.

Internationella överenskommelser är viktiga för att begränsa den globala spridningen av kemiska ämnen. I Stockholmskonventionen bör Sverige driva på för att begränsa ytterligare särskilt farliga långlivade föroreningar (så kallade POPs). Aktiva insatser behövs i SAICM, som är en global överenskommelse under FN:s regi med syfte att driva på för att nå uppsatta mål och strategier om begränsning av kemiska risker. Ett viktigt projekt handlar om utveckling av ett system för information om kemiska ämnen i varor. En fortsatt utveckling av den nya kvicksilverkonventionen kommer att vara viktigt under perioden 2015–2018.

Det är inte effektivt att förhandla konventioner för ett ämne i taget. Ett nytt legalt ramverk behöver utvecklas för de ämnen som ger upphov till gränsöverskridande problem, men som inte omfattas av befintliga konventioner. Om möjligt bör ett sådant ramverk också vara öppet för att även omfatta andra frågor såsom viss kunskapsframtagning och kunskaps-spridning.

⁴⁴ Tim Kasten, UNEP Chemicals, presentation hållen vid kemikaliedialogen under Stockholm +40, den 24/4 2012.

- Kemikalieinspektionen ska aktivt stödja regeringen i det internationella arbetet. Vi anser att det är viktigt att fler särskilt farliga ämnen förbjuds eller begränsas genom Stockholmskonventionen. Kvicksilverkonventionen behöver efterhand utvecklas vidare. Ytterligare globala diskussioner behövs om behovet av att hantera gränsöverskridande problem med farliga ämnen för att skapa förutsättningar för ett nytt legalt ramverk. Sverige bör verka för att SAICM:s högnivåmöte år 2015 beslutar om ett globalt program för information om farliga ämnen i varor.

2.2.3 Tillsynen av varor behöver stärkas i Sverige och i EU

Kunskapen om vilka kemiska ämnen som ingår i flertalet av den stora mängden varor är dålig. För många varugrupper är omsättningen dessutom snabb. Det gäller till exempel elektronik, kläder och leksaker. Varor importeras i allt större utsträckning från länder utanför EU. Tillverkningen sker ofta i länder med svagare kemikaliekontroll än i EU-länderna.

Varor innehåller ofta hälso- och miljöfarliga ämnen. Läckage av farliga ämnen till miljön från en enskild vara kan verka försumbart. De stora volymerna av varor gör dock att det totala läckaget kan vara betydande och orsaka skador på hälsa och miljö. Sveriges och andra länders myndigheters kontroller har dessutom visat att det är relativt vanligt att halten av farliga ämnen är högre än vad som är tillåtet enligt reglerna. Antalet kemiska analyser som genomförs är dock mycket litet i förhållande till det stora antalet varor.

Det stora antalet varuföretag och outvecklade regler gör att varutillsynen är komplicerad och resurskrävande. Många företag behöver mer kunskap för att få förutsättningar att förstå och följa reglerna. I KemI:s tillsynsplan för år 2012⁴⁵ uppskattades grovt att det skulle behövas upptill 80 tjänster för tillsyn över de cirka 30 000 företag som bedöms beröras av regler om farliga ämnen i varor. De särskilda medel som KemI fått för handlingsplanen för en giftfri vardag har inneburit en ökad satsning varutillsynen. År 2012 har KemI avsatt åtta tjänster för varutillsynen.

Kemikalieinspektionen bedömer att en alltför stor satsning på varutillsyn inte skulle vara kostnadseffektiv. Regelsystemet behöver utvecklas ytterligare, innan en kraftig ökning av tillsynen skulle bidra till en klar minskning av risken för skador på människa och miljö. Det fortsatta arbetet med Reach-förordningen kommer säkerligen att innebära att alltfler regler om begränsning av farliga ämnen i varor kommer att beslutas på EU-nivå. Kemikalieinspektionen anser att detta bör följas av en stegvis ökning av varutillsynen.

För att säkerställa att varutillsynen är effektiv och inte orsakar onödiga kostnader för företagen har Kemikalieinspektionen prioriterat tillsynsprojekt där möjligheten att minska riskerna bedöms vara störst. Tillsynen är främst inriktad på varugrupper som människor använder i sin vardag och som innehåller farliga ämnen. Exempel på detta är kläder, leksaker och elektronik⁴⁶.

Kemikalieinspektionens bedömning är, trots det begränsade antalet regler, att tillsynen i Sverige och i EU som helhet är klart underdimensionerad i förhållande till det stora antalet varor och förekomsten av farliga ämnen i varorna. Kemikalieinspektionen har ökat tillsynen av farliga ämnen i varor som ett resultat av regeringens satsning på handlingsplanen för en giftfri vardag. Med tanke på varuområdets omfattning och komplexitet anser vi att det är

⁴⁵ Kemikalieinspektionens tillsynsplan 2012. Tillsyn 1/12.

⁴⁶ Strategi för effektiv tillsyn över kemikalier i varor. Rapport från ett regeringsuppdrag. KemI-rapport nr 4/11.

viktigt att satsningen blir permanent. Dessutom menar vi att Sverige på sikt bör öka varutillsynen ytterligare.

Tillsynen behöver också stärkas genom insatser på EU-nivån för att främja ett bättre genomförande av EU:s kemikalielagstiftningar och angränsande lagstiftningar. Vi har i ett regeringsuppdrag⁴⁷ redovisat ett antal förslag för hur Sverige kan verka för en stärkt tillsyn i EU för en bättre efterlevnad av avfalls- och kemikaliereglerna.

- Kemikalieinspektionen föreslår att regeringen efter år 2014 permanentar den satsning i handlingsplanen för en giftfri vardag som gjort det möjligt att öka varutillsynen. På sikt bör varutillsynen ytterligare öka allt eftersom nya varuregler tillkommer.

2.2.4 Företag och andra upphandlare bör gå längre än lagstiftningens krav

Vid FN:s möte om hållbar utveckling i Rio de Janeiro - Rio+20 - i juni 2012 antogs ett tioårigt ramverk för hållbar konsumtion och produktion. Ramverket innehåller beslut om att alla länder ska arbeta för hållbara konsumtions- och produktionsmönster och att alla aktörer ska ta en aktiv roll⁴⁸. Kemikalieinspektionen instämmer i Naturvårdsverkets bedömning⁴⁹ att strategier behöver utvecklas för en hållbar konsumtion. Den höga och ökande konsumtionen påverkar möjligheterna att nå flertalet miljö kvalitetsmål, inte minst Giftfri miljö.

Det kan gå åtskilliga år mellan det att en kemisk hälso- och miljörisk har identifierats till dess att regelverket har uppdaterats. Företag och offentliga institutioner m.fl. kan agera snabbare genom att välja bort varor som kan innebära risker innan regelverket ställer krav. Dessutom kan inte lagstiftningen i detalj reglera alla risker. Det är viktigt att samhället agerar för att underlätta för företag och andra upphandlare att undvika ämnen som kan medföra hälso- och miljörisker i varor. Kemikalieinspektionen anser att det vid sidan av kemikalielagstiftningen finns tre styrmedel som i ökad utsträckning bör användas framöver på kemikalieområdet. Dessa styrmedel är *hållbar upphandling, miljöskatter* och *ökad dialog mellan företag och myndighet*.

Offentlig upphandling har tidigare lyfts fram som ett viktigt styrmedel just för att bidra till en hållbar konsumtion och produktion av såväl FN, EU som den svenska regeringen.

Värdet av upphandlingspliktiga varor och tjänster i Sverige har beräknats till cirka 500 miljarder kronor per år, vilket år 2006 motsvarade över 15 procent av BNP⁵⁰. Det är inte möjligt utveckla en lagstiftning som i varje detalj reglerar hur risker ska undvikas. Krav från kunder kan vara en stark drivkraft för företagens eget arbete med att minska riskerna. För att myndigheter m.m. ska kunna ställa välgrundade krav måste de ha en hög medvetenhet om möjligheter med ett aktivt miljöarbete samt tillgång till kriterier och vägledning.

Med en satsning på stöd till offentliga verksamheter kan hållbar upphandling bli ett kraftfullt komplement till lagstiftning för att minska kemiska hälso- och miljörisker. Det skulle driva på substitution, innovationer och produktutveckling genom att upphandlingsvolymerna är så stora i den offentliga sektorn. Exempel på detta finns bland annat från landstingens arbete. Nationella Substitutionsgruppen är ett nationellt nätverk med syfte att samarbeta för att byta

⁴⁷ Bättre EU-regler för en giftfri miljö – rapport från ett regeringsuppdrag. KemI-rapport nr 1/12.

⁴⁸ The future we want. Slutdokument från Rio+20

⁴⁹ Steg på vägen. Fördjupad utvärdering av miljömålen 2012. Naturvårdsverket 2012.

⁵⁰ Offentlig upphandling och offentliga inköp – omfattning och sammansättning. Mats Bergman, Södertörns högskola. 2008.

ut farliga kemikalier inom hälso- och sjukvård samt inom forskning, både i varor och kemiska produkter. Stockholms Läns landstings upphandling av ftalat-fria handskar år 2004 ledde till att 100 ton ftalater fasades ut.

Flera kommuner har redan påbörjat aktiviteter i linje med Giftfri vardag, i syfte att se över skol- och förskolemiljöer. Ett ökat centralt stöd till kommuner (och andra aktörer på området) i form av kriterier och verktyg för upphandling skulle innebära en bättre hushållning av skattemedel. Det även ge bättre möjligheter för mindre kommuner att vara aktiva och minska barns exponering för farliga kemikalier.

Miljömålsberedningen⁵¹ slår fast, i en av sina bedömningar, att det behövs insatser från alla delar av samhället – myndigheter, kommunerna, näringsliv och det civila samhället – för att nå Giftfri miljö. I sitt betänkande konstaterar beredningen att offentlig upphandling är ett av samhällets mest kraftfulla medel för att fasa ut farliga ämnen ur många konsumentnära produkter. Vidare konstaterar beredningen att den offentliga sektorn är samlat en stor kund på marknaden genom att upphandla produkter som används i verksamheter som ofta berör barn och ungdomar.

Kemikalieinspektionen kan med sin kompetens bidra till att andra aktörer får bättre förutsättningar att bli mer drivande när det gäller utbyte av farliga ämnen. Andra samhällsaktörer, som Miljöstyrningsrådet, kommuner, landsting m.m. har viktiga roller för att i praktiken främja och åstadkomma substitution.

I Sverige pågår en diskussion om EU-rätten är ett hinder för en hållbar offentlig upphandling och frågan behandlas av en utredning. Det är viktigt att den som vill göra en miljöanpassad upphandling inte möts av motstridiga budskap om vad som gäller enligt EU-rätten. Enligt Kemikalieinspektionens uppfattning finns det inget som talar för att en offentlig upphandling skulle vara problematisk från EU-rättslig synpunkt, om kemikaliekraav vid upphandling baseras på miljömärkningskriterier eller på de kriterier för grön upphandling som tas fram i Sverige eller på EU-nivå⁵². Det är dock bra att den pågående upphandlingsutredningen gör en fördjupad analys av frågan för att skingra den osäkerhet som finns idag hos vissa aktörer.

Att enbart ta fram kriterier för upphandling är inte tillräckligt, utan det är viktigt att det finns ett helhetsstöd i form av en rad olika verktyg. Ett exempel på ett sådant helhetsstöd skulle kunna gälla ”en guide till inköp och upphandling av giftfria produkter för förskolor och skolor”. Ett särskilt paket skulle sättas ihop för de upphandlingsområden som är viktiga för förskola och skola. Paketet skulle dels innehålla relevanta befintliga kemikaliekriterier som för textilier och elektronik, dels nya kriterier för till exempel leksaker, sov-artiklar och äta-artiklar. I paketet skulle även ingå stöd till inköpare i form av informationsmaterial, möjlighet för web-utbildning och stöd via helpdesk.

Miljöstyrningsrådet är Sveriges expertorgan inom miljöanpassad offentlig upphandling och ger stöd till offentliga sektorn att miljöanpassa sina inköp. Kemikalieinspektionen menar att en utvecklad hållbar upphandling är ett viktigt komplement till EU-lagstiftning, tillsyn och internationella överenskommelser.

⁵¹ Minska riskerna med farliga ämnen! Strategi för Sveriges arbete för en giftfri miljö. Delbetänkande av miljömålsberedningen. SOU 2012:38

⁵² Bättre EU-regler för en giftfri miljö – rapport från ett regeringsuppdrag. KemI. Rapport nr 1/12.

- Kemikalieinspektionen anser att Sverige bör satsa betydligt mer på att kemikaliekraV införs vid upphandling. Det innebär att Miljöstyrningsrådet bör stärkas för att kunna både utveckla det pågående arbetet med kemikaliekraV vid upphandling och för att ge ett helhetsstöd till olika sektorer i syfte att initiera och stödja arbetet med utbyte av farliga ämnen i varor.

Ekonomiska styrmedel har i vissa fall visat sig vara effektiva för att minska försäljningen av varor som innehåller farliga kemiska ämnen. Bly i bensin fasades ut i Sverige med en miljöskatt. I Norge har miljöskatter i flera fall använts för att effektivt fasa ut farliga kemiska ämnen. Kemikalieinspektionen har analyserat vilka skatter som skulle kunna vara lämpliga att införa på kemikalieområdet⁵³. Vi avser att gå vidare i detta arbete och ta fram fullständiga förslag på miljöskatter.

- Kemikalieinspektionen anser att miljöskatter i större omfattning bör prövas på kemikalieområdet.

Vissa företag har en ambitiös målsättning och går klart längre än vad lagstiftningens detaljregler kräver. Detta har också bekräftats i de dialogprojekt Kemikalieinspektionen har genomfört inom ramen för handlingsplanen för en giftfri vardag. I dialogprojekten har företagen även bland annat fört fram behovet av att myndigheter bidrar med kompetens i samband med utbildningar till exempel om metoder för företag att arbeta mer förebyggande med kemiska risker.

- Kemikalieinspektionen avser att fortsätta dialogen med näringslivet för att främja och underlätta för företag att byta ut farliga ämnen. Kemikalieinspektionen föreslår att regeringen inrättar ett Näringslivsråd knutet till Kemikalieinspektionen, bland annat för dialog om strategiska frågor med syfte att främja och underlätta utbyte av farliga ämnen.

2.2.5 Myndigheternas samarbete är viktigt

Arbetet med en giftfri vardag förutsätter en aktiv medverkan från andra myndigheter än Kemikalieinspektionen för att fullt ut bli effektivt. Två exempel på områden som har direkt betydelse för giftfri vardag är förekomst av farliga ämnen i dricksvatten och kadmium i livsmedel.

Dricksvatten kan förorenas av kemiska ämnen i alla steg från råvattentäkten till när det kommer ut ur kranen. En rad myndigheter har ansvarsområden i kedjan från råvattentäkt till dricksvattenkran. Det är bland annat Havs och vattenmyndigheten, Sveriges Geologiska Undersökningar, Livsmedelsverket och Boverket. Socialstyrelsen har ansvaret inom området privata brunnar. Kontrollmyndigheterna på kommunal nivå har ansvaret för den offentliga kontrollen av dricksvattnet. Kemikalieinspektionens ansvar kopplar främst till den förebyggande kemikalielagstiftningen. En kemikalielagstiftning som förhindrar att farliga ämnen hamnar i miljön, och därigenom kan förorena dricksvattnet, är viktig för att undvika främmande ämnen i dricksvatten.

Åkermarken kan förorenas av kadmium från en rad olika källor. Flera myndigheter har ansvarsområden som viktiga när det gäller att påverka hur mycket kadmium konsumenterna på sikt får i sig via livsmedel. Det är Livsmedelsverket, Kemikalieinspektionen, Naturvårdsverket och Jordbruksverket.

⁵³ När kan ekonomiska styrmedel komplettera regleringar inom kemikalieområdet. KemI rapport 1/13.

Även om de flesta områden i Giftfri vardag inte är lika komplexa som dessa två exempel ger samarbete mellan myndigheter även i många andra fall ett effektivare utnyttjande av samhällets resurser. När det gäller samarbete med andra myndigheter för att närma sig målet Giftfri vardag vill Kemikalieinspektionen särskilt lyfta fram Livsmedelsverket och Naturvårdsverket. Det är viktigt att dessa myndigheter har de resursmässiga förutsättningarna för att inom sina ansvarsområden kunna bidra till målet.

3 Bilagor

3.1 Genomförda åtgärder

Ökad kunskap om kemiska hälsorisker

Åtgärder enligt handlingsplan	Genomfört 2011–2012
<p><i>Kemikalieinspektionen ger uppdrag till forskare att göra kunskapssammanställningar inom områden som är viktiga i EU-arbetet och i det internationella arbetet. Det gäller till exempel inom områdena skador orsakade av kemikalier vid tidig utveckling (till exempel effekter på nerv-, reproduktions-, immun- och hormonsystemen hos foster och barn), samverkans effekter av kemikalier samt växande individers exponeringsförhållanden (år 2011–2014)</i></p>	<p>KemI har låtit ta fram ett antal kunskapssammanställningar:</p> <p>Hormonstörande ämnen: IMM har tagit fram rapporten ”Kunskapssammanställning av forskning relaterad till hormonstörande ämnen i Sverige 2005–2011”, KemI PM 13/12. Uppgifterna har använts i nätverksbyggandet och har presenterats vid Toxikologiska rådets seminarium den 15 juni 2012.</p> <p>Advoco Tox Consultings har tagit fram rapporten ”Kunskapssammanställning av hormonrelaterade effekter i människa och miljö i Sverige”, KemI PM 16/12. Uppgifterna i rapporten kommer att användas för identifiering av och vidare kommunikation med forskare och forskningsfinansiärer om forskningsbehov.</p> <p>SWECO har tagit fram rapporten ”Karaktärisering av kända hormonstörande substanser som underlag för utvärdering av hur väl dagens informationskrav och föreslagna kriterier identifierar hormonstörande ämnen”, KemI PM 15/12. Uppgifterna har bland annat använts som underlag i kriteriearbetet i EU, samt för utformning av ytterligare ett uppdrag. Materialet kommer att användas i diskussioner om metodutveckling.</p> <p>Under perioden har vi anordnat två myndighetsmöten i syfte att öka kunskapen och bygga nätverk. Det första mötet handlade om aktiviteter och utveckling på området, det andra hade</p>

	<p>inriktning mot etiska frågeställningar.</p> <p>Samverkans effekter av kemikalier: KemI har genomfört och avslutat ett projekt (BaltSens) i syfte att utveckla riktlinjer för riskbedömning av kemikalier i Östersjön. Projektet har tagit fram ett vetenskapligt underlag på engelska till grund för en workshop som genomförts med representanter från Östersjöländer. Deltagarna diskuterade vilka förutsättningar länderna har och hur de kan bedöma riskerna för att bättre skydda Östersjöns ekosystem. Projektet har delfinansierats av Svenska institutet (EU:s strategi för Östersjöregionen, PA3) samt av handlingsplan för en giftfri vardag. <i>The sensitivity of the Baltic Sea ecosystems to hazardous compounds – The BaltSens project, KemI PM 9/12.</i></p> <p>Nanomaterial: En sammanställning har gjorts över aktiviteter vid svenska myndigheter, ”<i>Swedish agencies and nanomaterial: Activities and developments</i>”, PM 4/12, KemI juni 2012. Rapporten presenterades vid ett myndighetsmöte som KemI bjöd in till.</p> <p>En sammanställning har gjorts av svensk forskning, ”<i>Mapping research and development within the nanofield in Sweden</i>”, Rapport 5/12, KemI juni 2012.</p> <p>Barn/växande individer/exponering: KemI lät i ett uppdrag utreda vad som görs i omvärlden för att skydda barn och foster från exponering av farliga kemikalier, ”<i>Children and Chemical Safety – An Inventory of Activities by International and National Organizations and Agencies.</i>”, KemI rapport 3/12.</p> <p>Vi har låtit göra en juridisk analys av vad som görs i lagstiftningen för att skydda barn ”<i>Barn och kemikalierregler</i>”, Rapporten har varit delunderlag till regeringsuppdraget ”<i>Bättre EU-regler</i></p>
--	---

	<p><i>för en giftfri miljö, Rapport 1/12</i>” och har presenterats på Giftfri Miljökonferensen i november 2011.</p> <p>KemI har medverkat i att utvärdera OECD TG 426 ”Risk assessment of developmental neurotoxicity; evaluation of test guideline and guidance documents” i syfte att undersöka hur den unga och ofödda individen skyddas. Studien visar på att tester för utvecklings-skador är ett eftersatt område där vi behöver göra mer. Studien publiceras av IMM (rapport 1/13).</p> <p>En sammanställning har gjorts av tillgänglig information om kemikalie-emissioner från olika material, ”<i>Migration data for chemical substances from material</i>”. Informationen ska användas för att öka kunskapen i första hand på KemI, men också hos externa intressenter, om kemikaliers förmåga att spridas från konsumtionsvaror. Dessutom kan underlaget användas för att identifiera behov av ytterligare forskning/mätning.</p>
<p><i>Kemikalieinspektionen prioriterar arbetet i OECD och i EU för att i EU:s olika rättsakter få till stånd vetenskapligt baserade kriterier och vägledningsdokument med hög skyddsnivå för hormonstörande ämnen, samverkans effekter av kemikalier samt hälso- och miljörisker med nanomaterial. Det nordiska samarbetet är viktigt för att undvika dubbelarbete (år 2011–2014).</i></p>	<p>Hormonstörande ämnen:</p> <p>KemI har prioriterat området genom ett aktivt deltagande i kommissionens arbetsgrupp om hormonstörande ämnen. KemI är med och påverkar utformningen av kriterierna för hormonstörande ämnen som ska vara beslutade senast i december 2013 och som ska användas i flera regelverk inom EU. KemI har ingått i planeringsgruppen för och deltagit i genomförandet av tre workshops för ”the Expert Advisory Group on Endocrine Disruptors (EAG)”. I förberedelse arbetet har 4 case-studies tagits fram (se SWECO-rapporten ovan) för EAG workshopparna. EAG kommer med en slutrapport i februari 2013 om vilka vetenskapliga aspekter kommissionen bör ta hänsyn till vid utformningen av kriterier för hormonstörande ämnen. Gruppen leds av EC JRC, Ispra. Gruppens arbete kommer att fortsätta under 2013 med bland annat utveckling av ”weight of evidence” processen och vägledningsdokument.</p> <p>KemI deltar också i DG Environments “Ad-hoc group under the Community</p>

Strategy for Endocrine Disruptors”. I denna grupp bidrar vi bland annat med regulatoriska aspekter kopplade till arbetet med att ta fram kriterier. I förberedelserna för detta arbete inhämtas synpunkter från Livsmedelsverket, Läkemedelsverket, Arbetsmiljöverket och Naturvårdsverket. I denna grupp diskuteras också revidering av EU-strategin för hormonstörande ämnen. Viktiga frågor som vi har framfört är bland annat att standardinformationskraven i Reach också bör omfatta hormonstörande egenskaper, att särskilda åtgärder krävs för att stimulera utveckling och validering av testmetoder, samt att införa tidsatta mål för när kriterierna samt riskbegränsningsåtgärder ska införas även i övriga relevanta EU-lagstiftningar än för dem där tidsfrister redan är satta. Vi har också deltagit i en EU konferens om hormonstörande ämnen arrangerad av kommissionen, samt deltagit i en internationell (informell) arbetsgrupp med syfte att arbeta fram ett vägledningsdokument för att göra en sammanvägd bedömning av dataunderlaget för ett hormonstörande ämne (Guidance for Weight of Evidence, WoE).

Samverkans effekter:

På uppdrag av Europarådet har kommissionen låtit ta fram ett dokument om kombinationseffekter i olika EU-lagstiftningar och föreslagit att en grupp bestående av kommissionen och andra EU-myndigheter ska tillsättas för att arbeta med frågan hur olika lagstiftning ska kunna ta hänsyn till kombinationseffekter av kemikalier. Vi har uppmanat kommissionen att gruppen bör starta sitt arbete snarast och har anmält intresse att delta i en expertgrupp och en policygrupp som ska vara kopplad till den första arbetsgruppen. I avvaktan på kommissionens rapport har KemI genomfört en preliminär analys av vilka förändringar inom Reach som skulle behövas med avseende på kombinationseffekter och hur de skulle kunna föreslås. Vi har också tagit fram ett utkast till strategi för KemI:s fortsatta arbete med kombinationseffekter.

KemI har också agerat på forskningssidan genom aktivt deltagande i Formas utlysning inom kombinationseffekter och på så sätt kunnat påverka vilken forskning som görs i Sverige, kommenterat det som EU:s vetenskapliga kommittéer skrivit om kombinationseffekter samt diskuterat de aktiviteter som pågår inom de olika lagstiftningarna.

Hälso- och miljörisker med nanomaterial:
KemI har sedan länge lyft behovet av kunskap om var nanomaterialen används och av en lagstiftning som är tillämpbar för nanomaterial. Under perioden har vi därför gått igenom var i Reach vi anser att ändringar behöver göras för att uppnå en säker hantering av nanomaterial och baserat på denna analys har vi tagit fram ett förslag till alternativ lagstiftning som även innehåller ett enklare rapporteringssystem. Som ett första steg har KemI, som behörig myndighet, presenterat förslaget i en undergrupp för behöriga myndigheter under Reach och CLP och skickat förslaget för synpunkter till Europeiska kommissionen, Echa och andra medlemsländer.

KemI arbetar kontinuerligt med att förbättra kunskapsläget om risker med nanomaterial både på inspektionen, i Sverige, inom EU och OECD. Som en följd av detta har vi bland annat låtit ta fram en rapport som belyser viktiga parametrar för exponeringsbedömning av nanopartiklar i akvatisk miljö, samt jämfört olika exponeringsmodeller för nanopartiklar. Vi har också deltagit i ett möte inom OECD:s grupp för hantering av eventuella risker med nanomaterial (WPMN) och ett möte i en undergrupp som handlar om alternativa testmetoder för nanomaterial.

Under perioden har KemI initierat nätverksbyggandet med andra myndigheter när det gäller nanomaterial genom att bjuda in till myndighetsmöte för de myndigheter som arbetar med eller är berörda av nanomaterial. Det första myndighetsmötet 2011 handlade om lägesredovisning och informationsutbyte

och finns redovisat i KemI PM 4/12 *Swedish agencies and nanomaterial: Activities and developments.*

Det andra mötet 2012 anordnade KemI tillsammans med Statens Medicinsk Etiska Råd med deltagare från ett stort antal myndigheter. Mötet denna andra gång fokuserade på en *Ansvarsfull utveckling och användning av nanomaterial.*

Vi har för att öka och sprida kunskap även initierat och deltagit vid fyra studiebesök vid Universitet och högskolor där man arbetar med nanomaterial under perioden, i Stockholm (KI), Lund (Lunds Universitet och Lunds Tekniska Högskola), Göteborg (Chalmers och Göteborgs Universitet) samt Umeå (FOI och Umeå Universitet).

Det nordiska samarbetet:

Inom det nordiska samarbetet (Nord-UTTE) pågår validering av en testmetod för att kunna bedöma ämnens hormonstörande egenskaper på evertebrater (blötdjur), samt valideringen av ytterligare ett effektmått för att bedöma hormonstörande effekter på människa (bröstkörtelpåverkan). Arbetet är ett bidrag till att ta fram testmetoder för att identifiera hormonstörande ämnen inom OECD:s testmetodprogram. Den nordiska gruppen har bland annat utvecklat ett fisktest för identifiering av hormonstörande ämnen (Fish Sexual Developmental Test) som godkändes inom OECD 2011.

Det finns en nordisk samarbetsgrupp även på nano-området. I detta arbete bidrar vi till OECD Sponsorship programme med att testa hur Ag-nanopartiklar (silver) beter sig i jord och sediment samt föreslå eventuella modifieringar av dessa testmetoder.

Ökad satsning på EU:s kemikalielagstiftning

Åtgärder enligt handlingsplan	Genomfört 2011–2012
<p><i>Kemikalieinspektionen prioriterar särskilt arbetet att inom ramen för EU:s kemikalielagstiftning Reach ta fram förslag på ämnen som bör föras upp på kandidatförteckningen för tillståndsprövningen eller begränsas (år 2011–2014).</i></p>	<p>KemI har lämnat fyra förslag på ämnen till Echa som bör föras upp på kandidatförteckningen för tillståndsprövning: metoxiättiksyra, dibutyltennklorid, dimetylformamid och kadmium.</p> <p>KemI har också lämnat två begränsningsdossierer till Echa, ett förslag till begränsning av nonyl/nonylfenoletoxilater i textilier som importeras till EU. Tvätt av textilier bidrar till cirka hälften av utsläppet av nonyl/nonylfenoletoxilater till miljön, och vi ansåg att nuvarande EU-regler behövde kompletteras eftersom de inte omfattar importerade textilier. Förslaget innebär en haltgräns för hur mycket nonylfenol/nonylfenoletoxilater som får finnas i textilier som kan tvättas i vatten. Förslaget har överlämnats till den europeiska kemikaliemyndigheten Echa 2012-11-26.</p> <p>KemI har tagit fram ett förslag till begränsning av bly och blyföreningar i konsumentvaror. Förslaget innebär en haltgräns för hur mycket bly som får finnas i konsumentvaror som barn kan stoppa i munnen. Bly är ett ämne som redan vid mycket låga doser påverkar hjärnan och nervsystemets utveckling vilket resulterar i nedsatt intelligens. Eftersom hjärnan är särskilt känslig under utveckling så är unga och ofödda barn en utsatt grupp. Förslaget har överlämnats till den europeiska kemikaliemyndigheten Echa 2012-12-21.</p>
<p><i>Kemikalieinspektionen ger i EU förslag på klassificering av ämnen som förekommer i konsumentprodukter. Det gäller särskilt för ämnen som kan orsaka cancer, ge ärftligt genetiska skador, skada fortplantningen eller orsaka allergi (år 2011–2014).</i></p>	<p>KemI har lämnat fyra förslag till harmoniserad klassificering till ECHA. Förslagen gäller bly (reproduktionstoxiskt kat.1A), diisohexylftalat (reproduktionstoxiskt kat. 1B), samt Linalool och HICC (sensibilisering).</p>
<p><i>Kemikalieinspektionen gör ämnesutvärderingar för att säkerställa att farliga ämnen som förekommer i människors vardag utvärderas tidigt i programmet (år 2012–2014).</i></p>	<p>KemI har färdigställt två ämnesutvärderingar, för lysmeral och DINP.</p>

<p><i>Kemikalieinspektionen granskar företagens testplaner och verkar i medlemsstatskommittén för att omfattande kunskap om högvolymämnens farlighet tas fram (år 2012–2014).</i></p>	<p>Insatsen har inte bedrivits inom ramen för Giftfri vardag.</p>
<p><i>Insatser inom ramen för leksaksdirektivet. Ny åtgärd.</i></p>	<p>Vi har deltagit vid två möten om leksaksdirektivet med instruktion från regeringskansliet och drivit ett antal viktiga frågor genom att vara aktiva i arbetsgruppen om kemikalier. Vi har vi lagt fram förslag om att reglera biocider i leksaker i likhet med den reglering för varor som finns i biocidförordningen, föreslagit att särskilt begränsa BPA i bilaga C samt gett förslag på prioriterade CMR-ämnen till bilaga C. Därutöver har vi även varit aktiva i att stödja och argumentera för andra länders förslag som att till exempel begränsa kathon och formamid i bilaga C.</p> <p>KemI har även varit aktiva i standardiseringsarbetet för leksaksdirektivet både på nationell (SIS)- och EU-nivå (CEN). Vi har tagit initiativ till att en subgrupp för kemikaliediskussioner bildats till den nationella arbetsgruppen (SIS). Vi har deltagit i ett av två möten som denna subgrupp har haft inför omröstningar samt bidragit till samordning av svenska kommentarer.</p>
<p><i>Läkemedelsverket och Kemikalieinspektionen utökar sitt samarbete för att effektivare kunna åtgärda kemiska risker från ämnen som förekommer i kosmetiska och hygieniska produkter. Exempel på ämnen som kan vara aktuella är fenylkvicksilversalter och triklosan. Samarbetet ska även omfatta frågan om antibiotikaresistens. (år 2011–2014).</i></p>	<p>Kemikalieinspektionen och Läkemedelsverket har under perioden utökat sitt samarbete för att effektivt kunna åtgärda kemiska risker från ämnen som förekommer i kosmetiska och hygieniska produkter. Vi har bland annat inom ramen för branschdialogarbetet samverkat i genomförandet av en analys av parfymämnen i hygienprodukter för barn och ungdomar. Myndigheterna har gemensamt låtit ta fram informationsmaterial riktat till frisörer för att öka kunskapen om att hårfärgning kan innebära en allergirisk samt att produkterna inte bör användas av barn under 16 år.</p>

Minska riskerna från hälsofarliga ämnen i livsmedel

Åtgärder enligt handlingsplan	Genomfört 2011–2012
<p><i>Livsmedelsverket och Kemikalieinspektionen utökar sitt samarbete för att effektivare kunna bedöma och åtgärda föroreningar i livsmedel. Exempel på områden som samarbetet ska omfatta är: kadmium i livsmedel, resthalter av bekämpningsmedel, biocider som kommer i kontakt med livsmedel, persistenta och bioackumulerande ämnen samt metaller i utrustning som kommer i kontakt med livsmedel. Möjligheten att kunna bedöma kombinationseffekter är en viktig del av detta arbete (år 2011–2014).</i></p>	<p>Kemikalieinspektionen har i samarbete med Livsmedelsverket finansierat två analysprojekt; analys av klorparaffiner i bröstmjolk och analys av hur förekomsten av perfluorerade alkylsyror i ägg, mjölk och odlad fisk har förändrats över tiden. Resultaten ger ökad kunskap om barns exponering för klorparaffiner och källor till befolkningens exponering för olika perfluorerade ämnen. Resultaten finns publicerade i KemI PM 17/12 <i>“Temporal trends of perfluorinated alkyl acids in eggs, milk and farmed fish from the Swedish food production”</i> samt <i>“Chlorinated paraffins in Swedish breast milk</i>, KemI PM 18/12.</p> <p>Livsmedelsverket deltog aktivt i arbetet med Kemis riskbedömning av kadmium (<i>KemI rapport 1/11</i>) där verket bidrog med beräkning av intag via födan.</p>
<p><i>Kemikalieinspektionen identifierar vilka kadmiumkällor som är av betydelse för förorening av åkermark med kadmium. Underlag tas fram för eventuella begränsningsförslag i Reach för konstnärsfärger och andra kadmiumkällor som idag inte täcks av begränsningar (år 2011–2013).</i></p>	<p>KemI har påbörjat arbete med en nationell kadmiumstrategi för att minska riskerna med kadmium.</p> <p>KemI har också lämnat in ett bedömningsunderlag (bilaga XV dossier) med förslag att kadmium skall föras upp på kandidatförteckningen</p> <p>KemI har i rapport 1/12 <i>”Bättre EU-regler för en giftfri miljö”</i> behandlat kadmiumfrågan i ett övergripande EU-perspektiv och lämnat förslag till inriktning på fortsatt arbete i EU.</p> <p>KemI har tagit fram en samhällsekonomisk kostnadsanalys av effekter av kadmium på benskörhet. Resultaten finns publicerade i <i>KemI PM 12/12, Samhällsekonomisk kostnad för frakturer orsakade av kadmiumintag via maten.</i></p>
<p><i>Regeringen ger Jordbruksverket i uppdrag att i samråd med Kemikalieinspektionen göra en konsekvensanalys av ett nationellt gränsvärde för kadmium i mineralgödsel utgående från den nivå som Kemikalieinspektionen har identifierat som långsiktigt hållbar samt att verka för ett strängt gränsvärde för kadmium</i></p>	<p>Jordbruksverket har genomfört regeringsuppdraget.</p> <p>Landsbyggsdepartementet lämnade i början av 2011 in en anmälan om nytt nationellt gränsvärde på 46 mg Cd/ kg fosfor till kommissionen. Det nya förslaget på</p>

<p><i>i mineralgödsel inom EU:s gödselmedelslagstiftning (år 2011–2012).</i></p>	<p>gränsvärde är väsentligt lägre än nuvarande gränsvärde men inte tillräckligt lågt för att säkerställa långsiktigt hållbara Cd-nivåer i svensk jordbruksmark. Jordbruksverket fick sedan ett regeringsuppdrag att göra en konsekvensanalys av ett nationellt gränsvärde för kadmium i mineralgödsel utgående från den nivå som Kemikalieinspektionen har identifierat som långsiktigt hållbar. I sin konsekvensanalys föreslår Jordbruksverket att det nya förslaget på gränsvärde, 46 mg Cd/ kg fosfor, vid behov kan sänkas ytterligare och kompletteras med ett avgifts- eller skattesystem. Om Sverige beviljas ett sänkt nationellt gränsvärde och detta visar sig inte vara tillräckligt för en långsiktigt hållbar Cd-nivå i åkermark återstår troligen bara att införa nationella avgifter eller skatter enligt Jordbruksverkets förslag.</p> <p>Förhandlingar på EU-nivå för ett harmoniserat EU-gränsvärde har inte förts under 2011–2012, men förväntas under 2013.</p>
<p><i>Naturvårdsverket i samverkan med Kemikalieinspektionen identifierar om det inom Naturvårdsverkets ansvarsområde finns förutsättningar att vidta ytterligare åtgärder som på sikt kan medföra en påtaglig minskning av åkermarkens kadmiumbelastning (år 2011–2012).</i></p>	<p>KemI deltar i Naturvårdsverkets RU om hållbar återföring av fosfor. Där ska det bland annat föreslås gränsvärden för kadmium i organiska gödselmedel. KemI samarbetar även med Naturvårdsverket inom RU om Östersjöstrategin där vi försöker få ett intresse inom Östersjöregionen för kadmiumproblematiken bland annat genom förslag på att luftutsläpp av kadmium från (småskalig) förbränning inom regionen bör kartläggas.</p>

Bättre information om farliga kemiska ämnen i varor

Åtgärder enligt handlingsplan	Genomfört 2011–2012
<p><i>Sverige verkar i EU och internationellt för att krav införs på information om förekomst av farliga kemiska ämnen i varor.</i></p> <p><i>Det innebär arbete inom ramen för SAICM för att få till stånd ett globalt informationssystem för prioriterade varugrupper och fortsatt agerande för att få in informationskrav i produktsäkerhets-, ekodesign- och olika produkt direktiv om farliga ämnen i vissa varor. Det innebär även att verka för att</i></p>	<p><i>KemI har tagit fram rapporten <i>Kemikalier i varor – strategier och styrmedel för att minska riskerna med farliga ämnen i vardagen</i> (KemI rapport 3/11). Strategierna har presenterats för en rad olika intressenter vid seminarier och konferenser.</i></p> <p><i>KemI har haft ordförandeskapet i styrgruppen för UNEP:s projekt om informationssystem för varor och deltagit i förberedande workshops och högnivåmötet ICCM3.</i></p>

<p><i>tillämpningen av reglerna i EU:s kemikalielagstiftning (Reach) om information om särskilt farliga ämnen i varor ger möjligheter till bra informationsspridning (år 2011–2014).</i></p>	<p>KemI har i EU försökt driva frågan om utökade informationssystem för farliga kemiska ämnen i vissa varor ibland annat ekodesign- och produktsäkerhetsdirektiven även om revidering av dessa regelverk har skjutits upp. Detta arbete har dock gjorts utanför handlingsplanen</p> <p>KemI har fortsatt sitt samarbete med medlemsländer som har samma syn som Sverige i fråga om hur företagen ska tillämpa kravet i Reach (art. 33) att lämna information till kunder om innehållet av särskilt farliga ämnen. Ett projekt som KemI med hjälp av medel från Nordiska Kemikaliegruppen (NKG) drivit med dessa medlemsländer har 2012 resulterat i underlag för en alternativ vägledning för hur tillämpa kravet (vad avser haltgränsen 0,1 procent för att lämna information). I samarbete med aktuella länder har underlaget förts vidare med avsikten att få fram en helt gemensam alternativ vägledning. Arbetet väntas leda till att det i dessa medlemsländer under 2013 publiceras en alternativ vägledning som gör att fler företag lämnar mer information om särskilt farliga ämnen i varor.</p> <p>KemI har varit medarrangör till och deltagit i en nordisk workshop om farliga ämnen i varor. Ett nordiskt nätverk mellan myndigheterna har etablerats, i syfte att stärka arbetet med att få till stånd ökad information om farliga ämnen i varor.</p>
<p><i>Kemikalieinspektionen genomför kommunikationsinsatser för att sprida kunskap om kunders rätt till information om särskilt farliga ämnen i varor enligt EU:s kemikalielagstiftning (Reach) (år 2012–2013).</i></p>	<p>KemI har låtit SCB analysera den svenska rapporteringen vid den senaste Eurobarometer studien 2011. Analysen omfattar ”Svenska konsumenters förståelse av etiketter och information om kemiska produkter. Genomgången visar bland annat att en större andel av de svenska konsumenterna endast ibland eller aldrig läser säkerhetsinstruktionerna. Genomgången visar också att de nya CLP-symbolerna som infördes i januari 2009 är relativt okända.</p> <p>För att få ett konsumentperspektiv i verksamhet som hör ihop med Handlingsplanen Giftfri vardag, har vi utformat frågor till en webbenkät om</p>

	<p>konsumenters attityder till kemikalier. Tillsammans med tolkningen av svenska konsumenters förståelse av etiketter (utförd av SCB 2011) kan detta ligga till grund för kommande kommunikationsinsatser riktade till konsumenter.</p> <p>I branschdialogerna har samarbete med intresseorganisationer såsom Astma och allergiförbundet påbörjats.</p> <p>På KemI:s webbplats finns nu information om konsumenters rätt till information om farliga ämnen och ett formulär som konsumenten kan använda i sin kommunikation med butiken eller leverantören.</p>
<p><i>Kemikalieinspektionen genomför olika kommunikationsinsatser kopplade till broschyren ”Kemikalier i barns vardag” samt andra insatser riktade till konsumenter om risker med farliga ämnen i varor, till exempel leksaker (år 2012–2014).</i></p>	<p>Broschyren ”Kemikalier i barns vardag” har bland annat distribuerats till alla barnavårdscentraler i Sverige. KemI har deltagit i två mässor: Trädgårdsmässan – Nordiska trädgårdar 2012 samt fackmässan Barn och baby. KemI har medverkat i radio och TV och informerat om risker med farliga ämnen i varor.</p> <p>KemI har identifierat vilken konsumentinformation som behövs om farliga ämnen i leksaker resp. elektronik utifrån framtagna rapporter:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Literature survey of chemicals in toys. Kemi PM 6/12.</i> • <i>Kemiska ämnen i elektroniska komponenter, Kemi PM 3/12.</i> <p>KemI har också identifierat behov av konsumentinformation om kosmetika och hygienprodukter utifrån Läkemiddelsverkets analyser om allergiframkallande ämnen (avstämningsrapport lämnad 2012-12-22) och Konsumentföreningen Stockholms föräldrajury – om barn, smink, hud- och hårvårdsprodukter (KfS rapport, mars 2012).</p>

Företags eget arbete med att byta ut farliga ämnen i varor

Åtgärder enligt handlingsplan	Genomfört 2011–2012
<p><i>Kemikalieinspektionen och Läkemedelsverket genomför dialoger med näringslivet om kosmetiska och hygieniska produkter, bland annat om allergiframkallande ämnen och om åldersgräns för hårfärgningsprodukter (år 2011–2012).</i></p>	<p>Dialog om kosmetiska och hygieniska produkter har genomförts med olika aktörer som tillverkare, importörer, återförsäljare, branschförening och forskare, i samarbete med Läkemedelsverket.</p> <p>Dialogen har bland annat resulterat i att frivilliga åtaganden i form av uppföljningsbara mål har tagits fram. Målen rör bland annat information och utbildning samt utbyte av farliga kemikalier. För företag som säljer kosmetika och hygienprodukter handlar målen bland annat om att ta bort allergiframkallande doftämnen och begränsa användningen av konserveringsmedel i produkter riktade till barn och ungdomar. Behovet av information handlar till exempel om en kampanj riktad till frisörer om allergirisker med hårfärgningsprodukter och åldergränsen 16 år.</p>
<p><i>Kemikalieinspektionen genomför dialoger med prioriterade branscher i näringslivet, inklusive branscher som använder biocider i varor. Dialoger genomförs även med kommuner och företag om riskerna med bekämpning av skadedjur i hemmen (år 2012–2014).</i></p>	<p>Dialog har genomförts med aktörer inom de prioriterade branscherna textilier och leksaker. Dialogen har bland annat resulterat i att frivilliga åtaganden i form av uppföljningsbara mål har tagits fram. För medverkande företag i leksaksbranschen gäller målen bland annat att byta ut ämnen som är uppsatta på kandidatförteckningen för tillstånd i Reach-lagstiftningen och att så långt möjligt ersätta ämnen som är cancerframkallande, kan skada fortplantningen eller skada arvsmassan. För företag i textilbranschen handlar målen om att ta fram en gemensam minimilista över oönskade ämnen för att företagen ska kunna ställa krav på sina leverantörer. Vidare vill företagen bidra med sin kompetens om Sverige agerar i EU för att få till stånd nya regler om farliga ämnen i textilier.</p> <p>Under perioden har sex möten per bransch anordnats. KemI arrangerade även ett gemensamt dialogmöte och utbildningstillfälle för de tre pågående branschdialogerna under hösten 2012. Cirka 50 företag, frivilligorganisationer, forskargrupper och deltog. Dessutom deltog miljöminister Lena</p>

	<p>Ek, KemI:s generaldirektör Nina Cromnier liksom delar av KemI:s ledning. Det pågående dialogarbetet har presenterats externt flera gånger bland annat på KemI:s konferens Forum för Giftfri miljö och på fackmässan Barn och baby, samt i en framtagna folder.</p> <p>En översyn/kartläggning har gjorts av hur stor del av skadedjurssaneringsbranschen som genomgått behörighetsutbildningen. <i>KemI PM 11/12, Skadedjurssanerarens behörighet.</i></p>
<p><i>Kemikalieinspektionen ser till att kemiska analyser genomförs för att få underlag till dialoger med näringslivet och för att senare bedöma dialogernas genomslag (år 2011–2014).</i></p>	<p>Vi har låtit genomföra undersökningar av kemikalier i leksaker, analys av innehåll och avgivande av BPA i leksaker, förekomst av allergiframkallande ämnen i kosmetiska och hygieniska produkter, genomgång av förekomst av ämnen och material i elektronik samt analys av vissa kemikalier i textilier.</p> <p>Resultaten finns publicerade i:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Kemiska ämnen i elektroniska komponenter. En kartläggning av den kemiska sammansättningen i elektronikkomponenter, KemI PM 3/12</i> • <i>Literature survey of chemicals in toys, KemI PM 6/12</i> • <i>Kemisk karakterisering av plastdetaljer i leksaker och barnartiklar, KemI PM 7/12</i> <p>Vi har även initierat ett arbete med intervjuer av intressenters förväntningar för att kunna utvärdera resultatet av våra insatser längre fram.</p>
<p><i>Kemikalieinspektionen genomför en Giftfri miljökonferens med inriktning på utbyte av farliga ämnen i varor (år 2011).</i></p>	<p>Konferensen Forum för giftfri miljö arrangerades 2011 under tema ”Skydda barnen bättre”. Totalt deltog 286 personer från näringsliv, myndigheter, forskning och intresseorganisationer.</p>
<p><i>Kemikalieinspektionen genomför en kartläggning av biocidanvändningen i varor. Projekt genomförs för att undersöka biocidverkan i varor efter en tids användning, till exempel i kläder. Kartläggning av bekämpningsmedelsanvändningen på allmänna platser genomförs (år 2011–2013).</i></p>	<p>KemI har låtit analysera förekomst och mängd biocidämnen som tvättats ut från biocidbehandlade textilier, främst kläder. Rapporten har publicerats på svenska och engelska. <i>Antibakteriella ämnen läcker från kläder vid tvätt. Analys av silver, triklosan och triklokarban i textilier före tvätt och efter tvätt. KemI-PM 4/11 och 1/12.</i></p>

	<p>KemI har genomfört en förstudie med bland annat en internet- och litteratursökning om biocidbehandling av material som ingår i konsumentvaror. <i>Biocide treated articles an Internet Survey KemI PM 2/12.</i></p> <p>En kartläggning av kunskapsläge hos varuimportörer, företag, kommuner och konsumenter avseende biocidbehandlade varor har gjorts. <i>Biocide treated articles - assessing knowledge levels. KemI PM 10/12.</i></p>
<p><i>Kemikalieinspektionen genomför kommunikationsinsatser riktade till kommuner och konsumenter. Målgrupp och inriktning bestäms senare bland annat baserat på genomförda kartläggningar. Det kan till exempel gälla användning i hemmet av bekämpningsmedel eller säker bekämpning av skadedjur i hemmet (år 2012–2014).</i></p>	<p>KemI har tagit fram en broschyr med tips och råd om ohyra och hantering av bekämpningsmedel i hemmiljö. Under 2013 kommer informationen om ohyra och bekämpningsmedel att spridas bland andra till hyresvärdar och studentkårer.</p>

Ökad tillsyn av farliga ämnen i varor

<p><i>Åtgärder enligt handlingsplan</i></p>	<p><i>Genomfört 2011–2012</i></p>
<p><i>Kemikalieinspektionen ser till att kemiska analyser genomförs inriktade bland annat på ämnen i varor som omfattas av informationskrav i EU:s kemikalielagstiftning Reach, bromerade flamskyddsmedel, perfluorerade ämnen, ftalater och tungmetaller. Analyser genomförs både som en grund för planering av tillsynsinsatser och för att följa upp genomförda tillsynsprojekt (år 2011–2014).</i></p>	<p>KemI har genomfört flera analysprojekt på ämnen i varor. Inriktningen har varit främst leksaker och andra varor för barn, material i inomhusmiljön (speciellt där barn vistas), skor samt elektriska och elektroniska produkter. Analyser har gjorts på bland annat bromerade flamskyddsmedel, perfluorerade ämnen, ftalater, tennorganiska föreningar, azo-färgämnen, tungmetaller samt ämnen upptagna på kandidatförteckningen i Reach.</p> <p>Analyserna har varit en del i kontrollen av att regler efterlevs, men resultaten används också som underlag för planering av tillsynsinsatser kommande år.</p>
<p><i>Kemikalieinspektionen genomför varuinspektioner inriktade bland annat på elektronik, leksaker, textilier i offentlig miljö (bland annat skolor och förskolor). Vilka inspektionsinsatser som ska utföras åren 2013–2014 kommer till viss del att baseras på resultaten från de första årens genomförda kemiska analyser (år 2011–2014).</i></p>	<p>KemI har genomfört varuinspektioner inriktade på barnvagnar, badleksaker, leksaker, Halloweenartiklar, elektriska och elektroniska leksaker, hemelektronik, inomhusgolv, blöjor, samt bilbarnstolar inom ramen för handlingsplanen för en giftfri vardag.</p> <p>När det gäller leksaker och hemelektronik visar resultaten på ett behov av högre</p>

	<p>frekvens av tillsynsinsatser och analyser de närmaste åren, medan en lägre frekvens är möjlig när det gäller till exempel inomhusgolv och blöjor.</p> <p>Resultat från golvprojektet har publicerats i rapporten <i>Tillsyn 8/12, KemI december 2012</i>.</p>
<p><i>Kemikalieinspektionen genomför kommunikationsinsatser och varuinspektioner kopplade till informationskraven om särskilt farliga ämnen i varor (Reach) (år 2011–2012).</i></p>	<p>KemI har genomfört ett särskilt tillsynsprojekt i olika delar för att kontrollera hur företag följer informationsplikten enligt artikel 33 i Reach-förordningen när det gäller ämnen som är upptagna på kandidatförteckningen och som finns i varor. En del av projektet har analyserat varor, en annan del fokuserade på butikens egenkontroll, en tredje del har tagit fram en blankett till stöd för konsumenter när de ska begära information om farliga ämnen i varor. Blankett och information till konsumenter om deras rätt till information har publicerats på KemI:s webbplats.</p> <p>Den sista delen som utförts är inspektioner av tio varuföretag för att kontrollera deras rutiner, egenkontroll, informationsplikt mm av artikel 33, notifiering enligt artikel 7.2. Resultaten har publicerats på svenska och engelska i <i>Tillsyn 5/12 respektive 6/12, KemI</i>.</p> <p>Även i andra tillsynsprojekt kan granskning av företagets rutiner för att uppfylla informationsplikten ingå som en del av inspektionen.</p>

Ökat internationellt arbete

<i>Åtgärder enligt handlingsplan</i>	<i>Genomfört 2011–2012</i>
<p><i>Kemikalieinspektionen ger stöd till regeringen i arbetet att åstadkomma en ändamålsenlig kvicksilverkonvention (år 2011–2013).</i></p>	<p>KemI har gett stöd till regeringen och särskilt arbetat för att konventionen ska omfatta produkter som kan innehålla kvicksilver. Två rapporter har tagits fram på engelska som underlag till förhandlingsarbetet.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Mercury phase-out. A study of the experiences of Swedish companies. KemI, PM 2/11.</i> • <i>The Environmental Economics of a Global Ban on Mercury-added Products. KemI, PM 3/11.</i>

<p><i>Kemikalieinspektionen arbetar aktivt inom ramen för Stockholmskonventionen (år 2011–2014).</i></p>	<p>KemI har gett stöd till regeringen i förberedelser för att utvidga Stockholmskonventionen med ytterligare ämnen. KemI har bidragit till att Stockholmskonventionens expertkommitté kunde rekommendera HBCD för listning i konventionens annex för utfasning.</p>
<p><i>Insatser i SAICM, ny åtgärd.</i></p>	<p>KemI har prioriterat deltagande i arbete med aktuella frågor ”emerging policy issues” i SAICM, som informationsutbyte om hormonstörande ämnen, om nanomaterial och nanoteknologier samt om perfluorerade ämnen.</p>

Nya lagstiftningsinitiativ

<p><i>Åtgärder enligt handlingsplan</i></p>	<p><i>Genomfört 2011–2012</i></p>
<p><i>Regeringen ger Kemikalieinspektionen i uppdrag att efter samråd Naturvårdsverket, Livsmedelsverket och Läkemedelsverket och andra berörda centrala myndigheter göra en bred genomgång av EU:s lagstiftning och identifiera en strategi för hur reglerna på sikt kan utvecklas och förbättras för att bidra till en giftfri miljö enligt svenska miljömål och till en giftfri vardag. I uppdraget ingår att lämna övergripande förslag till hur lagstiftningen på EU-nivå kan ändras och effektiviseras. Översynen bör omfatta alla lagstiftningsområden med betydelse för kemikaliehantering, det vill säga kemikalierregler som Reach och klassificeringsförordningen men även regler om bekämpningsmedel, läkemedel, regler för särskilda produkttyper såsom elektronik, avfallsregler och produktsäkerhetsregler. Genom översynen ska områden identifieras där merdetaljerade förslag till strategier eller lagstiftningsförslag behöver tas fram. Översynen ska särskilt:</i></p> <p><i>a) utreda och identifiera behovet av samordning av lagstiftningsområden för att hantera kemikalier i ett livscykelperspektiv, till exempel Reach och avfallsregler, b) redovisa förändringar i lagstiftningen som behövs för att säkra skyddet av barns hälsa, c) utreda hur kunskapskraven kan utvecklas, bland annat vad det gäller så kallade lågvolyämnen,</i></p>	<p>Regeringen gav i juni 2011 KemI i uppdrag att genomföra en bred genomgång av EU:s lagstiftning och andra styrmedel på EU-nivå som en del av genomförandet av handlingsplanen för en giftfri vardag. Uppdraget rapporterades till regeringskansliet 1 mars 2012, <i>Bättre EU-regler för en giftfri miljö, KemI-rapport 1/12.</i></p>

<p>d) bedöma eventuella skillnader i skyddsnivån för hälsa och miljö i olika lagstiftningar, till exempel i EU-regler för bekämpningsmedel, kosmetiska och hygieniska produkter och livsmedel, e) analysera konsekvenserna av olika alternativ och analysera möjligheten till regelförenklingar.</p>	
<p>Sverige verkar för att få till stånd EU-regler om en hållbar användning av biocider (år 2011–2014).</p>	<p>Insatsen har bedrivits på låg nivå, med inriktning att samla bakgrundsmaterial och knyta kontakter med Tyskland för diskussion om projektmaterial och fortsatta (gemensamma) aktiviteter i syfte att få till stånd EU-regler om en hållbar användning av biocidprodukter. Arbetet kommer fortsättningsvis bedrivas utanför ramarna för handlingsplanen för en giftfri vardag.</p>

Andra styrmedel än lagstiftning

Åtgärder enligt handlingsplan	Genomfört 2011–2012
<p>Kemikalieinspektionen utreder om ekonomiska styrmedel i högre utsträckning kan användas för att skydda konsumenters hälsa och om så är fallet lämnar förslag på metoder (år 2011–2012).</p>	<p>KemI har tagit fram rapporten "När kan ekonomiska styrmedel komplettera regleringar inom kemikalieområdet" (KemI rapport 1/13). Rapporten innehåller förslag på att antal områden där införandet av miljöskatter skulle kunna vara ett sätt att minska risker med kemikalier och snabba på substitution av farliga ämnen.</p>
<p>Kemikalieinspektionen utvecklar sin webbplats så att information riktad till konsumenter blir tydligare och mer omfattande (år 2012–2014)</p>	<p>KemI har under 2012 genomfört en utvärdering av webbplatsens struktur och innehåll. Därtill har KemI i samarbete med Konsumentverket låtit genomföra en webbenkät om konsumenters kunskap om och attityder till kemikalier.</p> <p>Under 2013 fortsätter arbetet med att utveckla webbplatsen, bland annat genom att konsumentinformationen kommer att utvecklas och tydliggöras.</p>
<p>Kemikalieinspektionen utvecklar ett närmare samarbete med Konsumentverket för att bättre kunna nå ut med information till konsumenter (år 2011–2014).</p>	<p>Samarbetet med Konsumentverket har inletts och fortsätter under 2013.</p>

3.2 Tabell över ämnen med förslag till Echa 2011-2012

Ämne	Process	Effekt som motiverar KemI:s förslag	Beslut
Bly	klassificering	Repro kat 1A	
Bly och blyföreningar i konsumentvaror	begränsning	Reproduktionsstörande och utvecklingsneurotoxiskt. Förslag på haltgräns för bly i varor som barn kan stoppa i munnen	
Dibutyltennklorid	SVHC	Repro kat 1B	Upptaget på kandidatförteckningen
Diisohexyl phtalate (DIHP)	klassificering	Repro kat 1B	
Dimetylformamid	SVHC	Repro kat 1B	Upptaget på kandidatförteckningen
DIPN	ämnesutvärdering	PBT	
Hydroxymetyl Pentylcyklohexenkarboxaldehyd (HICC)	klassificering	Sensibiliserande för hud	
Kadmium	SVHC	Cancer kat 1B	
Linalool	klassificering	Sensibiliserande för hud	
Lysmeral	ämnesutvärdering	Reproduktionstoxiskt	
Metoxiättiksyra	SVHC	Repro kat 1B, hormonstörande	Upptaget på kandidatförteckningen Repro kat 1B
Nonyl/ Nonylfenoletoxilater	begränsning	Giftigt i miljön och hormonstörande. Förslag på haltgräns i textilier som importeras till EU och som kan tvättas i vatten	

3.3 Publikationer (rapporter, PM, kunskapssammanställningar, och broschyrer) framtagna inom ramen för Giftfri vardag 2011–2102

1. Handlingsplan för en giftfri vardag 2011-2014. Skydda barnen bättre. Rapport från ett regeringsuppdrag. Kemikalieinspektionen, mars 2011.
<http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/Handlingsplan-Giftfri-vardag.pdf>
2. Kemikalier i varor. Strategier och styrmedel för att minska riskerna med farliga ämnen i vardagen. Rapport 3/11. KemI, september 2011.
<http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/Rapporter/Rapport3-11-Kemikalier-i-varor.pdf>
3. Mercury phase-out. A study of the experiences of Swedish companies. PM 2/11. KemI, oktober 2011.
<http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/PM/PM2-11-Phase-out-of-mercury.pdf>
4. The Environmental Economics of a Global Ban on Mercury-added Products. PM 3/11. KemI, november 2011.
<http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/PM/Mercury-Memo-3-11.pdf>
5. Antibakteriella ämnen läcker från kläder vid tvätt. Analys av silver, triklosan och triklokarban i textilier före och efter tvätt. PM 4/11. KemI, december 2011.
http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/PM/PM4_11.pdf
6. Antibacterial substances leaking out with the washing water. Analyses of silver, triclosan and triclocarban in textiles before and after washing. PM 1/12. KemI, februari 2012.
http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/PM/PM1_12_Antibact_eng.pdf
7. Bättre EU-regler för en giftfri miljö. Rapport från ett regeringsuppdrag. Rapport 1/12. KemI, mars 2012.
http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/Rapporter/Rapport1_12.pdf
8. Biocide treated articles – an Internet survey. Studien beskriver hur biocidbehandlade konsumentprodukter marknadsförs på Internet. PM 2/12. KemI, mars 2012.
http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/PM/PM2_12_Biocide_treat_ed_articles.pdf
9. Kemiska ämnen i elektroniska komponenter. En kartläggning av den kemiska sammansättningen i elektronikkomponenter. PM 3/12. KemI, april 2012.
<http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/PM/PM3-12-Kemiska-amnen-i-elektroniska-komponenter.pdf>

10. Tillsyn av informationsplikten i Reach. Inspektionsprojekt 2011–2012. Tillsyn 5/12. KemI, maj 2012.
http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/Tillsyn/Tillsyn_5_12.pdf
11. Enforcement of the information duty in REACH. Inspection project 2011-2012. Enforcement 6/12. KemI, May 2012.
http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/Tillsyn/Tillsyn_6_12.pdf
12. Swedish agencies and nanomaterial: Activities and developments. PM 4/12. KemI, juni 2012. http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/PM/PM4_12.pdf
13. Children and Chemical Safety - An Inventory of Activities by International and National Organizations and Agencies. Rapport 3/12. KemI, juni 2012.
http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/Rapporter/Rapport3_12.pdf
14. Mapping research and development within the nanofield in Sweden. Rapport 5/12. KemI, juni 2012.
http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/Rapporter/Rapport5_12.pdf
15. Literature survey of chemicals in toys. PM 6/12. KemI, september 2012.
http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/PM/PM_6_12_literature%20survey%20toys.pdf
16. Kemisk karakterisering av plastdetaljer i leksaker och barnartiklar. PM 7/12. KemI, september 2012.
<http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/PM/PM-7-12-BPA-i-leksaker.pdf>
17. The sensitivity of the Baltic Sea ecosystems to hazardous compounds – The BaltSens project. PM 9/12. KemI, oktober 2012.
<http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/PM/PM-9-12-BaltSens.pdf>
18. Biocide treated articles – assessing knowledge levels. PM 10/12. KemI, oktober 2012.
<http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/PM/PM10-12-Biocide-treated-articles%20.pdf>
19. Skadedjurssanerares behörighet. PM 11/12. KemI, oktober 2012.
<http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/PM/PM11-12-%20Skadedjurssanerares-beh%c3%b6righet.pdf>
20. Samhällsekonomisk kostnad för frakturer orsakade av kadmiumintag via maten. PM 12/12. KemI, oktober 2012.
http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/PM/PM_12_12_kadmium.pdf
21. Kunskapssammanställning av forskning relaterad till hormonstörande ämnen i Sverige 2005-2011. PM 13/12. KemI, december 2012.
<http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/PM/PM13-12-Kunskapssammanstallning-homonstorande-amnen.pdf>

22. Karaktärisering av kända hormonstörande substanser som underlag för utvärdering av hur väl dagens informationskrav och föreslagna kriterier identifierar hormonstörande ämnen. PM 15/12. KemI, december 2012.
http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/PM/PM_15_12_karakt_hormon.pdf
23. Kunskapssammanställning av hormonrelaterade effekter i människa och miljö i Sverige. PM 16/12. KemI, december 2012.
<http://kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/PM/PM16-12.pdf>
24. Material i inomhusmiljön – Golv. Tillsyn 8/12. KemI, december 2012.
<http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/Tillsyn/Tillsyn8-12-Golv.pdf>
25. Temporal trends of perfluorinated alkyl acids in eggs, milk and farmed fish from the Swedish food production. PM 17/12. KemI, december 2012.
http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/PM/PM17_12.pdf
26. Chlorinated paraffins in Swedish breast milk. PM 18/12. KemI, december 2012.
http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/PM/PM%2018_12.pdf
27. När kan ekonomiska styrmedel komplettera regleringar inom kemikalieområdet. Rapport 1/13. KemI, januari 2013.

REGERINGEN

3.4 Uppdraget

Regeringsbeslut I:9

2010-12-22

M2010/4986/Kk
m.fl.

Miljödepartementet

Kemikalieinspektionen
Box 2
172 13 SUNDBYBERG

Uppdrag till Kemikalieinspektionen om framtagande och genomförande av handlingsplan för en giftfri vardag

1 bilaga

Regeringens beslut

Regeringen uppdrar åt Kemikalieinspektionen att senast den 1 mars 2011 till Regeringskansliet (Miljödepartementet) redovisa en handlingsplan för en giftfri vardag. I handlingsplanen ska myndigheten redovisa de åtgärder som behöver vidtas för att bidra till en giftfri vardag, tydliga målsättningar för Kemikalieinspektionens åtgärder och verksamhet under 2011-2014, en resursuppskattning för dessa åtgärder samt en tidsplan för hur detta ska genomföras.

Utifrån handlingsplanen ska Kemikalieinspektionen inom sitt ansvarsområde under perioden 2011-2014 genomföra en bred satsning på åtgärder nationellt, regionalt, inom EU och internationellt.

Kemikalieinspektionen ska senast den 31 december 2012 lämna en delredovisning till Regeringskansliet (Miljödepartementet) av hur arbetet med genomförandet av handlingsplanen har fortskridit, genomförda insatser samt ge förslag på eventuella behov av revidering av inriktning av arbetet, samt en framåtsyftande del med förslag på åtgärder under åren 2015-2018. Om Kemikalieinspektionens förslag skulle innebära ökade utgifter för myndighetens verksamhet ska även förslag lämnas på hur dessa kan hanteras inom myndighetens anslag.

Kemikalieinspektionen ska senast den 31 december 2013 lämna ytterligare en delredovisning till Regeringskansliet (Miljödepartementet) av hur arbetet med genomförandet av handlingsplanen har fortskridit, genomförda insatser samt ge förslag på eventuella behov av revidering av inriktning av arbetet.

Kemikalieinspektionen ska senast den 31 december 2014 till Regeringskansliet (Miljödepartementet) lämna en slutredovisning av

arbetet med handlingsplanen. Slutredovisningen ska innehålla en beskrivning av genomförda åtgärder samt en bedömning av måluppfyllelse.

Bakgrund

Enligt budgetpropositionen för 2011 ska en svensk handlingsplan för att identifiera, begränsa och fasa ut farliga kemikalier utarbetas. För att finansiera åtgärderna i handlingsplanen har 25 miljoner kronor per år (2011–2014) tillförts Kemikalieinspektionens anslag (prop. 2010/11:1, utg. omr. 20, bet. 2010/11:MJU1, rskr.2010/11:119).

En av de stora utmaningarna framöver i det svenska arbetet med kemikaliekontroll är att komma bort från nuvarande förhållande där konsumenter riskerar att utsättas för farliga kemikalier i sin vardag. Det gäller särskilt växande individer, från fosterstadiet till puberteten. Föräldrar ska kunna känna sig trygga i att de produkter deras barn kommer i kontakt med inte är farliga eller skadliga, varken på kort eller längre sikt. Kraftfulla ansträngningar behöver göras både för att minska den direkta exponeringen och den diffusa spridningen av hälsoskadliga ämnen från varor, t.ex. via kosmetika, kläder, möbler, leksaker och elektronik.

Regeringen anser att skyddet av konsumenter bör utgå från en hög skyddsnivå i EU-lagstiftningen och internationella regelverk. Nu gällande EU-regelverk behöver ses över för att öka skyddsnivån. Företagen behöver öka det förebyggande arbetet med att minska riskerna med kemikalier samt öka fokus på utbyte av farliga kemiska ämnen. Myndigheternas tillsyn av kemikalier i varor behöver stärkas. Information och kunskapsspridning behöver förbättras så att konsumenterna får bättre förutsättningar att göra medvetna val.

Uppdraget

Kemikalieinspektionen ska genom handlingsplanen inom sitt ansvarsområde intensifiera arbetet med att identifiera och genomföra åtgärder för att minska riskerna med farliga kemikalier och åtgärder för att fasa ut och begränsa de farligaste kemikalierna. Fokus ska ligga på farliga kemikalier som människor kommer i kontakt med i sin vardag.

Exempel på ämnen som bör prioriteras är redan kända problemämnen som konsumenter exponeras för, bl.a. kvicksilver och kvicksilverföreningar, kadmium och kadmiumföreningar, ftalater, bromerade flamskyddsmedel och perflourerade ämnen. Arbetet ska även fortsätta med andra ämnen som kan vara farliga för konsumenter. Det gäller t.ex. ämnen som är allergi- eller cancerframkallande. Konsumenterna kan även utsättas för svårnedbrytbara och bioackumulerande ämnen som kan innebära risker via maten eller via hantering av varor. Ett särskilt fokus bör läggas på ämnen som är hormonstörande.

Kemikalieinspektionen ska löpande under uppdragets längd analysera och lämna förslag till förändringar i relevant lagstiftning och konventioner i syfte att stärka regleringen av kemikalier. Denna analys ska bl.a. omfatta förslag på hur en internationell process för identifiering av ämnen av globalt intresse kan se ut, arbetet för ett stärkt internationellt ramverk för kemikalier och avfall, överlappningen mellan Reach och produktlagstiftningen inom EU, regleringen av nanomaterial, omhändertagande av kombinationseffekter samt informationskrav för ämnen i varor. Kemikalieinspektionen ska analysera behovet av och lämpligheten i att införa ekonomiska styrmedel för att styra mot minskad användning av farliga kemikalier samt identifiera och ge förslag på andra aktörer som behöver engageras i arbetet med handlingsplanen. En bedömning av effekter för miljö, hälsa, och näringsliv av föreslagna åtgärder ska göras. Konsekvenser för myndigheter ska redovisas. Om åtgärden innefattar förslag på lagstiftning ska konsekvenser för företagen redovisas.

Kemikalieinspektionen ska prioritera följande områden:

Agera för förbättrad kunskap

Arbetet med att ta fram ytterligare kunskap, samt att relevant EU-lagstiftning stärks, ska intensifieras avseende risker för växande individer i allmänhet samt risker med hormonstörande ämnen, kombinationseffekter och nanomaterial i synnerhet. I detta arbete ska Kemikalieinspektionen verka för att användningen av försöksdjur ska begränsas så långt möjligt.

Ökade insatser inom Reach

Arbetet inom Reach med att identifiera, begränsa och fasa ut farliga kemikalier ska intensifieras. Bland annat bör arbetet med förslag till kandidatämnen för tillståndsprövning samt dossierer om begränsningar påskyndas.

Livsmedel fria från hälsoskadliga kemikalier

Inom ramen för sitt ansvarsområde ska Kemikalieinspektionen arbeta för att minska riskerna från hälsoskadliga ämnen i livsmedel, bl.a. bekämpningsmedelsrester och kadmium.

Information om kemikalier i varor

Informationen om kemikalier i varor ska förbättras i varukedjan samt för konsumenterna. Åtgärderna bör inriktas mot både starkt lagstiftning samt frivilliga initiativ.

Ökad varutillsyn

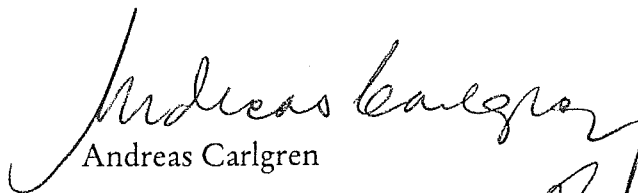
Kemikalieinspektionen ska öka kontrollen av farliga ämnen i varor och därigenom bidra till att leverantörer och användare får ökad kunskap om förekomst av farliga ämnen i varor.

Initiera och stödja frivilliga initiativ till substitution

Kemikalieinspektionen ska etablera dialoger med prioriterade branscher i syfte att stärka kemikaliekunskaperna hos branscherna samt följa upp branschernas åtaganden att identifiera, minska risker och substituera farliga kemiska ämnen. Kemikalieinspektionen ska verka för att branscherna sätter upp uppföljningsbara mål för detta arbete. Företag som tillverkar, importerar och säljer leksaker samt kosmetiska produkter ska prioriteras i ett inledande skede.

Genomförandet av arbetet med handlingsplanen ska ske i samarbete med företrädare för näringslivet, konsumentorganisationer, miljöorganisationer, Miljöstyrningsrådet och berörda myndigheter särskilt Naturvårdsverket, Konsumentverket, Jordbruksverket, Livsmedelsverket, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Läkemedelsverket samt Kommerskollegium. Arbetet med fokusområdet om livsmedel ska ske efter samråd med Livsmedelsverket.

På regeringens vägnar

Andreas Carlgren

David Strömberg

Kopia till

Naturvårdsverket
Konsumentverket
Jordbruksverket
Livsmedelsverket
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
Läkemedelsverket
Kommerskollegium

KEMIKALIEINSPEKTIONEN • Box 2 • 172 13 SUNDBYBERG
TEL 08 519 41 100 • FAX 08 735 76 98 • www.kemikalieinspektionen.se • e-post kemi@kemi.se